25

182

د. عیدی

پرینس وتلەنچی

ناشرلری: برادران کریملر. KAЗAHЬ, «مطبعهٔ کریمیه» قازان.
"Типогр. Т. Д „Бр. Керимовы"
1919

د. عبیدی.

پرینس وتلەنچی

(پادشاه بالاسی برله خیرچی بالاسی)

اصلی انکلیزچه بولوب تاتارچەغه ترجمه ایدلدی.

معارف نظارتینڭ انتخابی ایله شهر مکتبلری وآول قرائتخانەلرینەقویلمش رسملی، عبرتلی بر رومان.

اوچونچی باصلووی.

ناشرلری: برادران کریملر.

قازان
«مطبعهٔ کریمیه»
۱۹۱۹

١. تله‌نچی هم پرینس‌نلڭ دنیاغه کیلووی.

انگلتره‌نلڭ پایتختی «لوندون» شهرنده موندن ٣٠٠ یللر چاماسی ئلك ایلڭ فقیر بر عائله اچنده بر ایر بالا دنیاغه کیلگان ایدی.

بو عائله: کانتی فامیلیه‌سنده بولوب، بالانلڭ اسمنی‌ده «توم» قویغانلار ایدی. بیچاره فقیر آنا، تومنلڭ دنیاغه کیلووندن شادلانو توگل، کیریسنچه خفالانغان ایدی. چونکه، آنانلڭ تومدن باشقه‌ده ایکی قز بالاسی بار ایدی. آلارنی طویدررغه‌ده ایکمه‌ك یوق ایدی. بیچاره آنا، یاش بالاسنی تربیه‌له‌سنمی، قز بالالری اوچون قایغورسنمی؟ ایکی قز بالانلڭ بولووی، یاش تومنی‌قاراب تربیه‌له‌وگه بیك کویسزلی ایدی. بیچاره آنا، قایغروب، خفالانوبده نیشله‌سون! اوزینلڭ بر کیسه‌گی‌بولغان چن‌بالاسی‌توگلمی؟آنی‌بیت‌چغاروب‌طاشلارغه بوامی. «ای بالا! میڭا حسرت اوچونگنه طودلڭ!» دیگاندن صولڭ آنا، ایلڭ ناچار وتتلوب بتکان بر چوپره‌کگه توروب، اوزی یاصاغان بر بیشکگه صالغان، آچلقدن آرقلاب بتکان کوکره‌گی بله‌ن تومنی تربیه‌لی باشلاغان.

بو بالانلڭ، تله‌نچی بر آتاسیده بار ایدی: آتانلڭ بالاده اشیده، آنلڭ اوچون سوینوویده، قایغروویده یوق ایدی. چونکه خیر صوراشوب یاخود اورلاشوب طابقان آقچه‌لرینی آزغنه بر وقتده اچوب بتره‌ده، ینه اوز کسبینه یابوشا، عائله قایغوسی عقلینه‌ده کروب چقغانی یوق ایدی. عائله اوچون‌بار قایغروچی، بار یانوچی، ئه‌لیگی شول بیچاره آنا ایدی.

بو دنیادەغی آدم بالالری یاراتلشلارندە فی‌الجملە برابر بولسەلاردە، معیشت جهتنچە آرالارندە زور بر آیرما بار:

برسی: تورلی نعمت وزینتلرگە غرق بولوب یاتا، باشقەسی‌نڭ آوزی طولغانچی راحتلەنوب طعام چەینەگانی یوق. برسینڭ نیندی بلا، نیندی آورلق واوڭایسزلقلارغە توشوب یاطقان وقتندەدە، قولندن توتوب هلاکتچوقورندن آلوب چغاروچیلری، هر وقت آنڭ فایدەسن وآنڭ اینتیریسن کوزەتوچیلر حاضر وبیك کوب بولغان کبك، باشقەسی بیچارە قایا بارورغە کمگەباروب بەرلورگە بلمی، قایا بارسە آندە آداشا، قایا بارسە آندن قوولا. بلکه دنیانڭ ایڭ ناچار وایڭ قبیح کشیلری طرفندن سوگلە، بیچارە ایزلە، تتلە، بتە! آڭا یول کورسەتوچیدە یوق، شفقت ایتوب حالینە باغوچیدە یوق، تەملی تل ویومشاق سوز ایشتو شولای تورسون، توغری سوز وجانینە تیگان شکایتلرینی آڭلاتوب اوزینی مدافعە ایتەرگە آیاقلانغاندە جبارلرنڭ قهر قلچینە اوچراب، صوڭ طامچی قانلاری آقمقدەدر.

قزق بیت! برسی زور درجەلی یاخود بای بولغانی اوچون کوتەرلسون، کوکلرگە اوچرلسون، کیفینە هیچ بر جهتدن وهیچ بر وقت اوڭایسزلق کیترلمەسون. نی سوبلەسەدە حق بولسون، باری آنڭ خاطری قرلماوشرطیلە، بر ضرطەسینە مڭلرچە مظلوم بیچارەلرنڭ کوز یاشلری توگلسون، مڭلرچە جانلار قربان قیلنسون!

اما باشقە برسی‌نڭ قیلغان‌اشی، سویلەگان سوزی گل حقیقت بولسون‌دە، آلتون وبرلیانتدای سوزلری بیرنڭ بالچق وتیرسلری آراسندە کوملوب، وحشی حیوانلار آیاغی آستندە طاپتالوب تلف بولسون!... قزق بیت! ای آدملر، آدملر! بوری کبك آچ کوزلی وصارق کبی‌دە وجدانسز بیت‌سز!....

تلەنچی بالاسی توم توغان کوندە، همدە شول لوندن شهرندە قرالنڭ باشی کوکلرگە چقغان ماتور وزینتلی سراینده، یومشاق مامق توشەك‌اوستونده، قرال گینریخ VIII نچی خاتونی‌دە یاتا. آنڭ قارشیسندەغی آلتونلی بیشکدە یاتاغنە طوغان «پرینس ئەدوآرد» تیربەنمکدە ایدی.

خستە خاتوننڭ جانی طنچ وآڭا جانلی بولسون اوچون هر نەرسە اوز اورنندە رەتی بلەن قویلغان‌ایدی: ایدەنلرگە ایڭ یومشاق واعلا پالاصلار

توشەلـگان؛ تەرەزەلر قالن وماتور پەردەلر بلەن قابلانغان؛ خستەنك جانی تەرسەنی تلی، شوندوق حاضرلەنه ایدی. بو بالانك بولووی اللهدن قات قات صورالغان، آنك رحمتندن بولغان انـگلتره قرالینك ولی عهدی ایدی. هر کم طرفندن کوتولـگان بو بالا، اللهنك یاقتی دنیاسنده کورلـگان وآنك توغان کوننه بوتون انگلتره خلقینه بەیرەم کونی بولغان ایدی. بو کون قرال اوچون ایك یاقتی وایك بختلی بر کون ایدی. آناقرالیچەنك سوینوویده، طبیعی، عادتدن طش ایدی. آنی اول قرال عائلەسینه وبوتون انـگلترەخلقینه یادکار بولسون اوچون بیرگان ایدی. بو قدر زور سوینچ، بو قدر زور بختلن بوتون دوست دشمان، هر کم اورام‌لارده اوبشـکان؛ کیرەك‌بایلارنك ماتور وبیك سرایلارنده، کیرەك یارلیلارنك ناچار وتەبەنەك قییق مییق، ترەولی آلاچقلارنده بولسون، بیك قاتی اچکانلر، جرلاغانلار، بییگانلر؛ اوچ کون، اوچ تون یوقلامی بیك قاتی بەبەی طوبی یاصی باشلاغانلار ایدی. بو خبر انـگلترەنك هر بر بیرینه تارالغان، بر چیتندن، باشقه بر چیتنه‌ایشتلـگان ایدی. هر کمنك تلنده یاڭی توغان بالاغنه سویلەنه ایدی. هر کمنك آوزندن «پرینس ئەدوآرد» دیگان سوز آتولا ایدی. اما، پرینس ئەدوآر، اوزی، یفەك وآطلاسقه تورلـگان، کچکنه وبیك بیك بولوب قابارغان مامق‌توشەك اوستینه یاتقان، اوزینی، لوردلارنك وزورلارنك یاراتقانلارینی، آلارنك هر وقت صاقلاب تورغانلرینی، اوزینك یاڭاغنه دنیاغه کیلووی بوتون انـگلتره خلقینه، نیقدر زور شادلق، نیقدر زور سعادت بیرگانینی بلمیوآڭلامی ایدی.

II. – مالای توم.

اول وقتلرده، لوندون، یخشیغنه زور بر قالا ایدی: یوزمك چاماسی خلقنی اچینه صیدرغان ایدی؛ اورام‌لری: طار، کەکری بوکری وبلچراق ایدی؛ یورتلرنك کوبسی آغاچدن ایدی: شولای بولسەده ایکی اوچ قاتلی حتی دورت قاتلی یورتلرده کوب ایدی. «توم»نك آتاسی، قالانك ایك یارلی بر اورامنده یەشەمکده ایدی، آنـك اوز یورتی یوق ایدی؛ بر یـاقغه تابا آوشوب قییغایغان، ناچارغنه بـر یورتنك، طار وبلچراق بولمەسینی اجارەگه آلوب شونده تورا ایدی. بو یورتده، آلاردن باشقه بیك یارلی تورا تورغان

کشیلرده بیك کوب ایدی. بو اورام، لوندوننك ایکی یارلی وبیك بلچراق بر اورامی ایدی. هر وقت ایسروب، اورام بوینچه قچقروب، سوکنوب یوری تورغان ایرلر وخاتونلر، آچ وناچار کیبلمی تله‌نچی بالالر، بو اورامده هر وقت دیبه‌رلك کورلمکده ایدی.

تومنك آناسی وقزتوغانلری ادبلی، عقللی وانصافلی ایدیلر. اما، آتاسی بله‌ن ئه‌بیسی، طاچ‌بربرتقچ وحشی ایدیلر: هروقت اچوب ایسروب آچولانشوب بته‌لر، اوز آرا تورلی قباحت سوزلر ئه‌یتوب ازغشا وطالاشالار، صوغشالر ایدی. آتاسی اورلی، چای کیلمه‌گانده ضعیف بر کشی قیافتینه کروب خیر صوراشا. اما، ئه‌بیسی هر وقت تله‌نچیلك ایته ایدی. همده یاش چاغندانوق بیچاره تومنی تله‌نورگه کوچله‌ب قوشقانلر، کیچ بولا باشلاسه، آنك صورانوب جیغان نه‌رسه‌لرینی کوته‌روب قایتقانی کون صاین دیبه‌رلك کورنه ایدی. اما بیچاره بالاغه، اگرده بوش قول قایتسه، یاوز آتاسی بله‌ن، وحشی ئه‌بیسی طرفندن قباحت سوز وتیرکش یاوا، قابرغا وآرقالرینه یودرقلر توشه ایدی. تومنی آناسی بیك قزغانا ایدی: اوزی آچ قالسه‌ده آشی تورغان قاتقان ایکمه‌ك صنقلرن، باشقه طعاملرن، عزیز بالاسی توم اوچون یه‌شروب قویا وآنك قارنی آچ وقتده بیره ایدی.

تومنك آتاسی، اوز عنری. بولغان اورلاو (قاراقلق)غه بالالرینی‌ده اویره‌تورگه طرشسه‌ده بولدرا آلمی ایدی.

کانتی بله‌ن بر یورتده «آندری» اسملی بر قارت پاپاس‌ده تورا ایدی. ته‌ملی تللی، یومشاق سوزلی بو قارت پاپاس یانینه بالالر هر وقت جیلالر، اول آلارغه اخلاق اویره‌ته واوزینك ناچار اشلرینی آلار بله‌ن اورتاقلاشا ایدی. مونه شول قارتدن بزنك تومده اوقوب یازارغه ولاطینچه سویله‌شورگه اویره‌نگان ایدی. تومنك ایك خوشینه کیته تورغان، کوکلینی قزدرا تورغان نه‌رسه: آندری قارتنك حکایه‌لری وآنك اشکافنده اویلوب تورغان کتابلر ایدی. قارتدن ایشتکان حکایه وآنك ایسکی کتابلرندن قاراب اوقوغان عبرتلی قصه‌لرنی اویلاب، آچ وآرغان توم یوقلی آلمی اوزینك صالام توشه‌گنده آونی ایدی. توشه‌گینه یاتقاچ کوب وقت قرالنك زور سراینده‌غی پرینس‌نك ترکلگینی، قرالنك بایلغنی، ماتورماتور بولمه‌لرینی وآلپاوتلارنك ئه‌للنیندی

قوت اوچقچ کیملر بله‌ن زورلانوب یوروولرینی، ماتوربیکه وطوتاشلرنی اویلی اویلی، تیرلوگه باتـا ایدی. آلارنڭ اول طلسملانغاندای کارتینالری کوزی آلدینه کیله‌ده، تومنڭ یوقولاری اوچا، کوب تۆنلرنی یوقوسز اوزدرا ایدی.

آخری کچکنه تله‌نچینڭ اوینلاریده پرینس‌چه بولوب کیتدی. اوزینه «پرینس» اسمی بیرگان ایدی؛ ایبده‌شلرینی‌ده قـایوسن ۋویننی ناچالنیك، قایوسن صالدات، قایوسن دۋاریس‌ده توروچی یاصاغان ایدی. ایبده‌شلری بله‌ن‌توروشی، قیلنشی بوتونله‌ی پرینس ایدی. آلار بله‌ن بارسکیگنه سویله‌شه ایدی. باشده‌راق ایبده‌شلری، آنڭ اول عجب سوزلرندن، طوزغه یازماغان قیلانشلرندن کولسه‌لرده، تورا بارا آندن قورقا باشلاغانلر، آنی بیك عقللیغه وعادتدن‌طش‌اوقومشلیغه حسابلاغانلر ایدی. تومنی‌چن‌پرینس کبك‌زورلیلر، آنڭ حکمینه باش صالالـر؛ جیبلشقانده آنی یوغاری اوطرتالار؛ جیبلشلرنده حکومت اشلری توغریسنده سویله‌شه‌لر؛ آنڭ شاهانه قوشقان اشلرینی بیریغه ییتکره‌لر ایدی. بالالر تومنڭ بوقیلنشلرینی اوزلرینڭ طوغانلرینه‌ده‌قایتوب سویلیلر: بالالرنڭ زورراقلری‌ده آنڭ یانینه کیله‌لر؛ آندن کیڭاش صوریلر، ژالوبا بیره‌لر ایدی. توم‌ده آلارنڭ سوزلرینه کوره کیڭاش بیره، آرالارنده حکم ایته، آلارنی کیلشدیره، طاتولاشدرا ایدی. تومنڭ کیڭاشلری آلارغه‌بیك کیلشه، بیك یاراتالار، حکملری‌ده عدل ناچالنیکلرچه بیك توغری بولغانغه هر کم راضی ایدی. توغریسی: توم‌نڭ اشلری، قیلنش-طورشلری‌بالالرنڭ محبت وتوغریلقارینی تارتاده تـورا ایدی. آنـڭ عقللی وزیره‌کلگینه ادبلی وانصافلیلغنه‌هر کم حیران بولا ایدی.

شول ره‌وشچه بزنڭ یوره‌کلی توم ۱۳یاشینه ییتکان ایدی: تله‌نوب‌تاماق تویدرا؛ بوش وقتده بالالرنی جییوب اوزاشن قاری: حکم ایته، فرمان‌طاراتا ایدی. کیچ بولغاچ اوزینڭ کچکنه صالام توشه‌گینه یاتاده، همان اوزینڭ غاصودارستواسی توغریسنده اویلی ایدی. بوتوغریده تومنڭ جانی‌بیك طنچ، کوڭلی بیك شاد ایدی. نیك شولای بولماسون! اوزی کانتی فامیلیه‌سینڭ تله‌نچی بر بالا بولا توروب، اوزینه پرینس تیتولی طاغلغان، اوزینی هر کم یاراتا، هر کم زورلی، هر کم آنڭ حکمی آستنده تورا بیت!

اما آڭا بـاری برگنه نه‌رسه طنچلق بیرمی ایدی: آنـڭ پرینسنی اوز کوزی بله کوره‌سیگنه کیله ایدی. چونـکه آنڭ بووقتقه قدر پرینسنی هیچ کورگانی یوق ایدی.

کونلرنڭ برندەتوم، لوندون اوراملری بوینچەیالان آیاق یوری ایدی. کون یاخشوق صالقن وتومانلی ایدی. آز آزغنه یا ئغرده توشکەلەب تورا ایدی. کیبتلر یاننددن اوزغانده، کیبت تەرەزەسندن کورنوب تورغان تورلی تەملی آشاو نەرسەلری تومنڭ اچینی بیگره کده قچتدرا ایدی. بیچاره توم، کون بویی یوروب بر نەرسه طابماغان. آچلقنڭ صوڭ درجەلرینه کیلوب ئوینەده بر نەرسەسز بوش قول قایتقان ایدی. شولایوق ایسکیچه آتاسینڭ تیرگش وبومرقلرینی کوتەروب، آچ کوینچه توشەگینه آتولغان ایدی. یوقوغه کیتەر کیتمەس، اوزینی ئەلله نیندی برده کورمەگان یات اورنلرده کوردی. بیك عجب، بولووی هیچ امید ایتلمەگان توشلر بلەن صاتاشوب بتدی: اول توشنده اوزی ده چن وکچکنه بر پرینس بولغان ایکان؛ اوزی، بیك یاقتی وبیك ماتور بر سرایده ایکان؛ قولاغینه موزیکەنڭ تورلی ماتور طاوشلریده ایشتله ایکان؛ ئەلله نیندی تورلی‌دن تورلی ماتور کییملر کیگان، سرای خدمتچیلری اوزینه خدمت ایتەلر، آنڭ آلدنده تزلەنوب صغلوب تورالار ایکان.

توم، ایرته بلەن بیك ایرته اویانغان ایدی. اویانور اویانماس، توشنده کورگان اول سحرلی کارتینالرنڭ برسیده یوق ایدی. اوزینی، تلەنچیلر آلاچغنده، صالام توشەك اوستنده کورگان ایدی. بو حالینی کورگاچ بیك قایغورغان، حسرتندن کوز یاشلرینی آغزا باشلاغان ایدی.

III. - تومنڭ پرینس بلەن کورشووی.

ایرته بلەن توم، آچ کوینچه اورامده چققان ایدی. اوزینڭ یوقوسنده کورگان عجب توشلرینی اویلی، اویلی لوندون اوراملری بویلاب بارادە بارا ایدی. نیگه وقایده بارغاننی اوزیده بلمی ایدی. توم، بایتاق یوردی، برنیچه اورام وتقرقلرنی‌ده اوزوب کیتدی. آخری لوندوننڭ شوندی بر اورنینه کیلوب یتدیکه، تومنڭ آنی توغاندن بیرلی کورگانی یوق ایدی.

مونه آلدنده: باشنیەلری کوککه چققان، طاش قویمالار بلەن ئەیلەندرلگان، قویما اوستنده طاشدن آرسلانلر، رەشەتکەلری آلتونلی بیك زور بر یورت کورندی.

نی قدر سوینچ! - بوقرال سرایی! - تومنڭ بو یورتدن کوزنده آلاسی کیلمی. مونڭ اوستینه، الله پرینسنی کورورگەده یازغان بولسه، اول وقتده نیندی سوینچ، نیندی سعادتلر طووار ایدی!؟

آلتونلی رەشەتکەنڭ قابرغاسی بوینده، نیندی بولسه ، ایکی اوزون بویلی کشی تورا، باشدن آیاق یالتراوقلی استالدن کییملر کیگانلر ، تاپاق کبی توزگەقاتوب، هیچ قیملدامی تورالار ، جانلری یوق‌دیب اویلارغه یاری ایدی.

آلارچاصاوای صالداتلر : آلارقرال‌یورطن‌صاقلیلر ، رەشەتکەیانینەهیچ‌کمنی بیه‌رمیلر.

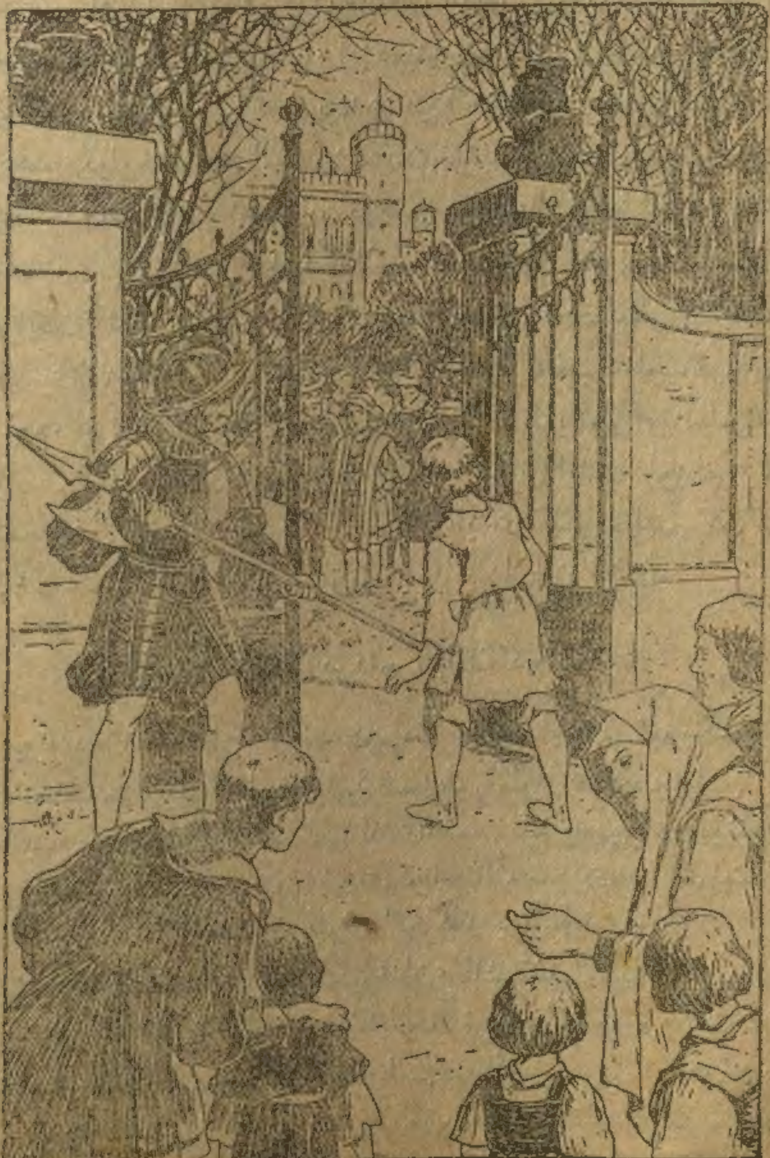

«حضرت آل مونما! .....»

آنده بر آز جیلوب تورغان خلقده بار ایدی. قابقادن تورلی‌زور توره وناچالنیك اوطرغان ماتور وبیوك فایتونلرده كروب چغوب تورا ایدی.

كچكنه تله‌نچی توم، طاش قوْیما یانینه‌رەق كیلوب آلتونلی رەشه‌تكه آراسندن اوزی زورلغنده بیك گوزه‌ل‌بر بالانی كوردی، آنی بیك یاراتدی. بالانك اوستونده‌گی كییملری ایك قیمتلی ماتیریادن تكلگان ایدی. كییمینه تزلگان قیمتلی طاشلار قویاش كبك یالتری ایدی، بالانك قارشیسنده‌ده بر نیچه ماتور كییملی خدمتچیلر آنك خدمتینه حاضر تورالار ایدی. بو آخری چن برینس بولورغه كیره‌ك!.. درست! پرینس اوزی!..

توم قابقانك رەشه‌تكه‌سینه‌یاقن‌باروب‌قاری‌باشلاغان‌ایدی. صالداتلارنك برسی، آنی‌جیلكه‌سندن توتوب آرتقه‌تاباتارتدی، توم‌بیر اوستینه‌یغلوب كیتدی.

صالدات آچولانوب:

— ایكنچی مرتبه قابقاغه‌یاقن بارماغو نه!... كچكنه تله‌نچی! دیوب‌مرلدانغاچ خلق قچقرشوب كولشكان ایـدی. لكن شول آراده رەشه‌تكه‌گه پرینس‌ده كیلوب بیتكان ایدی. پرینس صالداتقه آچولانوب:

— اول آچ وفقیر بالانی سین نیك رەنجته‌سك؟ آچ حاضر قابقانی، كرت آنی مونده! دیب قچقردی. خلق پرینس‌نك طاوشن ایشتكاچ:

— یاشاسون پرینس اوئیلسكی!.. دیوب اورامـلارنی یاڭغراتقان ایدی.

صالدات تومنی قابقادن كرتوب ییبه‌ردی. بیچاره تله‌نچی بالا كرر كرمه‌س اوزینی پرینس قارشیسنده كورگان ایدی. پرینس، تومنك یوزینه توغری وشفقتلی قاراب:

— سینك آرغانلغك، آچلغك یوزكه‌چقغان! ئه‌یده‌مینم‌بله‌ن مونده رحیم‌ایت! دیب، ئه‌دوآرد،تومنی دواریس‌نك ایك ماتور بربولمه‌سینه آلوب كرگان‌ایدی. پرینس بو بولمه‌نی اوزینك كابینیتی آتاغان ایدی. آشچیلار شوندوق تورلی لذتلی طعاملر حاضرله‌ب كیترگانلر ایدی. تومنك بو طعاملرنی آشاغانی توگل ایشتكانی‌ده یوق ایدی.

پرینس‌ده تومنك آشی‌تورغان اۋسته‌لی‌یانینه كیلوب‌تومغه قارشی‌اوطردی.

پرینس ـ سین نی اسملی مالای؟

توم ـ توم كانتی، سیر (غاصودار).

پرینس ـ قزق اسم! قایده توراسڭ؟

تومْ ـ قالاده، آفال کورتده.

پرینس ـ آفال کورت! یات اسم؟.. آتاڭ وآناڭ بارمی؟

توم ـ آتا وآنام، ئەبیبم بار، آنیه هم ایزا اسملی ایکی آپامده بار.

پرینس ـ ئەبیبڭ سویەمی اوزڭنی؟

توم ـ ئدی بیك ایسرگانده باخود یوقلاغاندەغنه بر آز راحت بولا. اما آیق وقتنده آنڭ یوزرغندن بیك کوب قوتولوب بولمی.

تومدن بو سوزنی ایشتکاندن صوڭ آچووندن پرینسنڭ کوزلری اوطکبی قزارغان ایدی.

ـ امان!... ئەبیبڭ سینی قینیمونی؟ نیك قینارغه، سین بیت کچکنەوکوچسز بالا! توقتا آلایسه مین حاضر قوشیم آنی «توئیر» تورمەسینه یابسونلر. آندی وجدانسز ۋشمقسزلرنڭ اورنی تورمەدر.

توم ـ سر!... توئیر تورمەسنه بیت زور کشیلرنیگنه یابالار.

پرینس ـ درست، درست! باری آڭا نیچك‌ده برەر باشقه تورلی جزا بیروْرمز. اما آناڭ نیچك؟ یاخشیمی؟

توم ـ باری بر ئدی کبك، سیر! ئەیدنده یاخشی توگل!

ـ آلای ایکان!.. صوڭ آناڭ؟

ـ ئەنی بیك یاخشی، اوزیمه هیچ بر وقت قاتیلق کورسەتکانی یوق. آپالارم: آنیه ولیزا مینم اوچون مرحمتلی قزلاردر.

پرینس ـ آپالارڭ نیچه یەشده؟

توم ـ ئلوفسی اون بیشده، سیر!

پرینس ـ آلای ایکان، تمام بزنڭ آپادای. صوڭ آپالارڭنڭ نیچه آصراولاری بار؟

ـ مینم آپالارنگمی؟... آلارغه آصراو نیك کیرەك؟

کچکنه پرینس تومنڭ یوزینه عجبلنوب قاراب تورا ایدی.

پرینس ـ نیك کیرەك بولماسون!؟.. آلارنی ایرته بلەن کم کییندره؟ کیچ بلەن کم چیشندره؟

توم ـ: هیچ کم، سیر! کییملرنی صالونیك کیرەك، یوقلاغانده کییمسز یاتورلارمی؟

پرینس ـ نیك کیرەك؟... ئەلله آلار برگنه قات کیلیم بلەن یاشیلر؟

توم ـ آلارغه ایکی قات کییم نەرسەگە؟، بیت آلارنڭ گەودەلری بروگنه! (ایکیشەر گەودەلری یوق.)

پرینس بیك قاتی بر قچقروب کولدی. صوڭره دیدی:

ـ یه آجولانما ایباەشم! مین سینی مسخره ایتوب کولمیم. مین بوگون ئوك، سینڭ آپالارڭا ماتور کییملر وآصراولار بیبەرورگه قوشارمن. ایندی سین میڭا اوزڭنڭ آتال کورت اورامڭنی سویله. سیڭا آنده یاشاو کوڭللیمی؟

توم ـ بیك کوڭللی سیر!، اگرده آچلق عذابلاماسه! بزگه فوکسنیك لر کیلەلر: آلارنڭ مایملری بولا، اول مایملر تورلیچه قیلنالار، صوغشالار؛ ئولگاندی بولوب یاتالار؛ موندن باشقه تورلی اشلر قیلالار. آلارنی قاراب تورو بیك قزق، بیك کوڭللی بولا. کورسەتور اوچون، باری بیش تینگنه آلالار. درست بیش تین، اما، کوب وقتده بزنڭ آقچەمز بولماوی کوڭلمزنی بورچی.

پرینس ـ تاغن نەرسەلر بار؟

توم ـ بیك کوب بالالار بر بیرگه جیبیلامز، کورەشەمز، یوگوشەمز، تایاقلارعه آطلانوب چابامز.

بو سوزلرنی ایشتکاندن صوڭ، پرینس حضورلانوب کوزلری یالترادی:

ـ مونه کوڭللی، مونه کوڭللی! دیب قچقردی.

پرینس ـ تاغن نیچك اوینیسز؟

توم ـ جرلیمز، بیبیمز، قوملاردەتەگەریمز، سچراق وبالچقلارغه‌یاتوب آونیمز.

پرینس ـ ایخ کوڭللی ایکان صوڭ! بیك میندە سزنڭ کبك توگل. مونه میندە سینڭ کییملرڭ کبك کیینوب، یالان آیاق، قملارده یوگرور، بلچراقلارده آونار ایدم. درست برگنه مرتبه اوینامده بیك قزق بولور ایدی، اما، آصراو وحدمتچیدمدن باشقه.

توم ـ مونه میندە شواسینه قزغام: برگنه بولسەده سینڭ کبك پرینس کییملری بلەن کیینوب یورسەم ایدی! نی قدر کوڭللی، نی قدر قزق بولور ایدی!

پرینس ـ ئە؟ سینڭ‌ده، مینم کبك کیەسڭ کیله؟ باری!.. صال اوزڭنڭ ئەرمەگنی‌ده، مینم کییملرمنی کی. سینکنی مین کییم. ئەلی بز

مونده ایکمزگنه بیت. بزنی بر کشبده کورمی. آنده بارغاج، ینه آلشوب کیینورمز. بر نیچه مینوت اوزار اوزماس، بولار کیینوبده اولگوردیلر.

پرینس ئەدوآرد، تتلوب بتکان چوپرەك کییمدە، تلەنچی تومدە پرینس کییمندە، بر برسینه قاراشوب تورالار ایدی.

صوکره بو ایکی بالا، زور بر کوزگی یانینه باروب، ایکسی یەنەشه، کوزگیگه بایتاقغنه قاراب تورغاندن صوك:

پرینس – مونه نی قدر عجب! سین‌ده میگانی قدر اوشاغانسك! کورەمسك توم، صانکه ایکی طامچی صو! آرامزده برەر آیرما بارمی؟ باری کییمدەگنه بیت! اگرده بز ایکمزده یالان اوست اورامغه چقساق، اوزمزنی هیچ کم آیرا آلماس ایدی: قایسیمز توم کانتی‌ده قایسیمز پرینس اوئیلسکی، هیچ کم طانوب بلمەس ایدی.

قولکا نی بولدی؟ ئەلله برەر توشکه بەردك؟

توم – زیان یوق، بر آز چاصاوی صالداتقنه....

پرینس آیاغی بلەن بیرگه تیبوب واچولانوب:

– اول یاوز وشفقتسز آدم ایندی، قدرسز! مین آنك جزاسنی بیریم ئەی ...مین کرگانچی سین مینی شوشده کوتوب تور! آکلیمسك! سوزمنی تکلا! دیگاندن صوك، قولینه استەلدن بر نەرسه آلوب بولمەدن چغوبده کیتدی. پرینس‌نك باقچەدەغی آغاچلار آراسندن، اوچقانداای یوگرگانی کیینك صالتقیلارینك ییلبردەگانی کورنه ایدی. آچووندن یوزی قزارغان ایدی. کوزلری اوط کبك یانا ایدی. قابقانك تیمر رەشەتکەسینه یابشوب طارتوب قاراسەده آچلماغاچ، چاصاواى صالداتقه آچولانوب:

– قابقانی آچمی نیشلەب توراسك؟ دیوب، غیرت بلەن قچقردی. چاصاوای قابقانی آچدی. بایاغی تومنی کرتمەسکه تلەگان صالدات اوزی ایدی. پرینس قابقادن چەچرەب چغوب، آچووندن نیشلەگانن بلمی صالداتنك یاقاسندن توتدی. صالداتده آنك پرینس ایکانن بلمەگانگه، پرینس‌نك موین‌طامرینه برنی صالوب بیبەردی. پرینس بو صوعوغه توزه آلمی، جیبلغان خلق آراسینه تەگەرەب کردی. صالدات مرلداب:

– مونه سیگا کبرەك بولسه کچکنه قاچقن! مینی بلەمسك؟ مین، سینك اوچون پرینس‌دن نی قدر شلتەلر ایشتدم! «ایسخ‌سین کچکنه‌تلەنچی!..»دیدی.

خلق فچقروب کوله. پرینس یغلغان اورنندن توروب صالدات یانینه کیله، آچولانوب:

- «مین پرینس اوئیلسکی، قرالنڭ ولی عهدی بولغان پرینسنی بو قدر حقارت ایتکانڭ اوچون، اوزڭنی حاضر آصارلار!» چاصاوای، وایونی ماچالنیکلرگه اوچراغانده بیرله تورغان کبك، اوزینڭ آللیبارداسی بلەن چیصت بیردی.

صوڭره آنی حقارت ایتکان بر قیافت بلەن:

- ازدراۋصتۆویته ژاشه ژیصوچتۆا!..

صوڭره صالدات آچولانوب:

- ایسەن چاغڭده یخشیلق بلەن کیت موندن تیزرەك! آخ سین، یارطی عقل کچکنه تلەنچی! دیدی.

خلق پرینسنی چۆرناب آلا، پرینس که هر یاقدن یومرق یاوا باشلی. قولندن توتوب:

- پرینس که یول بیرڭز! هەی چیتکه چیتکه، بر یاقغه کورمیسزمنی پرینس اوئیلسکی اوزی کیله!

دیوب قچقرا قچقرا اوزاتوب قووالاب ییبەردیلر.

II پرینسنی یارطی عقلغه حسابلیلر.

پرینس‌نیشلەرگه‌بلمی، اوزینڭ‌قوولغانن‌سیزه، کوزندن‌اختیارسزیاشلری آغا، یەنەشه تیرەسینه امیدسز امیدسز قاری. برده بلگان کورگان ییری توگل. شهرنڭ چیتینه قدر قووالانغانغه اوخشاتا، توقتامی همان آلغه تاباباررا.

بارا تورغاچ، بر بلغاغه کیلوب ییتدی. یلغایانینه اوطردی، حال‌جیدی. قانلانغان، یارالانغان آیاقلارینی یلغانڭ کمش کبی آق‌صووی بلەن‌یووب، جراحتلرینه بر آز راحتلك بیردی. ینه توروب کیتدی. مونه بوش وآچق بر اورنغه کیلوب ییتدی. آنده، اوچ دورت یورت همده زور بر کلیسه بار. توقتا! ئەنه اشچیلر طاوشی کیله. کلیسەنی یاڭارتوب اولگورتەلر.

پرینس بو کلیسەنی کورگاچده بلدی. همده سوینوب کیتدی. اوزینڭ بو قزغانچ حالینڭ صوڭغی یاقنلاشقانغه اویلی ایدی. اوزی اوزینه:

ــ بو ایسکی ماناخلار کلیسه‌سی. ئه‌تی بوماناستیرنی ماناخلاردن آلوب، طاشلاندق بالالار هائده‌سینه وقف ایتکان ایدی. مۆنه ایندی شول پریبوتقه کرورمن. آنده‌غی کشیلار مینم «پرینس اوئیلسکی» ایکانمنی بلورلر. اوزمنی سوبنه سوینه زورلاب قارشی آلورلار. همده قایغومنی اوزتاقلاشوب، اوزمنی سرایغه ایلتورلر! دیب سویله‌نه ایدی.

ماناستیرنك ایسك آلدنه بیك کوب بالالار جییلغان، طوبلر اوینیلار ایدی.

پرینس بالالار یانینه باردی. آلار پرینسنی کوروب اویناودن توقتاغانلار ایدی. پرینس آلارغه:

ــ بالالار! اوزکرناك ناچالنیککزگه «پرینس اوئیلسکی کیلدی» دیب ئه‌یتکز! آنی، سویلیسی سورم بار دیدی! بالالار آراسنده طوش کوته‌ریله. آرالارندن برسی پرینسکه یاقن باروب:

ــ «سین تله‌نچی، احتمال ئه‌لـله پرینسنك ایلچیسی سکدر! ازدراۋستۋوی پاصلاننیقس!» دیدی.

پرینسنك بوزنده آچوانرلری اوطدای یانا ایدی. ئه‌دتی بوینچه قولینی صول قارغه‌سی بوینچه یورته باشلاسه‌ده، نی چاره‌که یاننده قلج یوق ایدی. بالالار ئچقروب کوله‌لر آرالارندن ینه برسی:

ــ کوردکزمی؟ یاننده قلج باردیوب اویلی! ئه‌لله صوڭ بو چندنوق پرینسمی! مۆبه‌گناه شومغی! دیگاچ، ینه‌بیك قاتی برئچقرشوب کوله‌لر. ئه‌دوآرد آلارنك قارشیسنده همان شول زور قیافتده طورا، آلارنی وعظله‌گاندی:

ــ مین قرال اوغلی، سز مینم ئه‌تی شفقتی کوله‌گه‌سنده یاشیسز. سزنی آنك قوشووی، آنك شفقتی بوینچه تربیه‌لیلر. ایندی آلایسه سز اوزکزنك پرینسکزنی شولای حقارت ایته‌رگه‌منی یاری؟ دیدی.

بو سوزلر بالالارنی بیگره‌ك ده قزدردی. اول بالا ینه ایبده‌شلرینه قاراب:

ــ ئه‌ی سز بالالار! آنامز پادشاه حضرتلرینك شفقتی کوله‌گه‌سنده کون کوروچیلر! نی طوراسز! حاضر بارکز بر بولی تزله‌نوب آنك شاهانه ئه‌رمه‌کلرینه چیست بیرکز... دیگاچ،

بالالار سوینگان طاوش بله‌ن بیك قاتی بر ئچقرشوب پرینسنك آلدینه کیلوب باری بر بولی تزله‌نه‌لر ــ پرینسنی مسخره ایته‌رگه طوتونالار.

پرینس اوزینه یاقنراق بر بالانڭ باشینه آیاغی بلەن تیبکاندن صوڭ، آچولانوب:

- مۇنه سنگا ایرنەگه قدر! اوزڭنی طاغالده آصلمش کوررسڭ، دیدی.

کولولر بردنبر توقتالا؛ بالالار یارصیلار؛ پرینسنی قاماب آلالار؛ برنیچەسیه:

- آنی صوغەطاشلاڭز! ئەی دروژولك! ئەی دب! موده! توتڭز آنی! دیوب چقرا باشلادیلار. پرینس نڭ اوستینەیومرق وتایاقلار یاوا، اتلردە آنڭ ئەرمەکلرندن قابوب تلرتقالیلار.

کیچکه طابا پرینس شهرنڭ بیك یارلی ولچراق بر اورمینه باروب یتدی. بۇتون اعضالاری آورتا وحزلی ایدی. کچکنه ویومشاق آیاقلاریده قادرغان ایدی. اوستونده‌گی ئەرمەگی‌بورلی سچراقلارغه بویالوب، یرطاوب، تىلوب بتکان ایدی. کمل آرغان ایدی. بیچاره بالانڭ کچکنه آیاقلری کوچلەنوبکنه آطلی ایدی. اما همان بارا ایدی. اوز اوزینه:

- آتال - کورت! باگش اسمینی اونوتمیم تەی! درست، آتاب - کورت، اون اورامنی ازلەب تابارغه کیرەك. آنڭ آتا وآ الری اوزمنی دۋاریسقه ایلتورلر. مینم آلارنڭ اوغلی توگل، بلکه‌جن پرینس ایکانمنی ئەیتورلر - دیمكدە.

اوصال خلقلی پر بیوت بالاری ایسنه توشکانده، شونی رەوشچە اولی ایدی:

- « ئەلی بولارغه احلاق اوبرەتمیلر ایکان! اوزم کارول بولغاح، مین آلارنی بنقەچه تربیەلەتورمن: آلارنڭ قورصاقلرندن بیگرەك، دانشرن تربیەلەتورمن. آلارغه گوزەل اخلاق وادب اویرەتدرورمن».

تەرەزەردن اوطلارده یالتراب کورنه باشلاغان ایدی. واق باگنرده، شردا ب سیبەلەب تورا، بیر اوستینی، یووش وبیك کوکنسز تون قارانغیلغی قاپی باشلاغان؛ بیچاره یورتسز پرینس، تلەنچیلر اورامی بلەن همان بارادە یۇزا ایدی.

کینەتدن، نیندی بولسه در ابسرك، آنڭ ایتەگندن توتوب:

- ئەلی سین تاغن بو وقتقه قدر یوغالوب یوریسڭ ایکان! قایده آقچەلرڭ؟ تیز بیر آلارنی میڭا! درستی، تاغنده آلوب قاتماغاسڭدر ئەلی! بیرم ئەلی مین سینڭ کیرەگڭنی، یاراماغان مالای! دیدی.

پرینس، اسرك قولندن اچقندی، قرشوسیندەرەق باروب:

ـ آلای ایکان!. . سین آنك آتاسی مونی؟ الله‌فه شکر! ایندی سین مینی دواریس‌فه ایلتورسك‌ده، آنی اوزگزگه آلوب فایتورسك؛
دیگاچ، ایسرك بیك قاتی قچقروب:
ـ آنك آتاسی؟... سین نه‌رسه سویلیسك؟ سینك آتاك مین بولورمن، مونه حاضر بلورسك! ـ دیدی.
پرینس یالنوب:
ـ زنهار قزغان ایندی مینی، اوزمنك ئه‌تیمه، قرال حضرتلرینه ایلت، اول سینی بیك یاراتور. توشکده کورلمه‌گان بر بایلق بیرور. مین توغری سویلیم، مین آلدامیم؛ مین قرال اوغلی، پرینس اوئیلسکی! دیب سویله‌گاچ،
ایسرکده بالانك یوزینه شاق قاتوب قاری باشلادی. اوز اوزینه:
ـ بوتونله‌ی صاتاشقان تفو!... خوت صوماصشیلشی دومغه ییبه‌رسه‌گده توزه‌لمه‌سلك؟ تفو!.. پرینسنك یاقاسندن طوتوب، بیك قاتی بر قچقروب کوله.
ـ اوزگننك کم ایکانگنی مونه حاضر اوزاقلامی بلورسك، مونه ئۆیگه‌قایت ئه‌لی، ئه‌بییك بله‌ن ایکیمز، اوزگنی اتلر اورنینه طوقماقلاربزده، باشگنی قابلاغان قارا بولوطلر بیك تیز اوچوب کیته‌رلر. باشگا عقلگنی جیبارسك! دیب پرینسنی سویره‌ب آلوب کیته، جیلغان خلق پرینسدن‌قچقروب کوله.

۷ ـ توم دۋاریس‌ده.

توم کانتی، پرینس‌نك کابینیتنده اوزیگنه قالدی. ینه کوزگی یانینه بارا. کوزگیده اوزینی پرینس کییمنده کوره. زور کوزگی، آنك بۆتون گاوده‌سن کورسه‌ته. یانده‌غی قلچینی قنندن صووروب آلا؛ اوزینك تورلی قیمتلی طاشلر بله‌ن بیزه‌کله‌نگان ماتور خنجری بله‌ن اوینی باشلی؛بولمه‌نك زینتلرینی کوروب ایسی کیته؛ قاباروب تورغان یومشاق کریصلاغه‌اوظروب، اوز اوزینه شوشیلای سویلی:
ـ ئۆیمزگه قایتورمن، اوزم کورگان بو عجب نه‌رسه‌لرنی هیچ امید ایتلمه‌گانده پرینس اوئیلسکی‌نك کابینیتنده آشاب اچکانمنی، پرینس کییمنده یورگانمنی، ایبده‌شلریمه سویله‌رمن؛ بله‌من ـ اشانماسلر «صاتاشاسك،توشکده کورگانسگدر» دیورلر. زبان یوق، اشانماسونلر! ئه‌لی مین همان پرینس

کییمندە، قرال سراینده بیت؛ واقعا بو، یوقودەغی تۇشدە توگل!... اما، اگرده آلار، اوزمنی شوشی قرال کییمندە کورسەلر. اوزلرینڭ کچکنه دوستلری توم کانتینی هیچ طانوماسلر، چن پرینس دیب بلورلر ایدی.

یارطی ساعت چاماسی بر وقت اوزا. بولمه اچندەگی ماتور نەرسەلردن طویا باشلی. پرینسدە اوزاق تورغاندای طویا، ـ اچی یوشا باشلی. یاق یاغنه قاراذا، طن آلمی طڭلاب توروا. یورەگینڭ سیکره سیکره تیبوودن باشقه بر طاوشده ایشتلمی، قورقا باشلی. آخری اوز اوزینه:

«احتمال حاضر بوەوسی کروردە؛ اوزمنی پرینس کییمندە کورور! ئه پرینس یوق! نیك اوزاق تورا؟ اللهبلسون قایده یوغالدی. اللهصاقلاسون، اوزمنی بولای پرینس کییمی بلەن تورغانمنی کورسەلر آصوب ئوتروررلر، قورقامن!» دیب سویلەنه کلەنصوڭ، چغوب پرینسنی ازلەمکچی بولا. بۇتون اعضاری قالتری، قورقا قورقاغنه باروب ایشکنی طشقە تابا آچوب ییبەرە، ایشك آچلور آچلماس آلتی آلیاوت، ایککی کیینگان سرای خدمتچیلری کورینه. آلار تومنی کورگاچده اورنلارندن سیکرشوب تورالارده آنی ئلوغلاب آلدنده صغلالار.

توم آرتقه تابا چیگنه، ایشکنی یابا. اوز اوزینه ئدیته:

— آلار میندن کولەلر. اوزمنی مسخره ایتەلر! امـان. مونه ایندی حاضر باروب میثم مونده ایکانمنی سویلەرلر! یـارب! مین مونده نیشلەب کیلوب کردم صوڭ!؟ دیب سویلەنه، نی اشلرگه بلمی آیدراب تـورا؛ باشی ئەیلەنه، بۇتون گاودەسی قالتری؛ قورقوودن یورەگی، تونلغان کچکنه قوش یورەگی کبك، یارلورداي بولوب تیبه؛ ماڭلایندن صالقن تیرلر آغا.

مۇنه ایشك آچلدی. برسرای آصراوی کوریله. اول اوزینڭ طوتاشی جوننی‌گری ایکانن اعلان ایته. ایڭ اعلا کییملر کیگان بو ماتور طوتاش توغری توم یانینه کیله. اماآنڭ قورقغانلغینی آڭلاب بردنبر توقتی، همده قایغورغان بر طاوش بلەن:

— امان! نی بولدی سیڭا جانم میلورد؟

توم بیك کوچلەنوب وقورقوبقنه»

— لیدی- زنهار قزغان مینی! مین میلورد توگل.

مین تلەنچی توم کانتی، آفال-کورت‌دن!. مینی پرینس یاننەبیبەر، اول عقللی وشفقتلی بالا؛ مینم ئەرمەکلرمنی اوزمەبیرور. اوزمنی رنجتمی‌گنه آلاچغمه فایتاروب بیبەرور. زنهار قوتقار مینی طوتاش! دیگاندن صولڭ، توم بیرگه تزلەندی. قوللارینی قزغه طابا صوزدی. کوزلاری یاش بلەن تولسان ایدی.

ماتور طوتاش توم آلدنده نیشلەرگه بلمی قورقوب تورا ایدی.

آخری طوتاش:

— ای پرینس ئەدوآرد! بو نەکنمی... مینم آلدمده تزلەنوب... دیب، سوزینی بتوورگەدە وقت تـابا آلمیچە، بولمەدن یوگروب چغوبدە کیتە. بو قورقنچ قایغو تومنی یاندرا، بولمەنڭ ایدەننده آونی؛ اوز اوزینه ئەیتە:

— مینی برسیده قزغانمی. مونه حاضر کیلورلر. حاضر تونوب ئەیلەرلر!

بونون دۋاریس اچینه قورقنچ وقایغولی خبر طـرالا، دۋاریس‌نڭ هر بر ئیتاژنده، بونون بولمەسنده:

— پرینس آورغان! پرینس صاناشا! باشلاغان دیگان قایغولی سوزلر بیك قزو قزو سویلەنە باشلی. مونه سرای خلقی آراسنده قرال طرفندن قوشلغان بر کشی کورینە، سرای حقینه شوشی سوزلرنی اعلان ایتە:

-- قرال حضرتلری بو یالغان خبرنی یاشادن سویلەودن بیك قتی طیا. آنی کمگنه‌بولسون، یعنی‌برقات‌سویلەسه آڭا ئولم حزاسی‌بولاچق! صاق‌بولڭز!...

هر بری شوندوق توقمی. بر چیرك ساعتر چماسی اوزا، کاریدورده:

— پرینس کیلە! پرینس‌کە یول! دیگان طاوش ایشتلە. بیچارە توم، زور زالنیك ر آراسنده کوچ حال بلەن‌گنه آطلاب کیلە. هر کم آنی سلاملی. اوللە باشی بلەن اشارت ایتە. زورلاردن‌ایکی کشی آنڭ قولتغندن توتقانلار. آرتندن سرای دوکتورلاری وبرنیچە سرای خدمتچیلوی کیلە.

تومنی داۋاریس‌نڭ ایڭ ماتور بربولمەسینه آلوب کرگانلر ایدی. آلار کرگاچدە ایشك یابلا. ایشك‌دن یراق توگل بر اورنده - دیۋان اوستونده، یوان وبیك سیمز بر کشی یاتا. تومنڭ کوزینه، آنڭ یاتصی واینلەچ یوزی، اوصال قاراشلی وآچولی کوزلری، زور وبوتونلەی آغاروب بتکان باشی کورنە. بو کشینڭ کیسمەك کبی جوان آیاقلرینڭ بری، چوپرەکلر بـلەن

اورالغان، منده‌ر اوستینه صالنغان ایدی. بو کشی آلدنده هر بر کشینك باشی توبه‌ن تابا بوگلگان ـ صغلمان ایدی. بو کشی مشهور اوصال قرال گینریخ VIII نچی ایدی. اول توم بله‌ن سویله‌شه باشلی، یوزی آچله:

— نی سویله‌رسك مینم سویکلی اوعلم ئه‌دوآرد!؟ آتاك قرال حضرتلرینه، نیندی کوڭللی خبرلر کیتردك؟

توم، قرال حضرتلرینك سوزینی ایشتمی ـ صانکه یوقوده. باری «آتاڭ قرال» دیگن سوزنیگنه ایشتکان. وییك قورقغانلقدن یوزی آغاروب کیتکان ایدی.

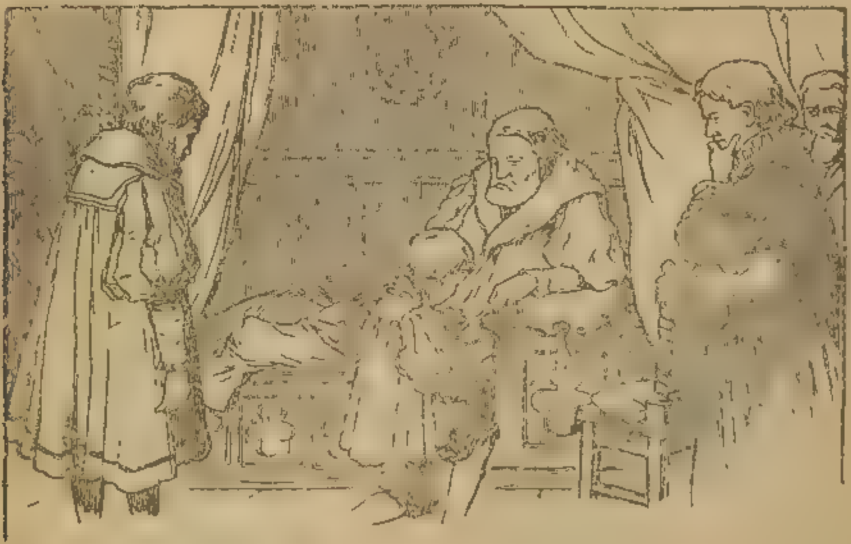

قرالنك آلدینه تزله‌نوب:

« ـ سین قرال‌منی؟ ـ حاضر خراپ بولغانغه اوخشیمن! میڭا یخشیلق بولماس ایندی! » دیدی.

تومنك سوزلری، قرالنك باشینه یه‌شن صوقغان کبی بولدی. نیشله‌رگه بلمی؛ ناچالنیکلرینه قاری. صوڭره تومنڭ یوزینه قاری. قایغورغان بر قیافت بله‌ن، آوزندن شوشی سوزلرنی توگه:

سینڭ توغریده بولماغان بر اشنی سویلیلر دیب اویلی ایدم. ایندی بو اشنڭ چن ایکانن کوزلرم بله‌ن کوره‌من! سین بیگوك سلامت توگل ایکانسن.

قرال بيك قاتى بر كۆرسنوب :

— كيل اوزڭنڭ سويكلى ئەتييلڠيانينه! ديگاچ، ايكى كشى تومنى كوتەروب تورغزالار. توم، قرال يانينه كيله، بوتون گاودەسى بلەن قالترى.

قرال، بيك قورقغان بوبالانى، ايكى بلەگندن توتوب اوزينه تابا تارتا. آنڭ كوزلرينه توغرى قارى. آنڭ كودره چەچلى باشينى كوكره‌گنه قويا هم‌ده سويه وصيپى باشلى. صوڭره تومدن شولاى صورى:

— مينم سويكلى اوغلم! سين اوزڭنڭ آتاڭنى تانيسڭ وبلەسڭمى؟ اى اوغلم! مينم قارتايغان يوره‌كمنى عذابلاما!

توم: — درست بلەمن، سين بزنڭ قرال حضرتلرى، اللهسڭا اوزون عمرلرن بيرسون!

قرال — درست، درست، بيك يخشى؟... طنچلان، نيك اول قـدر قالتريسڭ؟ سيڭا بر كشيده تيمەس، قورقما! اوزڭنى هر كشى سويه. سين بيت، اوزڭنى بـلەسڭدر؟ حاضر ايندى اوزڭنى يرينس ديب آڭـلى تورغانسڭدر بيت.

توم نق تۆرووب:

— آ .. يوق بيت ۋاشه ۋيليچستۋا! مين چنلاب ئەيتەم؛ مين تلەنچى اوغلى، مين سينڭ دۋاريسيڭه ياڭلشوبقنه كيلوب كردم. بو توغريده مينم هيچ گناهم يوق. مين ياش، مينم ئولەسم كيلمى، مينى عفو ايتڭز!

قرال: — نيك سيڭا ئولەركه؟ يوق يوق عزيزم پرينس، طنچلان، سيڭا هيچ كم تيه آلماس.

توم تزلەنه. صوڭره سوينگانلرطاوش بلەن:

— قرال حضرتلرى! سينڭ شوشى مرحمتلى سوزلرڭ اوچون الله اوزڭه ايزگو جزالر بيرسون. مونڭ مكافتينى دنيادوق كور!

توم اورنندن تورا، يوزنده بخت نورلرى يالترى ايدى. صوڭره خلقغه تابا قاراب:

— ايشتەسزمى افنديلر! مين ئولمەمن! مونى قرال حضرتلرى اوزى ئەيتەبيت؟ ناچالنيكلرنڭ هيچ برى برسوز دەشمى هيچ برى قيملدامى هركمنى بر

فکر، تیره‌ن برقایغوباصقان. تومنڭ بوسوزلرینه‌قارشی‌باری برآزباشلارن ایبوب آنی زورلبلارغنه. صوڭره توم قرالدن صوری :

— ایندی میڭا چغوب کیته‌رگه بولورمی؟

— چغارغه ؟ . . . چقاسڭ کیلسه بولور، نیك بولماسن. صوڭ چغوب قایده بارماقچی بولاسڭ؟

توم سوزلوب قاراب آفرنغنه :

— مینی ایرکنگنه چغاروسڭ دیوب اویلاغان ایدم. مین‌اوزمنڭ طووب اوسکان آلاچغیمه قایتماق بولام. آنده مینم ئه‌نییم وآپالارم‌تورالار. اول مینم اوز بورتم . مین موندی بایلق ، موندی یومشاقلارغه عادتلنمه‌گان . الله‌نڭ زور اسمینه بیبه‌رگز مینی ؟

قرال‌برسوزده‌ده‌شمی، نه‌رسه بولسه‌اویلی، صوڭره شول‌سوزلرنی مرلدی:

— مالای احتمال اوزینی پرینس توگل دیوب اویلی تورغاندر. باشقه‌اشلر حقنده نه‌رسه سویله‌ر ایکان صناب قاریم .

قرال، تومدن‌لاطینچه برسوز صوری. توم، ناچارراق‌بولسه‌ده لاطینچه جواب بیره. قرال وشونده‌غی لورد ودکتورلار سوینه‌لر.

قرال — پرینس‌نڭ جواب بیرووینه‌قاراغانده، آنڭ عقلی برآزضعیفله‌نگانگه‌اوخشی. اما، قورقرلق‌اول قدرقاتی توگل. سزنه‌رسه ئه‌یته‌سزدوکتور؟!

— « مینده شولای اویلیم ژاشه ژیلیچ-توژا ! »

قرال — « ایندی آندان باشقه تل بله‌ن صورارغه کیره‌ك . » تومدن ، فرانسوزچه برنه‌رسه صوری . توم ، برنه‌رسه ئه‌یتورگه بلمی آبدراب قالا . هربری آڭگا قاری. توم اوبالا، قزارا . صوڭره شوشلای جواب بیره :

— « مین‌بوتلنی بلمیم! آچولانماڭز ژاشه ژیلیچستوژا! ». بوسوزنی ایشتور ایشتمه‌س قرالنڭ هوشی کیتکاندی بولوب منده‌رینه بغلا. لوردلار آنڭ یارده‌مینه کیله‌لر، اما اول آلارنی کیته‌رگه قوشا .

— « زین یوق، برآز آورایغاندی بولدم. حاضر بته‌ر. مونده کیل، ای مینم عزیز اوغلم! اوزڭنڭ خسته باشڭنی ، آتاڭنڭ قایغولی کوکره‌گینه قوی . قورقما! سینڭ بوخسته‌لگڭ تیز اوزار. »

قرال، منده‌ری اوستینه تورروب اوطرا ، لوردلارغه تابا قاری. طاوشی ، کوزلرینڭ اوطدای یانووی آچولانغانن آڭلاتا :-

— « طڭلاڭز! كورەسڭزكه، اوغلمنڭ عقلی ضعیفلەنگان ، اما ، بو ایسه عمر بويينه صوزلماس بروقت توزەلور. مونڭ بوخستەلگی، اوزينڭ هروقت طرشوب اوقوونڊن بولورغه اوخشی. آنی درسلرندن وكتاب اوقودن توقتاتورغه كیرەك. آڭا، قايده بارسەده ايركبيرورگه، ايركن وتازاهوادەبورتورگه كیرەك.

قرال، مندەر اوستوندە ینەده بر آز كوتەريلوب :

— « اول، درست عقلسز ، اما اول مينم اوغلم ەمده كيلەچكده اوزڭزگه قرال بولاچق كشی. تلەسەتازا؛ تلەسەخسته بولسون، اول پادشاهلق ایتەچك. مونی من قرالدن ایشتڭز؟ آڭلاڭز! هربرسينه شونی آڭلاتڭزكه: پرينسنڭ خستەلگی توغروسندە كمگنه بولسون برسوز سويلەسه، اول كشی حكومت خائنی صانالور وجزاسیده آصلو بولور. بوقايغو، بوحسرت، اوزمنی دنەدن آلوب كیتەر ديوب اويليم! يانام بيرچڭز اچەرگه! اوزمزنڭ ايسكی قراللر عادتی بوينچه بوكون اوك پرينسنی قرال اعلان ایتەرگه كیرەك . ميليورد غيرتفورد! سزمينم شوشی امرمنی بوكونوك اعلان ایتڭز!» ديگاچ، میلبورد غیرتەورد، قرال یاننده تزلەنوب :

— ۋاشه ۋیلیحستوا، آخری اونونقانغه اوخشیسز: « غیرتسوغ نارەولك » تورمەده اوطرا بيت! آندن باشقه بولمی .

قرال ـ نيك تور! جیتەر! اول شافشی اسمنی سويلەب اوطرما موندە! اول خائندن باشقه ئوق بومرورمز. مین باشقه برغوفمارشان صايلارغه قوشارمن. بارحاضر پارلامينتقه، لوردلارغه قوش: نارەولكنی بوكوبوك حكم ایتسونەر!

لورد غیر تفورد :

— «قرال حضرتلرينڭ امری بزگه زاقون!» ديدی. قارت قرال، تومغه قاراب:

— كيل ئوب بیتمەدن، عزيز اوغلم ئەدوآرد؟

نيك !... نيك قالتريسڭ؟ بوتون دنياده سيندن قيمتلی مينم اوچون هيچ نەرسه يوق بالام!.

توم ـ قرال حضرتلری! سين مينی بيك سويەسڭ. مونڭ اوچون اوزمنی نی قدر بحتليلردن صاناسامده آز. اما شوىسی قزغانچ! مينم اوچون بو كون غیرتسوغنی ئوترورلر... سين قوشاسڭ!.

قرال ـ «مينم تربيەلی بالام! عقلڭ بر آز خسته بولسەده، يورەگڭ تازا

وشمقتلیدر. غیرتسوغ، خائن اول. مین آنڭ اورنینه باشقه برسینی قویارمن. آنڭ توغریسنده کوب اویلانما بالام، آنی اونوط! آغاڭ غیرتفورد بلەن باچقەغه چق، راحتلەنوب اوینا! حاضر مین بیك آرغان، بر آز یال ایتیم. صوڭره اوزڭنی چاقرتورمن». توم کوڭلسزگنه چغوب کیته. هر یاقدن ینه:

— پرینس کیله! پرینس! دیگان تاوش کیله. بوتون سرای حلقی آی زورلاب قارشی آلا، هر بری سلاملی. تومنڭ جانی قاینرا. عقلی، اویی آپالری وآناسی یانینه اوزاری آلاچمینه کیته. کوزینەده بیچاره غیرتسوغ نارەولكنڭ قورقنچ کارتیناسی کوریله، آنی بیك قزغانا، اوزینی پرینس حسابلیلر. آنڭ چن ومعصومانه سوزلرینه اشانمیلر. آنی اول آلتونلی چیتلکدن چغارمیلر. بیچاره توم قرالنڭ ماتور بولمەلری اچنده یتیم بولوب قالا.

VI توم قرالنڭ امرینی طڭلی.

نور یاقتیسی تومنی پارادنی زالغه ایلتوب چغاردی. آنی قرالنڭ تختینه اوطرتالر. توم، آلتاوت وزور ناچالنیکلرنڭ اوزی آلدنده آیاق اوستینه تورغانلرینی کورگاچ، آلارغه اوطرورغه قوشا. لوردلار آنی سلاملاب اوزینه تشکر ایتەلر. اما اورنلرندن قوزغالمی واوطرمیلر. توم ینه اوطرولارن اوتنه. آقای غیرتفورد تومنڭ قولاغینه:

— آلاردن مونی صوراما میلورد. پرینس یاننده لوردلارغه اوطروب تورورغه هیچ یارامی دیب پشقلدی. بر خدمتکار کیلوب کره. اورد «دژون» نڭ کیلگانن اعلان ایته. اوزاقلامی، لورد اوزیده کیلوب کره. اول تومنی زورلاب سلاملی. صوڭره: «مینی مونده قرال حضرتلری ییبەردی؛ بر اش توغریسنده، سزنڭ بلەن سویلەشورگه توغری کیله میلورد. اما اول اشنی کشیلر آلدنده سویلاو ممکن توگل. ۆاشه ویصوچستۆا لورد غیرتفورددن باشقەلرینی چغاروب توروۆکزنی اوتنەمن!» دیدی.

آلارنی نیچك چغارورغه؟ آنسنی توم بلمی ایدی. غیرتفورد تومنڭ قولاغینه سویلەب، آلارنڭ چغوب کیتولری اوچون بارماغی بلەن اشارت ایتەرگه قوشا. توم اشارت ایته. هر بری چغوب کیته.

لورد دژون سویلی: «قرال حضرتلری پرینسکه سلامتلەنوب جیتکانگه

قدر اوزینڭ خسته‌لگینی آدملردن یه‌شرورگه، اوزینڭ تله‌نچیلگی وەفقیرانه ترکلگی توغریسنده هیچ برسوز سویله‌مسکه قوشا. پرینس‌نڭ تله‌نچی وەفقیرانه ترکلکده بولنغانی یوق، دی. پرینس شونیده آڭلاسونکه: اول انگلترەنڭ چن‌پرینسی، قرال حضرتلرینڭ اوغلی‌دی. اگرده پرینس اوزینڭ قرال‌بالاسی ایکانن اونوتقان بولسه، تیك تورسون. بوتوغریده هیچ برسوز سویله‌مسون. اوزینڭ اونوتقانلغینی کشیگه سیزدرمه‌سکه طرشسون، دی. اگرده پرینس نی سویله‌رگه، نه‌رسه اشه‌رگه بلمه‌سه دەدەسی «غیرتمورد» دن یاخود مین «لورد دژون» دن صوراسون، دی. قرال حضرتلری بزنی پرینس‌که کیڭاشچی (ساویتنیك) ایتوب صابلادی. موته قرال حضرتلرینڭ امری شوشی.

تومقبول ایتکان بر قیافت بله‌ن:

— «قرال حضرتلری شولای قوشقان ایکان، یاری، مینده آنڭ امرینه موافق اشله‌رمن. ئه حاضر میلوردلر! مینی برەر اورنغه یال ایته‌رگه ییبه‌رچکز!».

دەدە غیرتفورد:

— «ۋاشه ۋیصوچستۋا! سیندن قوسو، بزدن طڭلاو!» دیگاچ، لورد غیرتفورد زۋانوق بیره. خدمتکارلر کیله، تومنی باشقه بر بولمه‌گه ایلته‌لر. توم، قوابنی صو بله‌ن تولغان صاونقه صوزا، خدمتکار صاوتنی آلنوب پادنوصقه اوطرتوب زورلابقنه تومغه صوزا. آرغان توم اوطرا. آیاغندن ایتکلرینی چغارماقچی بولا. باشقه بر خدمتکار کیلوب، تومنڭ آلدینه بزلەنه، آقرتغنه آنڭ ایتکلرینی صالدرا. توم نیگه یاتوششه‌ده حاضر خدمتچیلر طرفندن اشله‌نوب بته. تومنڭ بشی، تورلی اوی وفکر بله‌ن تمام تولغان. بولمه طولی خدمتکار. توم، آلارنی چغارغه قوشووینی اونوتقان. آلار، پرینس‌نڭ امرندن باشقه اورنلارندن قوزغالورغه قیمیلار.

VII توم دۋاریسده آشی.

کوننڭ اون ایکی ساعتی ایدی. تومنی آشقه حاضرله‌ده‌رەلر. آڭا باشقه تورلی ماتور کییملر کیدرەلر؛ صوڭره آنی، زور وبیك یاقتی وزینتلی باشقه بر زالغه چغارالار؛ برگنه کشی‌آشی تورغان براوسته‌ل یانینه اوطرتالار. یانیداغی هر بری صاف کوموشدن زال‌اچی مهست وبیك ماتور کییملی ذاتلر بله تولغان.

پاپاس دعا اوقی. توم آشارغه توتونا. زورلاردن بری ـ «غراف برکلی» آنی توقتساتا ـ اول، تومنانگ کوکره‌گینه ایبه‌لیک آستندن آلوب، بر صالفیت به‌یلی. بو ایسه، غراف اوچون، باشقه‌چه بر مقدس خدمت ایدی. ایکنچی بر غراف، توم بله‌ن ره‌تدن اوطرغان، رومکه‌گه خمر صالا. اوچنچی بر غراف، آشگا طعام بیره. اول وقتلرده قراللرغه، غراف کبی زور ذاتلر خدمت ایته ایدی. پرینس که‌ده شولاروق ایدی.

بیچاره توم، اورینانگ عادتی بوینچه، قوللاری بله‌ن آشی ایدی. آنانگ بولای آشاویدن کوله‌رگه هیچ کمنانگ حقی یوق. بولای قوللار بله‌ن آشاو کیلشمه‌گانلگنی اونوتقان تومنی، هر بری قزغان ایدی. چونکه، اوسته‌لده پچاق، چه‌نچکی کبی نه‌رسه‌لرده بار ایدی. توم، صالفیتنانگ ماتور توسینه قاراب:
ـــ زنهار آلگز بو نه‌رسه‌نی! احتمال مین انی بوياب بچراتورمن! دیسه‌ده، غراف بیرکلی، بر سوز ده‌شمیچه صالفیت‌نی به‌یله‌گان ایدی.

اوسته‌ل اوستنده کارزینکه بله‌ن چیکله‌وکده تورا. توم کارزینکه‌نی اوزینه تارتا. چیکله‌وکلرنی اوچلاب کسه‌سینه طوترا ایدی. هر کم شاق قاتوب قاراب تورا، کوزلرینی تومدن آلمیلار.

توم کینه‌تدن اویلاوب، قزاروب کیته؛ پرینس‌که چیکله‌وکلرنی کسه‌گه طوترونانگ کیلشمه‌گانلگنی آنگلی، آش تمام بولا.

اوردلارنانگ برسی تومغه، گل صووی بله‌ن تولغان بر استاکان بیره. بو صو آشاغاندن صونگ آوز وقوللارنی یووار اوچون حاضرله‌نگه‌ن ایدی. توم مونانگ نه‌رسه ونی اوچون ایکاننی بلمه‌گانگه استاکاننی آلور آلماس، آوزینه صالوب یوتونده ییبه‌رگان، استاکاننی کیری لوردقه بیرگان ایدی.

توم ـ «بونانگ له‌ی ته‌ملی توگل؛ باری ایسی‌گنه بیک حوش!» دیدی.

لوردلار، پرینس‌نانگ خسته‌لگندن، سرای عادتلرینانگ هیچ بریسی بلمه‌وندن بیک قایغرالار ایدی.

پاپاس، تومنانگ اوسته‌لی یانینه کیله، قوللرینی، کوزلرینی کوک طرفینه کوته‌روب دعا قیلورغه حاضرله‌نه. توم پاپاسنی کورمی دعا اوقولغانچی اوسته‌ل یانندن توروب کیته. لوردلار بیگره‌ک قزالار.

تومنی کابینت‌که کرتوب، اوزنگنه قالدرالار. بولمه‌نانگ استیناسنده

ئلنوب تورغان صوغش کبیملرینه، صوغش قوراللارینه کوزی توشه. آلارنی آلا. اوستینه صوغش کیبملری کییه، یانینه قوراللار تاغه. بیك حضورلانوب ایشکلی تورلی مارشـلاب یوری باشلی. شولای یورگانـده، کسه‌سنده‌گی چیکله‌وکلری ایسینه توشه، حاضر چیشنوب طاشلی، کیبملر وقوراللاریفی اورنلارینه ئلوب قویاده، چیکه‌وك آشارغه طوتونا. آشاغاننده اویلی:

— مونده بر کشی‌ده‌یوق، آولاق بیت، راحتله‌نوب آشارغه کیره‌ك ئه‌لی!

الله، پرینس بله‌ن کورشونی نصیب ایتکاندن صوڭ بو، آناڭ برنچی شادلانووی ایدی.

مؤنه ایندی اخرغی چیکله‌وکده واتلوب آشالدی، توم اوسته‌ل اوستونده بر نیچه کتاب کوردی. آلارنڭ برسنده سرایده بولغان عادتلر، سرایده بولغان حاللر یازلغان ایدی. بوکتابنی کورگاچ توم بیـك سویندی، کتابنی قولینه آلدی. دیوان اوستینه یاتوب اوقی واوزینی ئویره‌ته باشلادی.

VIII حکومت پیچه‌تی قایده یوغالدی.

کوننڭ بیشنچی ساعتی ایدی. قرال گینریخ یوقوسندن اویانوب منده‌ری اوستنده شوشیلای مرلدانا ایدی:

— «نی قدر قورقنچ توش! اجلم یاقنلاشا آخری. ترکلگمنڭ صوڭ مینوتلری ییتکانـگه اوخشی».

کوزلری کینه‌تدن بیك قورقنچ بر صورتده یالتری باشلی. اوز اوزینه آشکلانوب آشکلانماس:

— «لکن، اول خائن همان تری بیت!. بولسون!، ئه‌لی مینده ئولمه‌گان» سرای خلقی، قرالنڭ اویانغانن سیزه. آرالارندن برسی، اول ژیلیچستؤاغه نه‌رسه کیره‌گن صوری.

قرال ـ «مونده» لوردکانتسله‌رنی چاقرگز ئه‌لی!» دیب قچقرا. لورد کیلوب کره، قرالنڭ توشه‌گی یانینه تزله‌نوب شولای سویلی:

— «ۋاشه ژیلیچستؤا! سز قوشقان امرلرنڭ هربرن اورنینه قویدم. انگلتره ئلوغلری پالاتقه جیلدیلر. «گیرتسوغ نارفولك» نڭ اشن قاراب، آنی ئولم جزاسینه تیبشلی طابدیلـر. حاضر الار باری، قرال حضرتلرینـڭ یاڭی امرینی‌گنه کوته‌لر».

قرالنڭ يوزينى، اوصال بر سوينچ يافترتقان ايدى.

قرال-تورغزڭز مينى! پارلامينت كه مين اوزم بارورمن. آنڭ جزاسى توغريسنده بولغان پريغوارغه پيچەتنى اوز قولم بلەن صالورمن - ديگاندن صوڭ، قرالنڭ طاوشى بردنبر ناچارلانا، يوزيده ئولگان كشىنكى كبك آغاروب كيته. خلق آنڭ ياردەمينه جيبيلا.

— «يوق بوامى!. ايندى مين حاضر تمام كوچسز، بو كوڭللى اش اوچون اوزاورنمه، باشقه برسنى وكيل ايتەم. لوردلارنڭ مأمور بولغانلارى جيبيلسونلار. ئلوغ حكومت پيچەتنى مين آلارغه طابشرام. آلارده مينم اوچون پريغوارغه پيچەت صالورلار. يـە، تيز بولڭز! تيز! همده اى ميلورد!، ايرتەگوك اول ياوزنڭ باشينى ميڭا كيتر؟ آنڭ باشى بلەن برحضورلانوب قاليم!»

لورد - قرال حضرتلرينڭ امرى برگه زافون، ميڭا پيچەت بيروڭزنى اوتنەمن ۋاشه ۋيليچستۋا!

قرال - پيچەت؟... اول بيت سزده صاقلانا!

لورد: - ۋاشه ۋيليچستۋا، موندن ايكى‌گنه كون ئلك اول پيچەتنى مينەن آلغان ايدڭز.

قرال - ايبو، ايبو! حاصر ايسمه توشدى. قايده صوڭ ئەلى اول پيچەت؟ اويلاب توروب قايا قويغانمنى برده بلە آلميم!. برده حالم يرق!...

قرال اوزاوزينه بورنى بـلەن نى‌بولسه مرلدى. قاى‌وقتده آغاروب بتكان باشنيده سلـكوب قويا. بيچەت‌نڭ قاياايكانن نيچكده اويلاب تابارغه طرشا آخرى.

ده‌ده غيرتفورد قرال آلدينه تزلەنوب:

— «ۋاشه ۋيصوچستۋا، زور پيچەتنى صاقلامق اوچون اوغلڭز پرينس ئەدوآردقه بيرگان ايدڭز!»

قرال - درست، درست! شولاى .. بار حاضر يوللاب، آلوب كيل. وقتنى اوزدرورغه يارامى!.

لورد غيرتفورد، توم يائنه بارا. بيك تيز بورلوب قايتا. اما بوش قول — كوڭلسز برخبر بلەن قايتدم ۋاشه ۋيليچستۋا، پرينس‌نڭ الله قوشووى بوينچه كيلگان خسته‌لگى همان كيتوب بيتمەگان. اول پيچەتنى قاياقويغانن بلمى.

قرال قايغولى طاوش بلەن: «اول بيچاره وخسته بالانى بورچوماڭز!»

ەيگاندىن صوڭ، كوزلارن يومدى، نرسه بولسه ەرلداندى، صوڭره طاوشى ەوتونلەى كيسلدى.

بر نيچه وقتدن صوڭ كوزلرى آچلا. بولغانچق كوزلرى بلەن يەنەشە تيرەسينىقارى، اوزينڭ توشەگى ئەيلەنەسندە لوردلارنڭ تزلەنوب تورغانلارن كورە. يوزندە آچو اوطلارى يانا. برآز تورغاچ چقروب:

— ئەلى سين همان موندە ايكانسڭ! بار ايندى بتر تيزرەك اول ياوزنڭ اشن، يوقسە ايرتەگە اوز باشڭ بتەر!

لورد: «عمو بيوركز ۋاشە ۋيصوچستۋا، مين پيچەت كوتەمن!»

قرال آحولانوب: «آخرى سينڭ باشڭدە اوز عقلڭ توگل! كچكنە پيچەت ياشچكدە بيت! زور پيچەت يوغالسە بوغالغان ايندى، كچكنەسيدە يارار. بار تيز كيت، آنڭ باشندن باشقە يانمە كيلمە!»

كانتسلەرچفا. لوردلار هيئتى پارلامينت ياصاغان پريگاوارغە پيچەت صالا. ايرتە انگلترەنڭ ەرنچى زورلارىدن بختسز گيرتسوغ نارووللكگە ئولم جزاسى بيرلەچك ايدى.

IX توم خلق بلەن.

كيچنڭ ەساعتى ايدى. تايمس نهرى اوستوندە، قرال دۋاريسى يانندە بيك كوب كيمە، جيبلوب تورا ايدى. كيمەلر خلق بلەن تولغان، قرال اوغلى پرينس حصرتلرينڭ چغووى كوتۆلە ايدى.

پرينسدە سرايدە، اوزينڭ ناچالستواسى بلەن برلكدە كوييسلر جمعيتنە فورقەە بارورغە حاضرلەنە.

بوتون دۋاريس تورلى اوطلار بلەن ياقترلغان. دۋاريسدن نهرگە قدر بيك كيڭ برطاش باصقچ ياصالغان؛ باصقچنڭ باصمقلارينە قالن ويومشاق پالاصلار جەيلگان، باصقچ بوينچە ماتور كييملى صالداتلار تزلگان.

باصقچ يانينە ٤٠ لاب كيمە يوزوب كيلە. بولار آلتونلانغان وتورلى ماتور بوياولار بلەن زينتلەنگان، حكومت كيمەلرى ايدى. تورلى تاوشە، واقشودرلار بلەن، اوستلرينە يفەك فلانلر آصلغان ايدى.

قرال كيمەلرينە قارشى زورغنە برپاركەدەتو، ا. آلدەبيك كوب صالدات وموزيكانتلر بار.

مۇنه دۋاريس‌دن سيگنال طاوشى كيله. آشقارشى مونلەغى موزيكانت‌لرده اوينى وجرليلار، باصقچ اوستوندن آتونغنه آديتسه‌رلر، حاكم‌لر - صوديه‌لر، كيمه‌كه توغرى‌توشه‌لر. آلارنڭ اوستونده، آلتون بلەن توقلغان ماتور كييم‌لر قوياش كبى يالترى، بيلكه‌لرينى‌ده تورلى فورماده مانتى‌لر قابلاغان ايدى.

دۋاريس‌ده ينه برسيگنال اوينى، پرينس‌نڭ دەدەسى «لوردغيرتفورد»ده اوزكيمنده. باصقچ‌نڭ اوست باصماغنده تورا، برآزتورغاچ، آرقاسينى ىه‌رگه قويا، تورلى قانادلار بلەن بيزەكله‌نگان اشله‌پەسنى صالوب، آرتى بلەن آقرن آقرنغنه‌باصقچدن‌توشه، باصقچنڭ‌هربر باصماغنده، آلدينه تاباايله صغلاايدى.

سيگنال تاغنده نغراق اوينى باشلى، مۇنه:

«- ئه‌دوآردكه - پرينس ئوئيلسكى‌گه يول بيرگز!» ديگان طاوش‌ايشتله.

ىه‌رياننده ونه‌راوستونده تولغنلاب توراتورغان خلق‌طاوشى چقغان‌قدر:

«- ياشاسون ئه‌دوآرد، پرينس اوئيلسكى!» ديوب چقرا باشلادى.

توم كانتى‌ده، باصقچنڭ ايڭ يوغارغى باصماغى ياننده تورا، اوزينڭ ماتور باشى بلەن هربر ياقغه اشارت ايته.

اول، ماتور وقالن قرال كيمنده ايدى. آنڭ اوستونده‌گى قيمتلى اصل طاشلار، اوط يافتى‌سنده، قوياشداى يالترى ايدى.

X پرينس تله‌نچى آلاچغنده.

حاضربز توم‌كانتينى طاش‌باصقچ‌اوستنده‌قالدروب چن‌پرينس‌يانينه‌باريق:

پرينس‌نى برايسركنڭ سويره‌ب آلوب كيتكانينى وخلق‌نڭ‌ده چقرشوب كولگانينى سوبله‌دان‌ايدك. اول ايسرك، توم‌كانتى‌نڭ آتاسى‌ايكانن، حرمتلو اوقوچيلارمز البته آڭلاديلر. درست اول آنڭ آتاسى «دژون كانتى» ايدى.

خلق كولمكده ايدى. شول وقتده نيندى بولسه، قاراكيمده بركشى، پرينسنى ياقلاب برسوز سويلى، لكن خلق طاوشى بلەن آڭلاشلمى. پرينس اچقنا، دژون كانتى قزوب‌قولنده‌غى يوان‌تاياغى‌بلەن آشاصوغارغه‌كيزه‌نگانده، تگى كشى كانتى‌نڭ قولن طوتا. تاياق اوز قولينه به‌ريله. كانتى قوتورا.

دژون كانتى: - مۇنه شولاى! ئه‌لى سين طاغن اچقنورغه؟... مۇنه سيڭا مونڭ اوچون!. ژۋت! ژۋت، چق! چق!.

تاپاق، تىگى كشىنىڭ باشىنە تىيە. تىگى كشى يغلوىدە كېنە. خلق شوندوق طارالا ـ يغلغان كشىدە هيچ كمنىڭ اشى يوق. اول شوندە اوزيگنە قالا.

پرينس، اوزينى تلەنچىنىڭ آلاچغندە كورە. آلار كرگاچە ايشك يابلا. اوستەل‌اوستونە يانوب توراتورغان، بوطىلكەگەاوطرتلغان طوك مايدن‌ياصالغان بر شەمنىڭ ياقتىلغى بولمە اچينى چ‌ق‌عنە ياقترتقان ايدى. بوچماقدە، ايكى‌قز وبردە آلارنىڭ آناسى ديوب حسابلانورغە يارى تورغان بر حاتون اوطرا ايدى. مونەايكنچى بر بوچماقدن، اوصال كورلرى اوطلاى‌يان، آق‌چەچلرى توزوب بتكان، تاياقغە تاينغان، صو آناسى ديورگە يارارلق بر قارچق كيلوب چغا.

دژون كانتى قارچق‌غە قاراب:

— قوانوب قال! بزدە بر قزق اش كوروب تورا! ـ

«مين ئەدوآرد، پرينس اوئيلسكى... »

كيل ئەلى سين مالاى موندەراق! سويلە ئەلى يا ئكادن، اول اوزئكنىڭ مجنونانە سوزئكنى! سين كم ـ ديوب آقرغاچ، ياش پرينس نيشلەرگە بلمى، كنتىنىڭ كوزلرينە قاراب:

— ئلكە ئەيتكان ايدم. حاضردە ئەيتەمن: مين‌ـ‌ئەدوآرد‌ـ‌پرينس اوئيلسكى!

یاوزقارچق بوسوزلرنی ایشتکاندن صوك، صانكه‌آیاق اوستونه قاتوب قالغان ایدی. طنلاری بوولغان ایدی. دژون کانتی، بیك قاتی بر چقروب کوله. تومنك آناسی بله آپالاری پوچماقدن سیکرشوب چغالار. آشوغا آشوغا، پرینس یانینه کیلوب:

— توم!، بزنك عزیز وسویکلی توم! بیچاره بالا!، دیوب چقرشالار. آنا، پرینس‌نك آیاقلارینه یغلا، آنك یوزینه قاری؛ کوز یاشلرینی اغزوب:

— «مینم‌بیچاره بالام!، سینی شول، اوزڭنك یاراماس کتابلارك صاتاشدردی، سینك عقلڭنی شولارعنه بولغاندی! ای بالا، بالا، بالا!.. یارچالیسك آناڭنك شفقتلی یوره‌کلرن!..»

پرینس ـ «سینك اوغلك تازا وسلامت، عقللی ومرحمتلی خاتون! آنك عقلدن یازغانی یوق!. مینی، دۋار بس‌قه ییبه‌ر! مینم ئه‌تییم قرال حضرتلری سینك اوغلك تومنی اوزڭه قایتارور.»

آنا ـ قرال سینك آتاك!... موندی سوزلرنی سویله‌مه بالام! بو سوزلر اوزڭه‌ده، بزگه‌ده یاخشیلق بیره‌سلر! میڭا توغری قارا بالا!... ئه‌لله سین مینی اوز آناك توگل دیوب اویلیسڭمی؟

پرینس ـ الله حضرتی کوره وبله‌در، که مینم مقصود سینی آچولاندرو وآلدالاو توگل، مینم سینی برنچی کورووم!

آنا ایده‌نگه اوطرا، یوزینی قوللاری بله‌ن قابلی، یاشلرن آغزوب یغلی باشلی.

قزلار آتالاری یانینه باروب:

— ئه‌تی!... تومنی ییبه‌ر، بوقلاسون! تویغانچی یوقلاسه احتمال باشنده‌غی خسته‌لکلری بته‌ر!.

کانتی پرینس‌که آچولانوب:

— کۋارتیرنك مدتی طولدی، ایرته‌گه کۋارتیر اوچون خوجه‌غه آقچه توله‌رگه کیره‌ك. بوقسه حاضر قووارلار. کورسه‌ت کوپمی آقچه طابدڭ؟ یالقاو!

پرینس ـ ئه‌یتکانلر ایندی، شاپارما دیب! مین قرال اوغلی!...

کانتی کیزه‌نه، پرینس‌که صوغارغه تلی. اول آراده آنا کیله‌ده پرینسنی

قوچاقلی، صوقدرمی. یوزرقلر آنا اوستینه یاوا، قزلر قورقوب، پوچماق‌غه قاچالر. قارچق اوغلینه یاردەم ایته.

پرینس آنانڭ قوچاغندن اچقنوب:

— آرتق سینی بولارغه بیرمه‌م آنا! تله‌سه‌لر مینی قیناسونلر بو یاوزلار، اوزمنی مسخره ایتسونلر!

پرینس‌نڭ اوستینه «دوپ!.. دوپ!.. دوپ!..» یوزرق یاوا. آنا بله‌ن آپالارده بوش قالمیلر.

ایسرك همده یاوز قارچق قیناب آرغاچ طوقتیلر.

کانتی بقرا:

ایندی یوقلارغه وقت! برکز قالمی یوقلاگز!. بوتون عائله یوقلارغه یاتا. کانتی بله‌ن قارچق ایسرك بولمانغه شوندوق غرلاب یوقوغه کیته‌لر. آپالار آقرنغنه پرینس یانینه کیلوب، آنڭ اوستینی برتق پرتق چوپره‌ك یورغان بله‌ن یابالار. آناده کیله، آنڭ باشی یانینه اوطروب یغلی یغلی باشلی همده باشندن سویه وصیپی، پرینس آنکا تشکر ایته، یوقلارغه قوشا. اوزینی قرال حضرتلرینه ایلتوب طاپشرسه، اول یاخشی خاتوننڭ زور مکافاتلر کوره‌چگن سویلی.

تومنڭ آناسی بیگره کده قایغرا باشلی وشولای سویله‌نه:

— توم!... بیچاره‌عقلسز بالا! بولاربارده اوزنگڭ یاراماغان کتابلرنگڭ بیمشی!

آنا پرینسنی تاغن قوچاقلی، کوکره‌گنده قصا، قاینار یاشلرن آغزوب یغلی، آخری اوزتوشه‌گینه باروب یاتا، اما هیچ یوقلی. آلمی.

اویلی، توشونه، طاشونا، اوزینڭ عقلسز اوغلی توغریسنده ئه‌لله نیندی تیره‌ن مکر دیگگزلرینه چوما. همده عقلینه شولای کیله:

— صوڭ اگر چنداتوق بوبالا اوز اوغلی بولماسه؟

یوق – ینه اوزندن اوزینڭ کوله‌سی کیله:

— نیك آنڭ اوغلی بولماسون؟ اویلاب قارا: دنیاده آنڭ اوغلی تومغه اوخشاغان بالانڭ بولووی ممکن بولا آلورمی؟ تاغنده بیگره‌ك اویلانا، یوره‌گی تاغنده نغراق تلنه – پارچالانا.

ینه «ئه صوڭ بوبالا چنداتوق توم بولماسه؟» دیگان بایاغی مکر کیله. هم مونی برتورلیگه اویلی آلمی، کوگلی همان‌طنچلانمی. ینه باشن‌واتا، نیچکده بله‌سی کیله:

«بو بالا اوزینکیمی؟»

شوشی رەوشچە بیك اوزاق یاتا، آخری اورنندن سیکروب توراده شەم یاندرا، پرینس‌نڭ یوزینه قاراب:

«اللهغه شکر! اوزمنڭ بالام!: ئەنه بیتەرنده ىر آز سیبکلیده بار! هم اگرده آنی کینه‌تدن اویاتسالار، یاخود قورقتسەلار، کوزلرینی قوللری بلەن قاپای ایدی، اما اوچینڭ اچی بلەن توگل، آرقاسی بلەن! مین مونی یوزمرتبه کورگانم باردر. مونه حاضرده قورقفاندی، قوللری بلن یوزینی قابلاغاندی ایتوب یاتا. مونه ایندی حاضر اشانامنکه اوزمنڭ بالام!» شەمنی قولی بلەن قابلی. باشینی پرینس‌نڭ کوکره‌گی یانینه‌راق قویا. آنڭ طن آلغانن طڭلی. شەمنی پرینس‌نڭ یوزی یانینه‌راق کیتره، پرینس‌ده کوزینی بیك زور ایتوب آچا، قورقفاندای کوزلرینی هریاقغه یورته، اما قوللری هیچ قیملدامی.

بیچاره خاتون، نیشلەرگه بامی، برتورلی بولسون اویلاب چغارا آلمی، شاق قاتوب قالا. آخری اوز توشه‌گینه باروب اوطرا واوبلی:

— بیچاره! اوزی عقلسز بولسەده، اما، قوللری عقلسز توگل. قوللری ایسکی عادتلرن بیك تیزگنه اونوتوب بترمه‌گانلر آخری.

ینه قوزغالا، آقرنغنه باروب آنی ایکی اوچ مرتبه یابشوب اویاترغه تلی، اما، بوش! بالانڭ تیزگنه اویانو احتمالی یوق!

— یوق! مین آنی قالدرا آلمیم! اول چنداىوق اوزمنڭ اوغلم!.

صوڭره، شول قایغولی حالنده ینه اوز توشه‌گینه باروب یاتا. کوچ حال بلەن یوقوغه تالا. بردەطنچ یوقلی آلمی، ئەللەنیندی توشلر کوره، صاتاشوب بته.

ساعت بری آرتندن بری اوزوب تورا. بیچاره پرینس ئولگاندی بولوب یوقلی. آخری، اویانغاندی بولا:

— سیر، اوییبیم! کیل ئەلی سین مونده، طڭلا ئەلی!: مین ئەالله نیندی ناچار توشلر کوردم. ـ مین توشمده، تلەنچی بولغانمن ایکان! برەرسی یوقمی؟ قایا لاکی؟ کیل مونده!» دیوب سویلەنگاندن صوڭ، کم بولسه برسی:

« ـ نیشلیسڭ؟ .. کمنی چاقراسڭ؟»

پرینس ـ «سیر، اوییلیبەمنی چاقرام!. اوزڭ کم سین؟»

« - کم؟. - میق سینڭ آپاڭ آنیه!... آه!.. اونوتقانمن! سین ئه‌لده شول خسته‌لگکده ایکانسن! بیته‌ر ایندی، آرتق سویله‌نمه فرنداشم! یوق ایسه تاغن...» قورقغان پرینس، اورننډن سیکروب تورا. بۆتون گاوده‌سی آورتا. ینه، چرگان صالام توشه‌کینه یاتا.

اوز اوزینه:

— «یارب! بونیحال!، توشمده توکل ایکان!.» ایشك آلدنده شاولاشقان، قچقرشقان طاوش ایشتله. تون همان قارانغی ایدی. کم بولسه، بیك قاتی ایشکنی دوبرده‌ته. دژون کانتی اویانوب چقرا:

— کم بار؟، نی کیره‌ك؟

طاوش - کیچه، تاباق بله‌ن کمگ صوقغان ایدلڭ، بله‌مسن؟

کانتی - ازنات نی خاچوا!

طاوش - مونه حاضر بلورسڭ دوستم! . . صز تیزره‌ك! یوقسه خراب اشاڭ!... پاپاس، آندری آنانی ئوتترگانساڭ بیت...

دژون کانتی شوندوق سیکروب توروب:

— یارب عفو ایت!

بۆتون عائله‌نی اویاتا. آلارغه قوماندا بیروب:

— تیز جیینشدرگز! حاضر کیته‌مز موندن!

بیش مینوت اوزار اوزماس، بۆتون عائله حاضرله‌نوب یولغه قوبولا، قارانغی اورام بویلاب یوگره باشلی.

بیچاره پرینس‌ده، دژون کانتی‌نڭ طرناقلارینه ئله‌کدیگندن، ایرکلی ابوکسز یوگرمکده ایدی. کانتی پرینس‌که شولای سویله‌مکده ایدی:

— « طنکنی چغارما سین مجنون! مین اوزمه باشقه تورلی برفامیلیه طاقماقچی بولامن. هیچ بروقت مینم اوز اسمم بله‌ن ده‌شمه! آڭلیمسن مجنون؟ اگر آیرلساق، لوندون کوپرینه بار!».

عائله بیك تیزنایمس نهری یاننده باشقه بریافتی اورامغه کیلوب یینه. اورام خلق برله‌ن طولغان؛ هربیرکه اوطلار یاغلغان. صالام، چبق کبی نه‌رسه‌لر یانا؛ خلق ایسرك، اوط ئه‌یله‌نه‌سینه جییلغان. قایسی جرلی، قایسی بیی ایدی. تومنڭ آناسی بله‌ن آپالاری خلق یانینه کیلوب یتکاچ شونده

توقتیلار. پرینس، کانتی‌نڭ قولیدن اچقنورغه تله‌سه‌ده، نی‌چاره که، کانتی بیك نق قابدرغان. خلق آراسندن بیك آشغوبقنه اوزماقده ایدیلر.

کانتی‌نڭ جیلکه‌سینه، بیك آور برقول یابوشا. برکشی آرتدن:

— یراقمی دوست باراسڭ؟

کانتی آچولانوب:

— سیڭا نیك کیره‌ك؟

کشی-«بیبه‌رمه‌م!... مونه کوته‌رثه‌لی برنی، پرینس اوئیلسکینڭ تازالغینه!»

کانتی - «باری!... بیرکروشکه‌ڭنی، اما تیزره‌ك!» دیگاچ آڭا زور بر کروشکه کیتره‌لر. آلارنڭ عادتنچه برقول بله‌ن کروشکه‌نی کوته‌روب، ایکنچی قول بله‌ن آنڭ قابقاچینی آچارغه تییش ایدی. دژون کانتی، اچکانچی بولسه‌ده پرینسنڭ قوان ییبه‌ره، پرینس، اچقنور اچتنماس، اوق کبی آطلا، خلق آراسینه کروب یوغالوبده کیته. خلق آراسندن ازله‌ب آنی طابماق، کانتی اوچون بیك آور بر حال ایدی.

پرینس، لوندون اورامی بوینچه کیته. خلقنڭ، پرینس اوئیلسکی شرفینه به‌یره‌م ایتکانن شوندوق آڭلی. تله‌نچی توم کانتینی، پرینس که حسابلاغانلرن سیزه. خلق آوزندن: پرینس اوئیلسکی‌نڭ، کوپیس‌لر جمعیتنده قوناقده ایکانن ایشته.

پرینس آنده بارماقچی؛ هربرسینه، اوزینڭ پرینس اوئیلسکی ایکانن ثه‌بته‌مه‌کچی؛ یالغانچی تومغه‌ده برایکینی بیرمکچی بولا.

کوپیس‌لر جمعیتنده طوی.

حکومت بارکاسی، توم وپرینسه‌لرنی تویه‌ب، تایمس نهری آغمی اوڭغاینه قوزغالوب کیته، آنڭ آرتندن یوزلرچه کویمه اوزاتا بارا؛ موزیکه طاوشی بوتون قالانی سلکته، یار باشلارینه اوطلار یاغلغان، بوتون قالا اوطلار بله‌ن یاقترتلغان؛ سوینچ طوبلارینڭ شارطلاویده دنیانی سلکته ایدی. خلق، پرینسنی سلاملاب قارشولی. بواشلر تومغه، طلسملانغان کارتینا کبك طویلا، کوزلرینه اشانمی، یوقوده‌می، اوبانقده‌می؟ بلمی ایدی. حکومت بارکاسی،

جمعیت اورنینه کیلوب بیته، انگلتره‌نڭ زورلاری، تومنی و باش لیدی‌لرنی بیك زورلاب قارشی آلالار، آلارنی بیك ماتور بر زالغه کرته‌لر. تومنی زور براوسته‌ل یانینه اوطرتالار، آنڭ بلن رەتدن پرینسه‌لرده اوطرالار. خلقنڭ قایسی اوسته‌ل یانینه ، قایسی بریده اورنلق آرتنده آیاق اوستونده طورا. هربری قرال بالالارینڭ خدمتینه حاضر تورا ایدی.

پاپاس دعا اوقی باشلی، توم آیاق اوستی تورا (مونی آلـا ئلکدن اویره‌تکانلر ایدی.) آرتندن باشقه‌لرده تورا.

دعا تمام بولغاندن صوڭ، تومغه آلتون کاسه بلن خمر بیره‌لر.

توم بر آز اچه‌ده پرینسه‌لرگه بیره. کاسه آلاردن باشقه‌لارغه کیته - بوتون اوسته‌لنی ئه‌یلنه، شوشی رەوشچه طوی باشلانا.

تون اورتاسی بیته، زالغه لوردلار کروب، اوسته‌ل وپاصودالارنی آلالار؛ اوین کولکی باشلانا؛ توم، اوزینڭ اورنندن تانصوفشکارنی قاراب تورا ایدی.

بو وقتده اورامده، جمعیت یورتینڭ، آلتون رەشه‌تکه‌لی قابقاسی یاننده بیك کوب خاق جییلغان، آنڭ اورتاسنده‌ده تتلوب بتکان ئه‌رەکده»، چن پرینس، بیچاره اوئیلسکی توره‌اقده ایدی. اول خاقغه: اوزینڭ پرینس ئه‌دوآرد اوئیلسکی ایکانن سویلی، اوزینی جمعیت که کرتولرن اوتنه، حلقده آنڭ بو سوزلرندن بیك قاتی قزقروب کوله واوزینی شلته‌لی ایدی.

بیچاره پرینس‌نڭ کوزلری یاش بلن طولا، باشینی کوته‌روب خلقغه:
— ای یاوز ووحشی کوڭللی آدملر! ئه‌یته‌م بیت مین سزگه:

مین - «پرینس اوئیلسکی! مین برگنه!.. مینی هرکم طاشلادی! طاشلاسون!... مین اوز سوزمدن قایتمام. حقیقت اوستکه چقغانچی اوز سوزمده توروره‌من» دیدی.

مونی ایشتکاچ خلق بیگره کلده یارصی، پرینسنی چۆرناب آلالار. پرینسکه یومرق یاوا باشلی.

پرینس یانینه نیندی بولسه ز اوزونغنه کشی کیله کییملری بر آز ایسکرگان، اما بیك تازا. اشله‌په‌سینڭ قاناطلاری وبونلاریده صنغالاب قۆیلغالاغان، بولای قاراشده عسکر بولورغه اوخشی ایدی.

اول یات کشی پرینس که:
— بهادر مالای! سینڭ اورنگده مین توریم! سینی آلارغه حقارت ایتدرونی

وجدانم قبول ایتمی، مین سینی آلارغه بیرمه‌م. سینك اوچون بیرگه سۆرۆلیم مین مایلص ـ گیندون!. «یاری، بـو وحشی‌لر بله‌ن مین اوزمچه سویله‌شیم، اوزمچه جواب بیریم!» دیگاچ، آنك بو سوزلرندن خلق ینه چقروب کوله.

آرالارندن برسی:

— «مونه کیره‌ك بولسه، تاغن بر پرینس! قاراگز نیندی غیرتلی! نیندی آچوچان! .. هه یه یه یه!... آلگز آنك قولندن مالاینی‌ده، بیرگز اوزینك موین طامرینه کوبله‌ب ـ کیسه‌کله‌ب!.» برسی کیلوب پرینسنی طوتا، عسکرده اوزینك اوزون قاچینی چغارا، برسیکوندك اچنده تـگی کشی بیرگه سۆرۆله، عسکر آنی قلچ صرطی بله‌ن قزدرا باشی.

خلق آقروب:

— ئوترگز اول اتنی! بترگز آنی!!!

خلق عسکرنی چۆرناب آلا. اول آرقاسینی استیناغه قویا، آنك اوزون قلچی‌ده اوکنه دونه، صزغرا صزغرا صاللانا. تورلی یاقدن خلق ینه جییلا. یارلانغانلارنی آیاق آستونده طابتاب، بۆتون خلق اول شفقتلی صالدات اوستینه حمله قیلالار. عسکرنك حالی مینوت صاین ناچارلانا؛ خلق آیاقی بله‌ن طابتلوب ئولودن باشقه امید قالمی. شول آراده‌ـقرال حضرتلرینك ایلچیسنه یول ! دیگان طاوش کیله . . . صوگره بـر نیچه آطلی عسکر کیلوب، خلق اورتاسندن اوزوب کیته باشی، یول کیره‌ك بولغانغه خلق تورلی یاقغه تارالا. تگی شفقتلی عسکرده مالاینی ییته‌کله‌ب قاچارغه ئۆلگره و یوغالوب‌ده کیته.

قرال حضرتلرینك ایلچیسی‌ده اوز یولی بله‌ن توقتامی بارا. شول حالنچه کوپیسارجه‌میتینك زالینه‌باروب کره. مجلس صوکینه یانلاشقان، اوینچیلارنك کوکللی قیلانولارینه قاری، قاری بزنك تومده طویوب کتکان ایدی.

مونه کینه‌تدن سیگنال طاوشی ایشتله، زالده جیله‌ن خلق توقتاب، طن آلمی طگلاب تورا.

ایلچی چقروب:

— «قرال حضرتلری وفات!» دیگچ، خلق باشن توبه‌ن صالوب بر آز وقت اویغه طالا. هر کمنك یوزن بر کوکسزلك قابلی. صوگره هربری تزله‌نوب قوللارن تومغه تابا صوزا:

— پاشاسون قرال! دیگان طاوش بۇتون زالنی تتره‌ته.

توم اوزینڭ کوزلرینه اشانماسقه تلی. بیك عجبله‌نوب ئه‌لی پرینسه‌گه، ئه‌لی دەده غیرتفوردفه، ئه‌لی باشقه زورلارغه قاری، اما نی کورسون، هر بر کشی آنڭ آلدینه تزله‌نگان؛ باری اوزیگنه اوطروب تورا. اوزینی قرال دیوب آطیلار. کینه‌تدن توم نه‌رسه بولسه اویلی باشلادی. لورد غیرتفوردغه تابا ایبلوب، آنڭ قۇلاغینه پشلداب:

— توغری سویله‌میلورد اگر بره‌رنه‌رسه قوشسام‌اول نه‌رسه مینمچه‌اشله‌نوره‌ی؟ سوزیمه بره‌ر قارشی کیلوچی بولورمی؟

غیرتفورد: البته، البته اشله‌نور، سبر! کیره‌ك قاپاغنه بولماسون، سیڭا هیچ کمنڭ قارشی کیلورگه قواندن کیلمه‌س! سبن حاضر قرال بولدڭ ایندی! سینڭ سوزڭ بزگه زاکون بولاچق!

توم بیك قتی بر طاوش بله‌ن سویلی باشلاب:

— «بوکوندن‌باشلاب، قرالنڭ شفقتلی ومرحمتلی سوزلری بورتله باشلایاچق! تور لورد غیرتفورد! تورمه‌گه بارڭزده گیرتسوغ نار مولڭنی چغارڭز، آشکار سویله‌ڭزکه: اول، ئولمه‌س؛ قرالنڭ امری شولای!» دیدی.

تومنڭ بوسوزلری بۇتون جمعیت‌که ایشتلدی. بۇتون جمعیت سوینگان طاوش بله‌ن:

— پاشاسون ئه‌دوآرد، انگلتره قرالی! دیب بۇتون زالنی سلکته.

لورد غیرتفورد قرالنڭ امرینی تمام ایتەر اوچون اورنندن توروب زالدن چغوب کیته.

XII پرینس ئه‌دوآرد هم آنڭ دوستی.

مایاص گیندونڭ پرینسنی خلق آراسندن کوچ حال بله‌ن آلوب چقغانن سویله‌گان ایدك.

بیچاره ئه‌دوآرد حاضر هر طرفدن:

— قرال ئولگان! قرال ئولگان! دیگان قایغولی طاوشلارنی بیك کوڭلسز طڭلامافده، بیچاره یتیمنڭ تلنگان یوره‌گی، ینه‌دن بیك نق قایغورمافده، کوزلرینی‌ده قاینار ومعصومانه یاشلری قبلامافده ایدی.

آلار لوندون کوپرینه کیلوب یتکانلر ایدی. مایلص کیندون‌نگ تورا تورغان اورنیده شول کوپرگه یاقن مسافر خانه‌نگ بر بولمه‌سنده ایدی.
مسافر خانه‌نگ ایشگندن کرورگه تورغانده کینه‌تدن ایشتلگان قاین بر طاوش آلارنی کرودن طوقتاتقان ایدی.

اول طاوش:

— مونه ایندی، آخری ینه ثله کدك! حاضر قاچا آلماسسك ایندی!.. بولای اوزاق یوغالوب یورووگنك جزاسنی‌ده بو کون میندن کورورسك ایندی! دیب قچقرمقده ایدی. بو طاوشنك خوجه‌سی دژون کانتی ایدیکی اوقوچیلرنك معلومی بولسه کیره‌ك.

کانتی، پرینس‌نی طوتماق اوچون قوان صوزغانده مایلص کیندون:

— آفرن، آفرن کلوبچیك! بو مالای نیك کیره‌ك سیگا؟

کانتی ـ اول مینم اوغلم!

دیس ـ اول دالغانلی !

مایلص ـ سین اوز عقلـنگده بولماسانگده اشانام سینگا مالای!. سینی بو قباحت ایسرلگه بیروب بیبره‌چك توگامن، کوره‌سنگ اول اوزنگنی قیناماقچی بولا! ئه‌یلده مینم بله‌ن.

مالای ـ البته سینگ بله‌ن! آنگا عذاب اچینه باراچق توگامن؛ مین آننگ مرحمتسز بز یوره‌کگه خوجه ایکانن بله‌م بیت!

کانتی: مونه کوروورمز! دیوب قیقرغاندن صونگ، پرینسنی طوتارغه تلی. مایلص اوزیننگ اوزون قلچینی چغاروب:

ـــ قاغلوبقنه قارا ئه‌لی سین مالایغه! آلورسنگ میندن ئوله‌شکنی! کانتی قورقودن آرتقه چیگله. مایلص سوزن اوزمی:

ـــ «مین مالاینی یاوز یوره‌کلی وحشی خلقننگ بلاسندن قوتقاردم. آنی حاضرده طاشلایاچق توگامن، مین آنی سیننگ کبی وحشی آتاغه بیره‌ممی صونگ، اوزم ایسه‌ن وسلامت وقتده. صز موندن تیزره‌ك، یوقسه...» دیگاچ، کانتی شول قدر قورققان ایدیکه، یوزبنی مایلص‌قه تابا قویدوب. آرطی بله‌ن مرلدانا مرلدانا آشغوب کیتمکه وبو نیچه . یکوند اچنه خلق آراسینه کروب یوغالوبده کیتکان ایدی.

مایلص پرینس ایله برلکده مسافر خانه‌ننگ با قچندن منوب کیته. بر نیچه باصقچلارنی منگاندن صونگ اوزلرینی اوچنچی قاتننگ بر بولماسنده کوردیلر. بولمه بیك اول قدر اسبابی راماسده، بلك نازا ایدی. یوچماقه‌غی کاراوات اوسنونه اسکی بر توشه‌لك، واتلغان ایسکی میبل، استینادده‌غی آمدن شمعدانده یانا طوره‌ن ایکی شمع بو بولمه‌ننگ باشلیچه زینتلریدن ایدی.

پرینس بولمه‌گه کرور کره‌س، کاراواتقه صوزلوب یاتقان، اوزی بیك آرغان، کیچگی کوننه‌بیرلی آشعانده یوق ایدی.

پرینس: «آش کیتورسه‌لر مینی اویاتورا» دیگان سوزنده کوچ حال بله‌ن ئه‌یتوب شوندوق یوقیغه طالغان ایدی.

مایلص کولومسره‌ب، اوز اوزینه شولای سویله‌نمکده ایدی:

ـــ عجب یوره‌کلی بالا!، کرور کرماس اوزینگه بولماغان توشه‌کگه اتلدی. مانکه اوزینکی! باق!. اوزینه پرینس اوئینسکی تیتولینی‌ده طاقماقچی بولا! ئه!. سچاره یورتسز وکچکنه تله‌نچی!. اوز عمرنده زمی یودرق، آزمی راحتسزلك کورگاندر دیسنگ!؟ حاضر ایندی، بوتونله‌ی صاتاشقان، جنله‌نگان بیچاره.

یاری، مین آنگا بـو دنیاده برنچی دوست بولیم. مین آنی بیك یخشی اوقونورمن، خسته‌لگنی‌ده توزه‌ترمن. الله صاقلاسون، مین آنی نیك حقارت ایتدریم، اول معصوم بالانی نیك ایزدریم! . احتمال یوق! آنك اوچون مین حاضر ئوله‌رگه راضیمن!.. اما، بیك یاراتدم اوزینی: آنك، خلق بله‌ن سویله‌شکانن کورسدك ایدی! نیچك غیرتلی، بار نیچك یوره‌کلی سویله‌شه! خلق یاننده اوزینی نی‌ره‌وشده زور طوتا!.. صانکه چندن‌اوق قرال!.. یکت! یکت!.. تحسین!...

مایلص، یوقلامقده بولغان بالا یانینه بارا؛ آنك یوزینه شفقه‌لی برقیامت بله‌ن قاری؛ بومشاق کودره چه‌چلرندن سوبه وصیپی.

بالا، بیك قاتی یوقلی. قالتراغاندی کوریله.

مایلص: بیچاره، اوستینه‌ده یابونمی یتقان، احتمال که صالقن تیبه‌ر اوزینه! دیب، سویله‌نگاندن صوك، آنك اوستینه یاباردی بره‌ر نه‌رسه تابماقچی بولوب ازله‌نسه‌ده، هیچ نه‌رسه یوق ایدی. آخری: اوزاوستنده‌گی چیکمه‌نینی صالوب بالانك اوستینه یابوب قویا.

صوکره مایلص اوز اوزینه:

— بو بالاینی، ئه‌تی یانینه آلوب قایتورمن. اگرده ئه‌ی سلامت بولسه، اول، بو بالانی قبول ایته‌ر، تربیه‌سینه آلور. هم احتمال زور برادرم «باشده» ده قبول ایته‌ر. اما، ایکنچی برادرم «غیو» نك قبول ایتو احتمالی یوق، چونکه اول ایك طاش یوره‌کلی وجدانسز بروحشی وبردن یاوز وحیله‌کار برآدمدر... بولسون!. تامی نی‌زیان؟ مین ایسه‌ن بولغانده، اول، باری‌بر بو مالاینی تنده آلماس؟ یاری!... بوکون ئولك کیته‌رمز... لیکن ئه‌تی ایسه‌نمی؟ بیلدی یلدن بیرلی ئویدن بر خبر آلغانم یوق.

خدمتچی کره، آش کیتره. صوکره ایشکنی بیك قاتی یابوب چغوب کیته. ایشك طاوشی بریسنی‌ده اویاتا: اول توروب، توشه‌گی اوستنده اوطرا. اوز اوستنده، مایلص‌نك چیکمه‌نن کوروب:

— سین، بیك مرحمتلی آدم، ال چیکمه‌نکنی‌ده اوستکه کی، سینك کبیمك میکا آرتق کیبره‌ك ئوگل ایندی، دیگاندن‌صوك، برینس توروب یووبا تورغان ییرگه بارا، بر نه‌رسه کوتـکاندی تیك تورا.

مایلص عجبلەنوب: نی کوتەسڭ؟

پرینس ـ یوونماقچی بولام.

مایاص ـ یوونا بیر ! ، دیسەدە ،مالای همان اورنندن قوزغالمی تورا ، چدامیچە، ایکی مرتبە یبرگە آیاق تیبە.

مایلص یتە عجبلەنوب: تاغن نیشلیسڭ؟

پرینس ـ قولیمە صو صال! دیدی.

مایلص، کولومسری. سیکروب توراده، آنڭ قولینە صو صالا. مالای: حاضر دستمال کیتر! دیگاچ، مایاص، قادافغە الڭگان دستمالنی آلوب، مالایغە بیرە. قرال اوطرا، آشارغە توتونا. مایلص‌دە آشاماقچی بولا. مالای چقروب:

— نیچك؟.. ئەللە سین قرال یانینە اوطروب آشامقچی؟

مایلص اوز اوزیغە:

— مۇنە کیرەك بولسە تاغن بریاڭا خبر! ایندی، اوزینە قرال اسمی‌دە بیرە باشلادی. نیشلیسڭ! باش صلورغە، آنڭچە بولورغە کیرەك! خستە وعقلسز مالایغە قارشی کیلوب، نی فایدە چغار؟

مایاص، قرالنڭ اورندغی آرتندە آیاق اوستی، آنڭ خدمتینە حاضر تورا.

قرال آش آراسندە مایلص‌قە:

«سین مایلص کیندون اسملی مونی؟ آڭلاومە قاراغاندە شولای بولورغە کیرەك، یاڭلش بولماسە؟»

مایلص ـ درست شولای ۋاشە ۋبلیچستۋا!

قرال: سویلە اوزڭنڭ حالڭنی! کم سین؟ دۋاریان ذاتندنمی؟

مایلص اوزینڭ کم ایکانن سویلەمەگە باشلاب:

— مین بیك اوڭ قدر زور ذاتدن توگل ۋاشە ۋبلیچستۋا! ئەتی بیك باحشی هیمدە بیك بای بر کشی، ئەنی کوبدن وفات بولغان ایدی. آلاردن باشقە منم ایکی برادرمەدە بار. زورسی «یاشە» عقللی، تربیەلی؛ کچیسی «غیو» اوصال وطاش یورەکلی وحشی بر ذات، بزنڭ بابن بر یورتدە، زور نسلدن همدە اوزەمزنڭ یاقنلارمزدن «آننا» اسملی بر قزدە یاشامکدە ایدی. مین آننانی بیك سویگان کبك، اولدە مینی بیك یاراتا ایدی. آنڭ بلەن مین نکاحلانوب عمرمزنی برلکدە اوزدرورغە وعدەلاشکان بولساقدە، نی‌چارە آرامزغە ئەتی

کروب، ئەتیآنی برادرم پاشەگە بیرمکچی بولغانغە، امیدلرمز بۇتونلەی یوغالوب کیتکان ایدی. ئەتی بولغان بر ذاتقە قارشی کیلوبدە بولمی شول. شوشی رەوشچە مینم سویکلی نشانام «آننا» پاشەگە تیشلی بولوبراق تورا ایدی. اما پاوز «غیو»، بزنی ولیدی آننانی، اوز کیفینە قربان ایتمەسونمی! آنڭ بار مقصودی، آننانڭ بابلغینی قولغە توشورمك ایدی. غیو، اوزینڭ آنناده کوڭلی بارلغینی بر کون ئەتیگە سویلەب، آنی تورلی یالغان وحیلەلربلەن اشاندرغان، موندەغی حیلە، موندەغی اوبدرە لارنی، بز بار بزدە بلسەکدە، ئەتی شیزەی، اول، غیونی بیك سویگانگە، آنڭ هرسوزینە اشانا بیرە ایدی.

غیو، پاشەدن قورقمی، ـ اگر قارشی کیلمسە، ئوترو بلەنگنە قورقتا ایدی. پاشە غیرتسز رەك بولغانغە غیودن بیك قورقا ایدی. پاوزدن کم قورقماس؟ مین پاشەکبك قورقوتوگل، آنڭ بوحیانتینە، صوڭ طامچی قانم آغوب بتکانچی قارشی توروب، آنا آننانی بیرمەسکە تلی ایدم، اما، حیلەکار غیو، ینە باشقەچە حرکت ایتدی!

شولایکە: بر کون غیو، مینی ئەتیگە ئەلەکلەگان، آنا، مینم ئەتینڭ تلەورینە قارشی کیتکانمنی، ئەتی تلەسە راضی، تلەسە راضی توگل، آننانی کوچلەب قولغە توشرەچگمنی ئەلله نیچە تورلی یالغانلار قوشوب سویلەب، ئەتینی تمام اشاندرغان.

مینم حقمدە بولغان، بویالغان خبرلرنی ایشتکاچ، ئاتی میگا طبیعی بیاك آچولاندی. بر کون اوزمنی یانینە چاقروب:

— حسین، ئەلله نیندی یاراماس اویلارغە توشکانسڭ ایکان! کیت کوزیمە کورنمە! بۇتونلەی موندە تورما، چغوب کیت، اوچ یلغە قدر یانیمە قایتوب کوزیمە کورنمە، بار یور! عقل، ادب وانصاف اویرەنورسڭ!» دیوب، اوزمنی بیك تیرگەب چغاردی.

شوندن صوڭ میگا، تووب اوسکان ایلمنی طاشلاب چغوب کیتەرگە، باشقە مملکتلردە سیاحت ایتەرگە توغری کیلدی. چغوب کیتدم، بیك کوب یرلر یوردم؛ بیك کوب تورلی خلق بلەندە طانشدم؛ بر نیچە صوغشلاردە بولندم؛ بیك کوب مشقت، ئەنە نیدی اوڭایسزلقلرنیدە کوروب اوزدردم. صوڭ صوغشدە اسیر(پلین)دە توشدم؛ یدی یل، یات مملکت تورمەسندە مڭ تورلی

عذاب اچنده یاتدیم، آخری نیچاک کیره‌ک اَلای، کوچ حال بله‌ن تورمه‌دنده قوتلوب آلچه‌سز، یخشی و بوتون کییمسز، حاضرگنه مونده کیلوب توشدیم. بو قدر اوزاق - یلدی بلده، بزنکیلرگه نینده‌ی حاللر کیلگندر، هیچ معلومم توگل! موده، مینم تاریخنگ باشلیچه قولغه آلوردی یبری شوشیدر ؤاشه ؤ بلیچستؤا!.

کچکنه قرال، مایلص‌نی قزغانغان برقیافت بله‌ن :

— بیلک وحشی بر صورتده خیانت ایتکانلر اوزیگه؟ مایلص گیندون ! ؛ امـا ، قایغورما! برادریگه تییشلی جزاسنی بیروب ویبرلرگنی‌ده اوزیگه قایتاروردمن! » دیدی.

شوندن صونگ، مایلص ، ئه‌دوآردقه اوزلرینگ گیندون سراینه بوکون ئـواک کیته‌چکارن؛ اول اوصادبانگ قایده ایـکانن؛ آنده قایسی یول بـلـه‌ن کیته‌رگه کیره‌گن؛ آتاسی، یاشه، لیدی آنناننگ اوزلرینی، سوینوب قارشی آلاچقلارن؛ آنده بیک کونگللی یاشایه‌چکارن بر بر سویله‌مکده ایدی.

قرال، اخلاصدن طنگلاسه‌ده آنی اوزینگ حالی بورچی ایدی. مایلص، تمک تورا، قرال‌ده آنکا، اوزینگ باشینه کیلگان ۆلاکتنی، پرینس بواو بلده، بیدن بولای تله‌نچی اسمنه یورگانینی، انگلتره قرالی بولوب تختده اوطورغه‌تییش بروقتلرده نی روشده مونده‌ی ۆلاکتکه اوچراغانن آیرم آچق سویلی ایدی.

... آننگ حکایه‌سن، بیک عجبله‌نوب طنگلاب تورغان صونگ ؛ اوز اوزینه: شولای اویلانا ایدی :

— « قارا، بینی ... خیالدان بالا! حکایه‌سن نینده‌ی یاپشدروب اوره! بیچاره! نی‌قدر قرتبج ...، توتژنله‌ی صاتاشقان! اما، زیان یوق؟ مین آنی توزه‌تورمن. شوب درجه‌گه بیمگزرمنکه : عقلینه هرکم حیران قالور! لکن حاضرگه اوز ایسه‌یم کوچای. » دیدی. ایکسی‌ده اویلیلار، صونگره قرال آقرنغنه :

— « سین بینی عذابدن، مشقتدن قوتقاردنگ. سین مینی ئولمدن صاقلادنگ! مونگ اوچون سنگه نینده‌ی مکافات بیریم دوستم مایلص گیندون!؟ » دیگچ، مایلص، برآز اویلاب توروب وتزله‌نوب :

« - قرال حضرتلرینگ علی مرحمتلرندن باری بر نرسه‌نی گنه صوریم : ؤاشه ؤ بلیچستؤ، اوزیمه بالالاریمه، آلارنگ بالالارینگ بالالارینه نی قدر صوراوب کیتسه‌ده، انگلتره قرالی حضرتلرینگ یاننده اوطروب تورو

پراۋاسنی باغشلاساڭ ایدی!» دیدی. قرال، اورنیدن تورا، قولینه قلج آلا، شول زمان ریتسارلرنڭ عادتنچه، قلچنڭ صرطی بلەن مایلصنڭ آرقاسینه بیگلچه صوغوب:

— «طور، سیر، مایلص گیندون! بوکوندن باشلاب سین - ریتسار. باغشلادم اوزیگه اول پراۋانی. انگلترەده قراللق بتمەگانده، بو پراۋاسیندن وسینڭ نسلڭدن آلناچق توگل!» قرال، تەرەزه یانینه بارا، نەرسه بولسه اویلاعاندی کوریله. مایلص اوستەل یانینه اوطروب اوز اوزینه:

— «یاری! بیك یاخشی اویلادم ئەلی مین بوایسەبنی. آیاقلارم طالوب بتەکن ایدی. بوپراۋانی باغشلاوینی صوراماسام، کم بلسون، آطنالاب آیاق اوستی توروورغه توغری کیلور ایدی. مینم عقلسز مالای، باشینه عقلی کیلمی توروب، اوزیمه موندە اوطرو پراۋاسنی ده بیرمەس ایدی ئەلی!» دیدی.

⁂

پرینس ئەدوآرد یوغالا،

آرقاداشلارنڭ، ایکسینڭ ده یوقولاری کیله. قرال اوزینڭ اۋستندەگی کییملرینی کورسەتوب:

— «صالدر، اوستۆمدەگی بوچوپرەکلرنی!» دیگاچ، مایلص، بالای چیشندرە، آنی توشەکگه یاتقرا. همده اوز اوزینه:

«— ینه مینم توشەکگه یاطدی! ایندی اوزم قایده یاتورمن؟» کچکنه قرال، یوقومسراغان طاوش بلەن:

«— سین ـ ایشك یاننده یات! مینی صاقلا!» دیگاندن صوڭ، یوقوغه ده کیته. مایلص مرلدانوب:

کورەسن، نیندی یورەکلی امرایته! صانکه، بۆتونلەی چن قرال! قایدانغنه کیلوب چقدی! دیگاندن صوڭ، ایشك یاننده قوری صایغاق اوستینه صوزلوب یاتا. بزنڭ ریتسار اوز اوزینه:

— «بو ییدی یل اچنده، کورمەگان نەرسەلرده قالمادی بیت ایندی. لکن یازمشدن شکایت یازق!» دیمکده ایدی.

مایلص، ایرته بلەن بیك صوڭ اویانغان ایدی. آقرنغنه، پریس یانینه بارادە، یورغانن آچا، برباو بلەن، آنڭ اوستینی ئولچەب، بوامەدن چغوب

کیته. یارتی ساعت چاماسی بر وقت اوزغاندنصوڭ، قایتوب کره، قولنده، اوچسزلی ماتیریه‌دن تکلگان برکییم بار ایدی. نه‌رەزه بانینه بارا، اوزینڭ آلغان نه‌رسه‌سینی قاراب :

«- آقچه کوبره‌ك بولسه، مونده‌ی چیکمه‌ن آلماس‌ایدم. قایسی‌بر بیرلرن تکشدره‌سیده بارایکان، مؤنه اشطانی ناچار توگل ایکان، بر آزغه چدارلی. مؤنه آنکا باشماقده آلدم. باشماق بیك نق ویلی‌ده بولور. بیچاره، مونده‌ی باشماقنی توغاندن بیرلی‌ده کورگانی یوقدر. جای کونی توگل قش کونی‌ده یالان آیاق یورگاندر!» دیگاندن صوڭ، أینه بله‌ن جب آلوب، کییم یامارغه اوطرا. آنڭ یووان بارماقلری خاتونلار اشینی، بیك آور اشلی ایدی. أینه‌نی آور یوروته، کیره‌کمه‌گان اورنلارغه‌قادی، قایچاغنده، أینه‌سی قولندن‌ایده‌نگه شلتراب توشه ایدی. آخری، ینه اوز اوزینه :

— مؤنه ایندی‌بولدی حاضر، مالاینی‌اویاندروب یووندرورغه، کییندروب طام‌غن تویدرورغه‌ده یولغه چغارغه کیره‌ك! دیگاندن صوڭ، مالاینه‌چقروب:

— «اویانگز ؤاشه ؤیلچیستؤا!» دیسه‌ده، مالای، قیمالدامی . . مایاص ینه چقربراق :

«- نیك اول قدر اوزاق یوقلیسز غاصودار؟ توروورغه وقت! سزی کوه‌روب تورغزرغه توغری کیلور آخری!» دیگاندن‌صوڭ، کاراوات‌یانینه باروب، یورغاننی آچوب طاشلی - اما، نی‌کورسون: بالا یوق!

مایلص، کوزلرینه اشانمی. یاق یاغینه قارانوب :

— مالای قایا!

یوو . . ق؟ کییملری یانینه بارا، آلارده یوق! مایاص‌چقرا، مسافر خانه خواجه‌سن چاقرا.

قولنده‌ایرته‌نگی‌آش - لاکی کیلب کره. مایاص، لاکینڭ‌یاقاسینه یابشب:

— توغری سویله، مالای قایا!

لاکی، قورقووندن نیشله‌رگه بلمی، قالتراب :

«- مؤنه، سزچغوب کیتکاچده، نینده‌ی بولسه بر مالای کیلدی. کوپر یانینده سینڭ اوزکنڭ مالایکنی کوتوب تورغانکنی سویله‌دی. شوندن صوڭ بولمه‌گه کروب، اول یوقلی تورغان مالاینی اویاندی. مالای، « طنچ یوقیده»

بیرمیلر! » دیب برآز آچولانسه‌ده ، اوزینگ ئه‌رمه‌کارینی کیلوب ، ئـه‌لگی کیلگان مالای بلەن چغوب کیتدی» دیدی .

مایلص قاتی قچقروب :

— مجنون سین، مجنون! شول قـدر آصاتقنه آلدیلر اوزگنی ! ؟ مالاینی زله‌رگه وتابوب آلوب قایتورغه کیره‌ك حاضر! . بویورغاننی، کم بولای یابوب قویدی ؟

لاکی: ـ « آنسن مین‌بلمیم افندم! احتمال شول مالای یابقاندر. اول، وشه‌ك یاننده، نی‌بولسه ماتاشا ایدی . »

مایلص: ـ « مونسی، مین‌ء تزگنه سبزمه‌سون » دیوب اشله‌نـگان‌بولورغه یره‌ك! صوڭ اول مالای اوزیگنه‌می کیلدی ؟

— اوزیگنه، افندم !

— یاخشی اویلاب قارا !

— شونسی بار: آلار ایکسی برگه چغوب کیتدیرده، کوپرگه ییتـکاچ آلار آنینه ضعیف برکشی کیلدی .

— تافن نه‌رسه کوردڭ ؟

— شوندن صوڭ آلار، خلـق آراسینه کروب بوغالوب کیتدیلر. آنـدن شه‌سنی کوره‌دم. خوجه چاقرا ایدی بوزمنی .

— یاری ـ صوڭ قایده تابا کیتدیلر ، ئه؟

لاکی، قولی بله‌ن کورسه‌ته. مایلص، اوط قابقاندی آشغوب، بولمه‌دن ه‌، اصفچلارنڭ اوچ ـ دورتن بردن آطلاب، توشوب کیته.

اوز اوزینه: ـ آنی « مین آنڭ آتاسی » دیوب دعوا قیلغان شول باحت، وحشی کشی آلوب کیتـکان بولورغه کیره‌ك. نو، آلوب کیتسون، باری میندن قوتولا آلماس اول وحشی! نیچك بولسه‌ده مین، اوزمنـڭ مالای چکنه ـ قرالنی ازله‌ب طابارمن. مینم عزیزم بیت اول! مینم اوچون چقغان رآزآچولانغان، اما، آلایده کیتـکان. بیت! اول، مین‌مایلص اوچون کیتـکان! ممتلی بالا! مینم کچکنه قرال جنابلری!.. دیوب سویله‌نمکده ایدی.

XIV توم، قرالچه تورمش‌قه عادتله‌نه.

چن پرینس، ئه‌دوآرد، مایامس‌دن آیرلغان کون ایرته بله‌ن، بزنك تومده، قرال سراینده‌غی راحت یوقیسنده اویانغان ایدی. وقت ئه‌لله ایرته ایدی. قارانغیلقده بار ایدی. توم، کوزلرینی آچقاندن صوك قوانوب، شولای سویله‌نمکده ایدی:

— «الله‌غه شکر! مونه اویاندم! قایغی بتدی، راحتلك یتدی! ئه‌ی، آنیه، لیزه! کیلگز ئه‌لی سز مونده! طگلاگز ئه‌لی: یوقوده مین، ئه‌لله نیندی عجب توشلر کوردم، حانکه اوزم قرال ایکانمن! ئه‌ی قایاکیتدگز صوك‌سز آپالارم؟ تیز کیلگز یانمه!»

توشه‌ك یانینه کم بولسه کیلوب:

— نی قوشاسز ۋاشه ۋیلیچستۋا؟

توم: — مین — نی قوشیم؟ کم صوك مین قوشارغه!

طاوش — «کیچه کیچ، سین، پرینس اوئیلسکی ایدك، اما، بوکون: ئه‌دوآرد، انگلتره قرالی!»

توم، قوللرینی یوزینه قابلاب، اوز اوزینه:

— «ئه‌! توش توگل؟ — مین قرال. — کیت موندن، سیر! بیر میکا ایرکده بروقتده، اوزمه کیلگان حسرت اوچون، قایندار یاشلرمنی آغزوب یغلیم!» دیگاندن صوك، تگی کشی کیته، تومده یاتادن بوقلی. بیك صوك بروقتده ینه اویانا. توشه‌گی یاننده، زورلاردن، بر لوردنك تزله‌نوب تورغانن کوره.

توم، اوزینك همان قرال حالنده ایکانن آگلی. کوکلسز بر اویانو! بولمه‌ده بیك‌کوب لوردلار، وزور درجه‌لی خدمتچیلرده بار. لوردلار، بری‌آرتندن بری تزله‌نوب تورا: ایك زورلاری آلده، ایك کچکنه‌لوری آنده. آرتده‌غی بر لورد، خدمتچی‌نك قولنده‌غی کیيمنی آلاده، اوزینك آلدنده‌غی لوردقه بیره، اولده اوزیندك آلدنده‌غیغه، — شول رەوشچه کیيم قرال یاننده‌غی لوردقه باروب یته، آنسی، قرالغه کیيم کییرتو خدمتی بله‌ن مشرف بولغاننه، تومنی کییندره.

سراینك بوطوزمز عادتی، تومنك جانن بورچی باشلی. تومنی، کوچ حال بله‌ن بولمه‌دنده چغارالار، یووندرو باشلانا:

لوردلارنڭ برسی صو صالا؛ ایکنچیسی صابون بیره؛ اوچونچسی دستمال طوتا؛ توم اوزینڭ قول ویوزلرینی اشقرغاده اولگورمی: آنگا بیلگولەنگان خدمتچی آنی اشلەب تمام ایته.

آخر توم، حاضرلەنوب جیته. آنی، آشی تورغان بولمەگه چغارالار. آرتندن‌ده برنیچه لورد اوزاتا. برنیچه بولمەلرنی اوزوب کیتەرگه توغری کیلە. بولمەصاین لوردلار، یانلرندن‌توم‌اوزوب کیتکانده آنی‌الوغلاب‌هر بری‌تزلەنە.

آشدن صونڭ، تومنی قرال‌زالینه چغاروب تخت‌که اوطرتالار. شول وقتده تومغه، تورلی، حکومت اشلرینی تیکشرورگه وحکم ایتەرگه توغری کیلە.

قرال‌آرتندن زالغه: باش لوردلار وقوللارنده قلچ توتقان ایللی‌صالدات کره. دەده غیرتفورد تخت یاننده تورا.

تخت یانینه، زورلار کیلوب، تورلی یازولی کاغدلرنی اوقیلار. توم‌قای چاغنده خطاده سویلەب ییبەره، حکمی‌ده قراللرچه بولمی، اما، آنگا: لوردغیرتفورد یاردەم ایته، نیندی اورنده توقتارغه؛ نیندی اورنده سویلەرگه کیرەگینی، تومنڭ قولاغینه سویلەب تورا. بو کوڭلسز خدمت تومنی بیك طویدرا. اوز اوزینه شولای اویلی ایدی:

— «نیندی زور گناهلار شوملغی توشوردی. مینی بو نورمەگه؟ قایده مینم نورلی قویاشنی، زەنگەر کوکنی کورگان طنچ قویی اورمان آراسنده راحتلەنوب یورگان کونلرم. آلارغه نی بولدی‌ده، کوزمدن بیك تیز یوغالوب کیتدیلر. نیك مین آلارنی کوروب شادلانمیم!» اوطرغان یبرنده توم، چاق چاق یوقلامی، قرال‌دن باشقه هیچ بر اشنی باشقارورغه بولمی ایدی. زالده طنچلق. صوڭره تومنی زالدن چغاروب کابینیت‌که کرتەلر. آنده اوزن‌گنه قالدرالار. بولمەگه اون ایکی یاشلر چاماسی حساب ایتاور، قارا کییمده بر بالا کروب قرال آلدینه تزلەندی.

توم، بالاغه:

— طور مالای!... سین کم؟ نی کیرەك اوزڭه؟

مالای تورا. یوزنده قایغو اثرلری کورلمکده ایدی. مالای آلدینەقاراب:

— مین شول مالایمن که - سینڭ اوچون جزالبلار اوزمنی!. مین مارلا - دیدی.

تومنك آندی بالانی ایشتکانی‌ده کورکانی‌ده یوق. آنکا نیندی جواب بیرورکه بلمی آپدراپ تورمقده ایدی.

صوکره اوزینی بر آز آنکلاغاندی کورسه‌توب:

— حاضر بر آز آنکلاغان کبك طییام. اما اوزم بو کونلرده بر آز خسته بولغاننه، اول کونگی اشلر خاطرمدن چغوب کیته بازغان. آنی میکا آنکلات‌ده نی کیره‌ك بولسه‌ده یاکادن صورا.

بالا ـ موندن ایکی کون اوّل، ۋاشه ۋیلیچستۋا سزنك یونان تلی درسنده ایکی خطاکز کورلگان ایدی، ایسکزده‌می؟

تومـ «د.. د.. رست، ایسمده!»

اوز اوزینه اویلاب:

— اگرده میکا یونان‌تلی‌درسی بیرسه‌لر، ایکی توگل، یوز خطام کورلور ایدی!

بالا سوزنده دوام ایتوب:

— شونك اوچون معلم سزنی آچولانغان، مینی‌ده بیك قاتی.جزا بله‌ن قورقتقان ایدی!

توم عجبله‌نوب:

— سیکا جزا بیرورکه؟... نیندی قانون بوینچه، مینم خطام اوچون سیکا جزا بیرورلر!

بالا: ۋاشه ۋیلیچستۋا، سزینه اونوتدکز. سزکه جزا بیرورکه هیچ کمنك قولندن کیلمی، سز قرال، هر قایچان سز ناچار اوقوساکز، سزنك اوچون هر وقت میکا توشه ایدی. سینك خطالرك اوچون میکا هر وقت جزا بیره‌لر مینم خدمتم شول. مین شونك بله‌ن طاماق طویدرام دیدی.

توم: صوك جزا بیردیلرمی ئه‌لی اوزکه ایبده‌ش؟

— «یوق ۋاشه ۋیلیچستۋا. مونه بو کون جزا بیره‌چك‌لر. مینم بو جزامنك عفو ایتلووینی صورارغه کیلگان ایدم سزدن، ۋاشه ۋیلیچستۋا!.»

توم، بالانی طنچلاندروب:

— قورقما! طرناق بله‌نده چیپرته آلماسلار اوزکه.

بالا: «تشکر اینه‌من غاصودار!» دیدی.

بالا، ینه تزله‌نه.

توم: «ذاغن نەرسە کیرەك؟»

بالا: «حاضر سین قرال بولدك، ایندی اوقودنده توقتارسك. آنك ایله برابر، مینم خذمتمده توقتالا. مین یتیم بر بالا، همده بیچاره آپالارم آچلقدن ئولەرلر ایندی! مینی طاشلاماساك ایدی قرالم جنابلری!»

توم ـ قورقما مالای! انگلتره قرالی یاننده، سینك بو خذمتك بقەچك توكل. بو خذمت اوزگده وسینك نسلگده قالاچقدر.» دیگاندن صوك توم، سیکروب توراده، قراللار عادتی بوینچه. مارلانك بیلکەسینه قلج صرطی بلەن صوغا ـ مارلا، قرال حضرتلرینه تشکر ایته.

تـوم، مارلادن: سرایده بولغان عادتلرنی، وآنده بولغان یـاشاونك فورماسنی، ولوردلار توغریسندن صوری. مارلا سویلەگانده، تومده الـکگی آڭلاغاندی بر قیافتده کوربله، مارلا، اوزینی، قرالنك ترلووینه سبب بولام دیوب اویلی، وبیك کوڭللەنوب سویلی ایدی.

XV توم، دۋاربس‌ده حکم ایته.

ایکنچی کون، باشقه حکومتلردن ایلچیلر کیلوب، انگلترەنك یاڭی قرالنی تبریك ایندیلر.

توم آلارنی، تخت‌که اوطروب قبول ایتدی تومنك آرتنده لوردغیرتفورد توروب، آڭا کیرەك بولغان سوزلرنی قولاغنه سویلی ایدی.

ایلچیلر بلەن کورشکانده تومغه باشدەراق کوڭللی کبك طویلسەده، صوڭره آلاردنده کوڭلی قایتقان، آلار کیتەر کیتمەس بیك سوینگان‌ایدی. کوننك ایکنچی ساعتی ایدی. تومنی اوینغه چغاردیلار. اوینلار، تومغه بوتۆنلەی اوخشامی، آنك اوچون قایغوغنه ایدی. اوزینی آصراولارچۆرناب آلغانلار، آنك هر بر آدومنی کوزدن یازدرمی قاراب تورالار ایدی. اوچنچی کون باشلاندی، آنسی‌ده شولایوق کوڭلسز اوزدی. توم، باری مارلادن‌غنه خوشلانا. آنك بلەن اویناونی‌غنه یاراتا، آڭا، کون صاین بر ساعت یانینه کیلورگه رخصت ایته، آنی اوزینك کابینیتنه آلوب کره، اوزینه کیرەك بولغان اشلر توغریسنده آنك بلەن سویلەشه ایدی.

دورتنچی کون ایرته بله‌ن توم، زالنك زور ته‌ره‌زه‌سندن اورامغه قاراب تورمقده ایکان، اورام اورتاسندن، بیك کوب خلقنك شاولاشوب قچقرشوب اوزوب بارغانن کوردی. اوزینك‌ده اورامده، شاولاشقان خلق آراسنده بولاسی کیله ایدی. شولای قاراب تورغانده، ایرلر بله‌ن خاتونلار وبر نیچه بالالار قاتشقان بر تورکم خلقنك بلاشا، قچقرشا اوزغانن کوروب:

— «بو نیندی جیبلش، آلار قایا بارالار؟» دیدی.

لورد — «بلورگه قوشاسکمی ۋاشه ۋیلیچستۋا؟»

توم — «البته! مینم آلارنی بله‌سم کیله.»

هم شول وقتده اوزی:

— «قرال بولوب تورو، بیك کوکلسزده توکل بیت! قوشوبقنه تورو نی قدر بخشی! نی قدر کوکللی که، سیکا قارشی کیلورگه هچ کمنك حقی یوق!» دیب اویلانماقده ایدی.

لورد، سرای خدمتکارلرندن برینه، آنك نه‌رسه ایکانن بلوب کیلورگه قوشا، خدمتکارده بیك تیز قایتوب: ئوام جزاسینه حکم ایتلگان بر ایر، بر خاتون بله‌ن بر قزنی جزا قیلورغه آلوب بارغانلارن، خلقنك‌ده آلارنی اوزاتا چققانن اعلان ایته.

بو سوزلرنی ایشتکاندن صوك، توم، سیکروب کیته، یوره‌کی تیبه‌باشلی. اول، آلارنك، نیندی بولسه بر عائله‌که، قزغانچ بر صورتده ضرر ایتکانلرن بوتونله‌ی اویلامی. اول آنی بوتونله‌ی اونوتقان. اول، اوزینك آلدنده، باری ئولم جزاسنی ونوترله تورغان قزغانچ کشیلرنی‌کنه کوره، بیگره‌کده تگی خاتون بله‌ن قزنی قزغانا، بورچولا ایدی.

توم، بیك قاتی قچقروب:

— «کیترگز آلارنی مونده!» دیدی.

قرالنك قوشقانی حاضر أشله‌نه. مونه ایشك آچلا!.. آچلدی! ایشكدن، زور درجه‌لی لوردلار کیلوب کره، توم آلارنك سلاملرن‌ده سیزمی. اوزینك کریصلاسینه اوطرمان، ایشكدن کوزینی آلمی ایدی.

صاللداتلارنك آقرن وبردن آطلاغان آیاق طاوشلری ایشتله. زالغه ایك ئلك عیبلیلر، آلار آرتندن اوزلرینك ناچالنیکی بله‌ن استراژنیکلر کره.

ناچالنیك، کرور کرمەس، تومنڭ آلدینه تزلەنوب، آنی سلاملیده تورو‌ب کیته؛ استراژنیکلار، تومنڭ کریصلاسی آرتینه تزلەلر. توم، عیبلی ایرنڭ یوزینه قاری، اوزینڭ طانوغان کشیسی کبك تۆیا.

اوز اوزینه اویلاب: —

— «فایده کوردم صوڭ مین بو کشینی؟» دیدی.

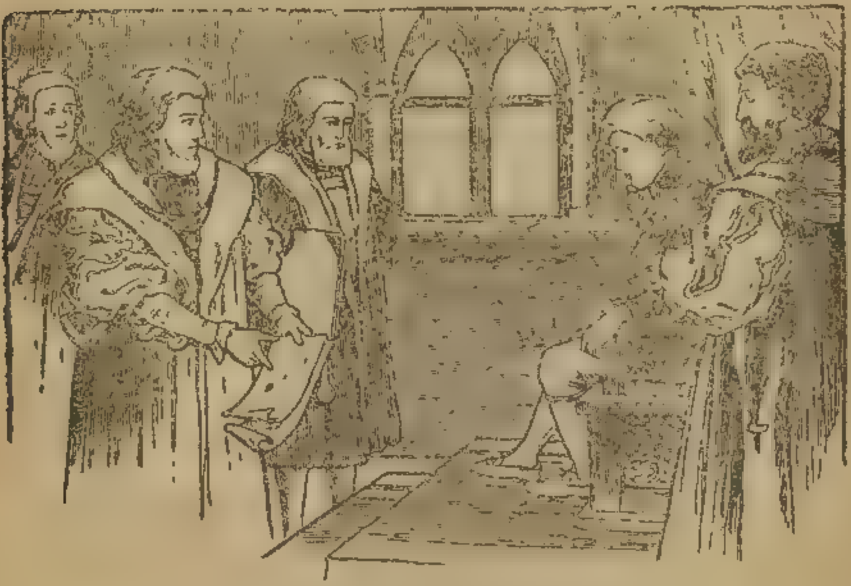

توم دۆاریسده حکم ایته.

شول آراده، تگی کشی کوزن کوتەروب، تومغه قاری. توم اوزاوزینه:

— هایی! بلدم. بو کشی بر وقت اوزمنڭ کوز آلدمده صوغه بـاتقان بر کشی‌نی چقـرغان ایدی. صوغه کرورگه هر کم قورقوب تورغانده، باری شوشی کشی باطرلانوب کروب کیتکان ایدی. مـونی اونوتقانم یوق، مین مونی، کونی ساعتی بلەن بلەمن، درست، اول بر مـالاینی ئولمدن قوتقارغان ایدی بلەمن، یاڭی یلنڭ برنچی کونی همده بەرانای ایدی. بیچاره حاضر اوزی موندی راچار اشکه بولغەن. قزغـانچ! اول کونی مین نیك اونوتیم، اول کون، مەن اوزمده ئەبینڭ برنیچه قاتی‌یوموروغی بلەن صیلانغان ایدم که، آنی عمرمده اونوتاسم یوق!» دیگاندنصوڭ، ناچالنیكگه قاراب:

— مونڭ نیندی اول قدر زور خیانتی بار؟

ناچالنیك ـ «ۋاشه ویلیچستۋا، اول کشی ئوترکان!»

— «صونك مونك بو اشی اثبات ایتلگانمی؟»

ناچالنیك ـ «اثبات ایتلگان ۋاشه ۋیلیچستۋا!»

توم: ـ «چغارگز آنی!» دیوب چقرغاندنصونك، برکۉرسنوب قویا. عیبلی کشی، یغلاغان طاوش بلەن:

— «زنهار قزغانگز مینی! مین عیبلی توکل. مینم بو توغریدە هیچ گناهم یوق! اما، اش آندە توکل: قرال حضرتلری، مین سزدن باری شونیغنه اوتنەمنکه: اوزمنی قزغانوب، آصارغەغنه قوشساگز ایدی!» دیگاچ،

توم عجبلەنوب: «آصارغه؟ ـ بیت سینی، ئولم جزاسینه حکم ایتکانلر!»

عیبلی ـ « مینی قازاندە قایناتماقچیلار!»

مونی ایشتکاندنصونك، توم سیکروب کیته، یوزن قوللاری بلەن قابلاب:

— «زنهار سویلەمه! سینك بو سوزلرگنی طڭلار حالم قالمادی!»

توم، توقتاب، ینه برکۉرسنه. سوزندە دوام ایتوب:

— «یاری، صوراغانگنی قبول ایتەم، آصارلار اوزگنی!» دیدی.

عیبلی، تومغه تشکر ایته. توم لورد غیر تفوردقه قاراب:

— بزنك حکومتدە، مونڈی قاتی ووحشیانه حکم یورتلەمنی؟

— «درست ۋاشه ۋیلیچستۋا، کشی ئوترکانلرنك هر برینی شول جزا بلەن ئوتره‌لر.»

توم ـ «زنهار آلشدرگز بو حکمنی! موندنصونك، جانیلارنك هیچ برینه بو قزغانچ جزا بیرلمەسون!»

شفقتلی یورەك، لورد غیر تفوردنك یوزلرندە سوینچ اثری کورنه ایدی. صوڭره تومغه:

— «یاشاسون شفقتلی سوزلرك غاصودار! سینك بو مرحمتگنی، بزنك بالالارمز وبالالارمزنك بالالاریدە اونوتماس. تشکر اوزگه غاصودار!» دیمکدە ایدی.

ناچالنیك، عیبلی کشینی چغارغاندە، توم آنی توقتاتوب:

— «توقتا!، مونك اشن مین اوز تیکشرەم. سویلە میڭا اوزاشگنی؟»، عیبلی سویلەرگه باشلاب:

— «بو توغریدە مین عیبلی توکل غاصودار! لکن، مینم فایدەغه شاهدلر یوق که، حقیقتنی اثبات ایتەرگه بولدریم! میثی، بـر آولدە، خسته بر کشی

ئوتـرو بلەن عیبابلر. لکن، اول وقتده مین، بوتونلەی باشقه بر اورنده ایدم! اول وقتده مین کشی ئوترمەدم، بلکه ئـوله تورغان کشینی اجلدن قوتقاردم: بر مالای صوغه توشوب باتقانده، مین آنی. . . .»

تومّ، آنگا سویلەرگه ایرك بیرمی، ناچالنیكگه قاراب:

— «بو، قایچان ونیندی کونده کشی ئوتردی؟»

ناچالنیك، ـ «یانگا یل کونني، ایرته بلەن ساعت اونده؟ »

تومّ قچقروب:

— «بیبەرگز حاضر بو کشینی! مین قرال-مونی قوتلدرورغه قوشام!» دیدی.

لوردلار، تومنگ عقلینه عجبلەنەلر. هربری مرلدانوب:

— «قرالنگ حکمی تازا، عاقلانه! عقلسزغه هیچ اوخشامی!»

— «الله‌غه شکر، قرال‌حضرتلرینگ خسته‌لگی کیته. مونی کم‌ئه‌یتور خسته، دیب! چن قرال! چن قرال!»

— قوشولرن کور ئەلی؟: بوتونلەی، مرحوم آتاسی کبك!» دیمکده ایدی. هرطرفدن، تومغه تشکر آوازلاری کوتەریلە. اما، آنگ، ینه تـگی خاتونلرنگ عیبنی بلەسی کیلە. هم، ئولم جزاسینه حکم ایتلگان خاتون بلەن قزنی کرتورگه قوشا. آلار کرەلر. یغلیلر. هم‌ده بیك قورققانلر ایدی.

تومّ، صوراب:

— «آلارنگ عیبلری نەرسه تاغن؟»

ناچالنیك: ـ «ۋاشه ۋیلیچستۋا، آلار شیطانغه جـان صاتقانلر، شونگ اوچون‌ده آصالار اوزلرن.»

— «قایچان؟ قایده ونیندی اورنده؟».

— «دیکابر آینده، ایسکی کلیسه‌ده!»

تومّ: « ـ صوك، آلار اوزلری مونی اقرار ایتەلرمی؟»

ناچالنیك: ـ «یوق غاصودار!»

تومّ: « ـ صوك مونی نیچك بلگانلر؟»

ناچالنیك: « ـ کیچ بلەن، آلارنگ کلیسه‌گه کرگانلرن کوروچیلر بار. آلار آنده، اوزلرینگ جانلرن صاتقانلر! ایکنچی کون آلارغه قبیح بر قوت یاردم ایتکان، بوران چغارغان. بورانده بزگه ئەلله نی قدر ضرر کیتردی.

توم: «ــ صوك، بو خاتون اوزی اول بوراندن قوتولدیمی؟»

ناچالنیك: «ــ یوق ۋاشه ۋیلیچستۋا! آنك اوز یورطیده آودی. آنك حاضر بالاسی بلەن کروب توروور اورنیده یوق!»

توم: «ــ دیمك که، شیطان آلداغان بو خاتوننی! آقچەسن آلغان، اما قوت بیرمەگان. اگر قوت بولسه، بورانغه اوز آلاچغبنی آودارورغه ایرك بیرمەس ایدی. بو خاتون توغریسنده مین شولای اویلیمن، که: توغریدن توغریغه صوماصشیدشی، نیشلەرگه بلمی آبدراغان بر خاتون برغروشقه جان صاتقان، اما اون صوملق ضرر ایتکان: بورتسز آبدراب قالغان! ایندی اول شولای صوماصشیدشی بولغاچ، آشکارغه یازق کوتەرترگەده بولمی شول. آندن نەرسه ازلەرگه؟»

تومنك حکیمانه سوزلرن ایشتکاچ، قارتلر باشلرن صاللامقده ایدیلر.

توم، ناچالنیك که:

— آلار بوراننی نیچك چغارغانلر صوك؟

ناچالنیك: «اوبوقلرن صالوب سلکگنلر» دیگاچ، توم عجبلەنه. صوگره خاتونغه قاراب:

— «کورسەت اوزگنك کوچگنی! یه بوران چغار؟

لوردلار قورقولرندن آغاروب کیتەلر. هر کم بوراندن صاقلانو یولن قاری. چونکه اول وقتده سحرچیلرناك بوران چغارورغه وباشقه مونك کبیلرنی بولدرورغه کوچلری بیت، بو توغریده آلارغه شیطان بولوشا دیب اشانالر ایدی.. توم اوزیده اشانا. اما نیچك چغارغانن کورەسی کیله ایدی. قرال سراینده، بوران منبعینی کوروب بیك حضورلانوب تورماقچی بولا ایدی.

خاتون قورقا، بر نەرسه اشلەمی تورا ایدی.

توم، خاتونغه:

«نی کوتەسك طاغن؟ نیك قورقاسك؟ بیبەر ئەیده کچکنه بر بوران! اوزك ده بالاڭده قوتولاسز. کورسەت بزگه اوزگنك قوتگنی!»

خاتون بیرگه یاتا، کوز یاشلرن آغزوب:

«شفقتلی پادشاهم حضرتلری! اوزمده بوندی بر قوت یوق. بولاقالسه، قرال حضرتلرینك امرینه قارشماس، اوزمنك جان کیسەگم بالامنی قوتقارور اوچوسگنه بولسەده اشلەر وکورسەتور ایدم» دیدی.

توم ینه قوشوب قاراسه‌ده، خانوندن بولمی‌دن باشقه سوز ایشته‌دی.

صوڭره توم خلفغه قاراب:

«خاتون درست سویلی. بو خاتون اورننده مینم ئه‌نی بولسه، اوزنده شول قوت‌ده بولسه، مینی ئولم جزاسندن قوتقارمق اوچون، البته، آز بولسه‌ده بر بوران کورسه‌تور ایدی. مین آنالرنڭ بالالرینه بولغان محبت وشفقتی بارسینڭ‌ده بر توسلی بولور دیب اویایم. اللهغه طابشردق، کیت‌قایتوب اوزڭنڭ قزڭ بله‌ن. سینده هیچ بر تورلی قباحت کورمیم، ایندی حاضر عفو ایتدیلر اوزڭنی، قورقر اورن قالمادی. آلایسه اویوغڭنی صالله سلکوب قارا! اگرده بوران چغارا آلسالڭ اوزڭه مکافات بیرورمن!» دیدی.

خاتون ـ: تشکرلرینی کوز یاشلری بله‌ن آڭلانقان صوڭ، اوزینڭ وبالاسینڭ اویوقلارن صالدرا باشلاغاچ، اوردلار ینه قورقدلار. هر کمده بوران قایغوسی. تومنڭ آلاردن کوزن آلاسی کیلمی، بیك دردله‌نوب قاراب تورا ایدی.

خاتون بار قوتی بله‌ن اویوقلارینی سلکه باشلی، سلکه سلکه اما هیچ نه‌رسه یوق. قایا بوران، اویوقنڭ سلکنووندن حس بولغان هوانڭ طولقنلانوویده سیزاور سیزلمه‌س کنه ایدی.

توم، قاراب قاراب‌ده بر نه‌رسه کورمه‌گاچ:

— «بیته‌ر، بیته‌ر! برده یوقغه عذابلانما. اوزڭده بو قوت یوق. کیت، خیرلی یول! موندن صوڭ سیڭا هیچ کم ضرر ایتمه‌س!» دیدی.

قرال، فو ـ فو برنچی.

توم، دۋاریس‌ده حکم ایتکان وقتده، بر چاره قرال ئه‌دو آردنڭ ترکـگی‌ده ییگل بر حالده توگل ایدی:

تـگی ملای آنی، مسافر خانه‌دن آلوب چققاچ، زور بر بولنڭ اوستینه آلوب بارغان ایدی آلارنڭ آرتندنده: صول قولی چوپره‌لك بله‌ن اورالغان، صول کوزینه یه‌شل پلاصطر یابشدرغان، جوان بر کوسه‌کـکه طایانغان، کوچ حال بله‌ن آطلاب (ضعیف بر کشی) بارا ایدی.

ئه‌دوآرد، موندنده براق کیتمیچه، دوستی مایاص گیندوننی شوشنده

کوتوب توراچقنی، صوڭره آنڭ بلهن گیندون سرایینه باراچقلارینی تگی مالایغه سویلهگاچ،

مالای ـ «یاری، تلهسهڭ نی قدر کوتوب تور ایندی. اما، سینڭ دوستڭ مایاصنی، قیناب واتوب طاشلاغانار ایندی، ئهنه تگی اورمان آراسنده یاتا!» دیمهسونمی.

ئهدوآرد، تماميله قورقا، صوڭره مالایغه:

« ـ شولایمی؟! آنی کم قیناغان! ئهیده ایلت مینی تیز رهك آنده! آنڭ یانینه!» دیگاچ،

اورمانغه کروب، بر صوقماق بلهن بارا باشلادیلار. تگی مالای بوکرهیوب آیاق آستندن، چوپرهك اوراغان کچکنه بر نهرسه طابوب آلا. صوقماق اوستینه طاشلانغان، ینه شوندی نهرسهلرنی ازلی. اول نهرسهلر معلوم بر اورنغه بارورغه اوبرهتکان بر علامت ایدی.

بارا تورغاچ، کچکنه بر آچق اورنغه ییتدیلر. آنده، آوارغه ییتکان کچکنه بر آمبارده کوره ایدی. مالای سرایغه کره، ئهدوآردده آنڭ آرتندن کروب، سرایننڭ اچن قاراسهده، آنده هیچ کشی یوق ایدی. ئهدوآرد، مالایدن:

ـــ کورسهت ایندی، قایا اول؟

مالای بیك قاتی قچقروب کوله. ئهدوآردنڭ آچووی قابارا. بوان بر کوسهك آلوب مالایغه کیزهنه، آلداغانی اوچون آنی ادبلهندرمکچی بولا؛ کینهتدن بر کشینڭ قچقروب کولگانی ایشتلگانگه، آرتینه بوردلوب قاراسه، آنده ضعیف بر کشی تورا ایدی.

ئهدوآرد، آچا آچولانوب:

ـــ کم سین؟ نی کیرهك سیڭا؟

ضعیف کشی:

ـــ ییتهر ایندی مجنونلانما، صاتاشما! ئهلله سین مینی اوزڭنڭ چن آنڭ توکل دیب بلهسڭ! یاخود قیافت آلشدرغانغه طانومیسڭ؟

ئهدوآرد: ـ سین مینم ئهتی توکل، مین قرال، سین کورسهت ایچماسام، قایده مینم چن دوستم وتوغری خدمتچم مایاص گیندون؟

دژون کانتی: سین بۆتونلهی صاتاشقانسڭ! صاق بول، اگرده قارشی

کیلسه‌ڭ بیك قانی واتارىن اوزڭنی! سین بلەسڭ که: مین کشی ئوتردم. اوزبزنڭ ایسکی اورنده تورو قورقنچ بولغانغه، مۇنه اینده‌ی مین اوزمنڭ ایسکی قیافتمنی اوزگارتدم هم اسممنی‌ده آلماشدردم. حاضر اوزمنی «غوببص» اسمی بلەن لقبلەندردم. توغری سویله، آناڭ وآپالارڭ قایا؟ آلار قایلارده یاتوب یوغالدیلار؟

قرال: مینم ئەنی کوبدن ئولدی! آپلارمده دۋاریس‌ده! دیدی. کانتی، قرالنڭ سوزلرن آرتق طڭلامیچه، بر چیتکه‌رەك کیتوب، یانینه تنگی‌مالاینی چاقردی. آقرنغنه نی بولسه سویلەشدیلر. اول مالاینڭ اسمی‌ده «ۋانکه» ایدیکنی قرال کانتی‌نڭ آنی اسمی بلەن چاقرووندن آڭلاغان ایدی.

بیچاره قرال، آخری آمبارنڭ قاراڭغی بر بوچماقینه کروب یال ایتمك اوچون صالام اچینه تورلوب یاتقان ایدی. یومشاق ئەنلری صزلانا؛ فکرینی قابغو طۇمانلاری قابلاغان؛ ئولگان ئەنیسی، قرال گینریخ نی اویلی؛ آنڭ هر کشیگه اوصاللغی، ظلملغی تیگان؛ هر کم آنڭ جبری آستنده ایزلگان که، آنی هیچ کم سویمەسەده ئەدوآرد اوچون ایڭ شفقتلی بر آتا، ایڭ توغری بر صاقچی بولغانغه آنی قزغانا، بیچاره یتیم پرینس‌نڭ کوزلرندن قاینار یاشلری آغا ایدی.

ساعتلر بری آرتنچه بری اوزماقده ایدی. بزنڭ قرالده شول چرگان صالام توشه‌گی وصالام یورغانی اچنده بیك تیرەن بر یوقوغه طالغان ایدی.

بر نیچه ساعت ئولگانده‌ی بولوب یوقلاغاندنصوڭ، آخری اویانغان، شول وقتده آمبار توبه‌سی اوستینه، برندن بری کونلەشکان کبی بەرلگان واق یاڠغرلارنڭ موڭلی طاوشلاری، صاصیسنی بوتون آمبار اچینه طاراتقان، چرگان صالامنڭ‌ده ئەدوآرد قیملداغان صاین، صچقانلار یورگانده‌ی فشترداوی، بیچاره قرالغه بیك نق تأثیر ایتکان، اوزینڭ قرال سراینده‌غی حاللرینی ایسینه توشروب، معصوم یاشلرینی آغزمقده ایدی. شولای قایغروب تورغانده آمبارنڭ بر طرفندن ئەلله نیندەی وحشیانه طاوشلار، قچقرشلار، قبر طاوشلاری برلەن کولش‌لر، قورقنچ بو صورتده ایشتلمکده ایدی.

مونڭ نیندەی جیلش ایکانن بلەسی کیلگانگه باشن کوتەروب قاراسه: کوزینه اوز عمرنده کورامه‌گان قزغانچ بر کارتینا کورلدی: آمبارنڭ بالچق

ایدەنی اورتاسنده یاقنیغنه بر اوط یانماقده. اوط ئەیلەنەسینه جییلغان ایرلر، خاتونلاردن عبارت بایتاق قاچقن وبرادیاگلر، تورلی ئەرمەك وناچار صورتده تتلوب بتکان کییملرده، تورلی قباحت سوزلر ئەیتشوب ازغشماقده، قچقرشماقده، کولشمکده ایدی. دۆرلی دۆرلی یانا تورغان چبقلاردن چققان شەولەویالقنده آلارنڭ یوزلرینی یاقترتوب، قورقنچ بر ەورمەده کوستەرمکده ایدی.

آرالارنده تازا وەیمز ایرلر؛ ناچار کییملی مالایلار؛ کوزلرینه یەشل پلاصتر یابشدرغان صوقر خیرچیلر؛ قولتق طایاغی بلەن یوری تورغان یالغانچی ضعیفلر؛ موینلارینه باو تاقغان صوقرلارنی بول باشلاب یورته تورغان اتلر، بر نیچه تلەنچی خاتونلار، بو جییلشنڭ ایاڭ قزغانچ کشیلردن یاصالغانن اشکلاتماقده ایدی. بولار، قاچقن ایدی بولار توغری کیلسه اورلی، آوللارغه باروب خنقنی طالی، توغری کیلمەسه، خیر صوراشا؛ اوزلرینی قزغانچ وبیچاره کورسەتمەك اوچون: کوزلرینه یلاستیر یابشدروب صوقرغه صالنا یاخود قولن بەیلەب چولاقغه، قولتق تایاغی بلەن یوروب آقصاقغه وضعیفکه صالشا ایدی.

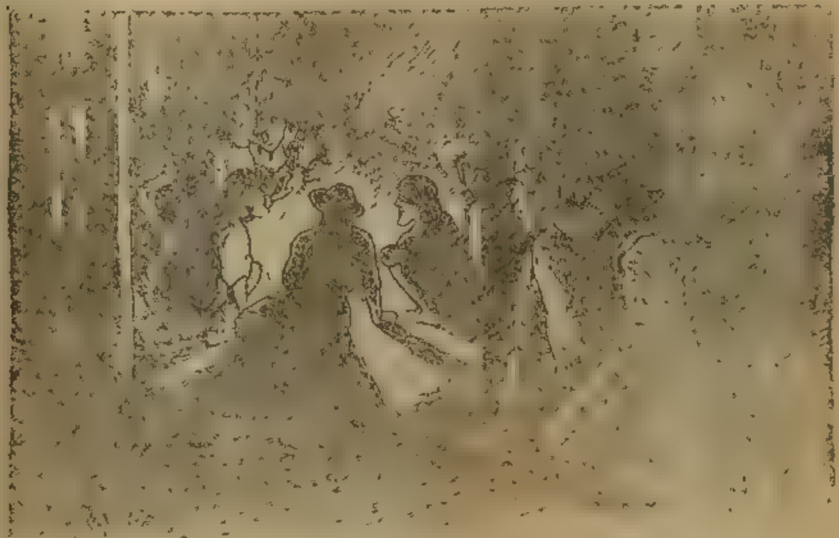

کیچ بولوب، قاراڭغیلق چیکمەنی، قارچقی دنیانی، باشدن بورکەگان؛ قارچقنڭ قورقنچ اچکه باطقان کوزاری دابن، آوزندن چقوب، دریاییەگنه قدر صالنغان، بریده بۆرون تیشگنه کیتکان، آستلی اوستلی ایکی تشیگنه

کورنوب تورماقده ایدی. قاچقنلر شایکه‌سی، کیچکی آشلرن آشاب بترگانلر؛ آش صوئی اورنینه یورتلگان، کروژکه‌گه طوترلغان آراقی‌ده، چیرادلاب، خلقنی یوری باشلاغان ایدی.

آرالارندن برسی:

— «دیك! یه، بیك شه‌ب ایتدروب برجرلاب ییبه‌رچگز، ئه‌یه سزجرلاگز، بزده بیك کوئللی‌گنه طئلاب توریق!» دیگاندن صوك، صوقرلاردن برسی، سیکروب توروب، کوزلرینه به‌یله‌گان پلاستیرلرن آلوب تاشلی، باشن‌طاشی کبی یانوب تورغان کوزلری یالتری باشلی؛ آقساقلردن بری، اوزینك آغاچ آیاقلرندن قوتۆلوب، تگی موشیننیك ایبه‌شی یانینه، هیچ آقسامی‌نیتمی قاطی قاطی باصوب بارغاندن صوك، ایکه‌وی برگه، بیك قاتی قچقروب جرلارغه کرشدلر. خلق طئلاب تورا. باشلر تمام قزوب بیته‌کاچ، باری بر طاوش بله‌ن جرلی باشلی، آمبارده اورنندن کوچوب کیته‌ردی بولوب سلکنه وباگفری ایدی.

صوگره: سویله‌شو وطانشو باشلاندی:

دژون کانتی‌ده (غوببص) اوزینك بر پاپاصنی ئوترگانن، پالیتسیه قولینه ئله‌گودن قورقوب، ینه بولار شایکه‌سینه کیلوب قوشلوب، برگه یه‌شه‌رگه مجبور بولغانن، آیرم آچق‌غنه اعلان ایته. قاچقنلر، بیك حضورلانوب طئلاب تورغاندن‌صوك، آنی کیلووی‌بلن‌تبریك‌ایتوب، صاولغنه‌ده‌ینه‌بره‌رنی کوته‌ردیلر.

غوببص، آتامانغه قاراب:

— سزنك شایکه‌ده، باری نیچه کشی؟

آتامان: «- بالالر وخاتونلردن باشقه - بکرمی بیش کشی. اوّلبره‌ك موندنده کوب ایدی، اما، بایتاغی یوغالوب ئه‌ره‌م بولدیلر» دیگاندن صوك بروديا كلر، اوزلرینك ایبه‌شلری حقنده سویله‌شه باشلادیلر: قایسی‌بوری، یسروب صوغشوب ئولگان، قایسی برینی زاقون بوینچه اوطقه صالوب یاندرغانلر؛ قایسی برینی‌ده، کشی ئوترگانی، یاخود اورلاغانی اوچون آصوب ئوترگانلر.

آرالارندن برسی، سویله‌رگه باشلاب:

«- بو بزنك، انگلتره‌ده یه‌شه‌و، نی قدر آور بر حال! موندن ئلك

مین، یاخشی‌غنه ترکلك ایتوب تورا تورغان، بر آریندانوُر ایدم. ماتورغنه خاتونم وبرنیچه بالالرم‌ده بار ایدی. حاضر، هنر جهتنچه اوزمنی بوتونله‌ی باشقه‌چه کوره‌من. خاتون وبالالرم‌ده بتدی. بیرنی مین، بر بایاردن آریندا‌غه آلغان ایدم. صارقلر آصرار اوچون بایارغه بیر کیره‌ك بولدی‌ده، بیربمه صارقلرنی طوتروب، اوزمنی آریندادن چغاردی، زافون بوینچه، بیرخوجه‌سی اوز بیرن تله‌سه نیشله‌ته، مدتی تولماسه‌ده آریندانوُرلارنی قووارغه بولدرا ایدی. اوزم، انگلتره‌نڭ اصل کشیلرندن بولسامده، میئم اوز بیرم بولماغانغه، نیشله‌رگه بلمی آبدراب قالدم. خاتونم وآچ بالالارم بله‌ن، ایرکلی ایرکسز تله‌نورگه توغری کیلدی. بزنڭ انگلتره‌ده تله‌نچی‌لر حقنده‌غی زافوننڭ نی قدر قاتی ونی قدر قزغانچ ایکانن بارگزده بله‌سز ایندی. بز تله‌نچیلرنی، قامه بارساق شوندن قووالار، پلیته بله‌ن قزدرالار. پلیته، مینم سویکملی ماریه‌بله‌ن، بیچاره بالالارمنی‌ده عذابلادی. حالبوکه آلارنڭ هیچ کمگه اوصاللق ایتکانلری واینو احتماللاریده یوق ایدی! نیشلیسڭ! آچقه ئوله‌رگه بولمی شول: ایکنچی مرتبه ینه تله‌نچیلك کسبینه توُتونَدم. مونڭ اوچونده، اوزمنی بیك نق قینادیلار وقلاغمنی‌ده کیسوب آلدیلار. مؤنه فارانگز! قلاغم یوق! اوچنچی مرتبه‌ده تونله‌اچ، ماشکلایمه طامغا صالوب، بیك اوصال بر کشیگه قل ایتوب صاتدیلار: اول بیك اوصال ایدی. اوزمنی نی قدر قیناب، نی قدر عذابلاغانن اوزم وبرالله‌عنه بله ایندی. بو عذابقه توزملك ـ چدامق ممکن بولماغانغه، بر جای کیتروب، اول کشینڭ قولندن قاچوب قونتولدم. اما، ترکلك همان طنچ توگل: اوزمنی هر وقت ازلیلر. اگرده توتسالار، آصوب ئوتره‌چکلری طبیعی‌در! قهر صوقغان مملکت! یوز توبه‌ن قابلاناسی زافون!» کینه‌تدن، کم بولسه برسی، قارانغی پوچماقدن:

— «توقتا! اول قدر قارغاما! موندن صوڭ ایندی، آندی قاتی زافونلار بولماس!» دیوب قچقرغاچ، هر برسی، طاوش کیلگان یاقغه قارادی.

صوڭره، ناچار کییملی بر بالانڭ، اوط یانینه کیلوب توقتاغانن کوروب، هر بری عجبله‌ندی، اوط یاقتیسی، بالانڭ معصوم وماتور یوزینی یافتروب کورسه‌تمکده ایدی.

هر طرفدن:

— بو نیندی قاراچقی! قایدن کیلوب چقدی؟ بو کم؟ دیگان طاوشلار، آمبارنی یاڭغراتا ایدی.

بالا: مین ئەدوآرد، انگلتره قرالی! دیگاندنصوڭ، خلق بیك قاتی بر قچقروب کوله. بالا بیك عارلەنه، صوڭره ﭼﻘﺮوب:

«وجدان بوق سزده! سزنی قزغانغانغه، بو قاتی زاکوننی آلشدرونی وعده قیلام سزگه! اما سز میندن کولەسز، مینی حقارت ایتەسز!» دیدی.

خلق ینەدن نغراق ﭼﻘﺮوب کوله.

کانتی ـ شاق قاتماڭز توغانلار! بو مینم مالای اول، چوداله، صوماصشیلدشی، اول اوزینه قرال اسمنی بیرگان بولا ـ دیگاچ، ئەدوآرد آنڭ قارشوسینه باروب:

— «مین چندانوق قرال!» دیب ﭼﻘﺮغاندنصوڭ آطامان:

«سین اوزڭه تلەسەڭ نیندی قرال اسمنی طاق، اما اوزڭنی انگلتره قرالی اسمی بلەن زورلاما! بزنڭ قرال برگنه!: بزنڭ قرالمز ئەدوآرد! بز تلەنچیلر، آڭا خیانت ایتەچك توگلمز! یەآلایسەایبدەشلر. ئەیدەڭز مینم آرتدن:

«یاشاسون قرال حضرتلری، یاشاسون ئەدوآرد انگلتره قرالی!»

خلق بر طاوشدن:

«یاشاسون ئەدوآرد، انگلتره قرالی!» دیدیلر.

یاش قرال سوینە، یوزلری ماتورلانوب کیتە، صوڭره خلقغه:

«تشکر اوزڭزگه مینم توغری خلقم!» دیگاندنصوڭ قاچقنلار ینه بیك قاتی ﭼﻘﺮوب کولەلر. صوڭره آطامان قرالغه قاراب:

— «چفار باشڭدن بو علقسزلقنی مالای! باشقه نەرسەلر بلەن، تلەسەڭ‌نیقدر صاتاش، بر سوز یوق، اما اوزڭنی «ئەدوآرد» آتاما. اوزڭه باشقه بر قرال اسمنی قوش!» دیگاچ، قاچقنلاردن برسی:

«آڭا «فو ـ فو برنچی قرال شوتف» اسمنی بیریك!» دیگاندنصوڭ، یاری بر طاوشدن:

«یاشاسون فو ـ فو برنچی، قرال شوتف حضرتلری! کیترڭز آنی مونده‌اوستره‌ب!

تاج کیبرتنگز! مانتی (*) کیبرتنگز. بیرگز قولینه اسکیپیتر (**) اوطرتنگز اوزنی تختکه!»

قاچقنلر باری بر یولی تزلەنوب:

«یاشاسن قرال فو ـ فو قرال شوتف حضرتلری. . . . » دیب، قوماندا بیرگاندنصوڭ، تاج اورنینه قرال‌نڭ باشینه ایسکی بر طاباق، مانتی اورنینه ییلکەسینه ایسکی وتیشك بر یورغان قویغاندنصوڭ، کچکنه بر بوچکەاوستینه اوزینی تختکه اوطرتوب، اسکیپیتر اورنینەده باقرچینڭ کەکری ،رپایالنوی تروبکەسن طوتدردیلر.

صوڭره قاچقنلرنڭ هر بری ئەدوآردنڭ آلدینه تزلەنديلر. بلچراق آلیابقچلری بلەن کوز یەشلرینی سورتوب هر بری یغلاغان بر طاوش بلەن:

— «قزغ'ن بزنی، شفقتلی قرال حضرتلری!».

— «قارابزنڭ بوقزغانچ حالمزگه اوزڭنڭ یاقتی کوزڭ بلەن، آتامزغا صودار!».

«ـسعادت بیر بزگه، اوزڭنڭ شاهانەلطفڭ بلەن ۋاشەڤیلیچسنۋا!» دیدیلر.

کچکنه قرالنڭ کوزلرندن یەشلری آغا، اوزاوزینه شولای اویلی ایدی:

— «مین آلارغه یاخشلیق ایتدم، اوزلرینی جبرلەگان قاتی‌زاکوننی آلماشدردم! صوڭ بولار نیك بوقدر حقارت ایتەلر مینی؟ نیك بوقدر ایزەلر؟» دیدی.

عارلنگندن یغلی یغلی، قرالنڭ طاماقلری قاریلوب بتکان ایدی.

XVIII قرال وفرشته.

قاچقنلر، شوشی رەوشچه قرال بلەن کوڭللرن آچقاندن صوڭ، تمام ایسروب‌ده بیتکانگه، صالام اوستیه یاتوب هر بری بیك قاتی غرلاب‌یوقلی باشلاغانلر ایدی.

قرال، اورنندن توروب، آقرننه سرایدن چقا. بر آز توقتاب طڭلاب تورا. هیچ قیملداوچی یوق' ـ هربری ئولگاندی بولوب یوقلی.

تون‌صالقن، یاڭغر توقتاغان، کوك یوزی آیاز، یولدزلر بیك کوڭللی، شەم، کبی یالترامقده، تولوب بیتکان آیده شمال طرفندن باش کونەروب بیر یوزینه کولوب قارامقده ایدی.

(*) مانتی، پادشاهنڭ تختکه اوطرغانده کییه تورغان اوزون کییمی.

(**) اسکیپیتر، پادشاه تایاغی. تختکه اوطرغانده آنی پادشاه قولندهطوتوب تورا.

بیچاره بالا، آقوبغنه آطلاب بارا، اچندن:

- «اول‌وجدانسزلر یاننده عذابلانودن، شوشی اورماننك طنچ براورنینه کروب یاتوب یوقلاو، مینم صنفان کوکلم اوچون، بیك کوب آرتق!»

دیکمده، اورمان آراسی صوقماق بلەن کوکلەنوب کنه‌بارمافده، کینه‌تدن بر قشترداغان طاوش ایشتکاچ، توتارغه کیلەلر آخری، دیب قورقفانغه، بار قوّتینی آیاقلرینه بیروب اورمان آراسندن یوگرمکده، بارابارا، اورمان اچی بیگره‌کده قویی وقاراڭغیلانماقده، اورمان آرتندن صیبرلرنك موینده تاقمان قىڭراوصارقلر موینده‌غی کچکنه شودر طاوشاری، کتوچیرنڭده موڭلی ایتدروب صزغروب بیەرولری، اتلرنك ئورگان طاوشی موڭیغنه ایشتلوب قرالنی سویندرمکده ایدی.

- «اورمان آرتنده، برآول بولورغه کیره‌ك!» دیب، اوز اوزینه سوینه، سوینه سویلەب، یوگروونده دوام ایتمکده ایدی.

بارا تورغاچ، نوقتی، طڭلاب تورا: هر طرف طنچ، قورقا باشای، بیشلەرگه؟ کیری قاچقنلر یانینه قایتساده قورقنچ؟ آخری، بنەاورماننك ایك قویی بیرندن بارا باشلی؟ یاقتی آی، صوقماقنی‌ده ناچارغنه کورسه‌ته، بارا تورغاچ صوقماق‌ده یوعالا، ملای آندری، صوقماقنی ازلەب طابماقچی بولا، اما، نی‌قدر ماتاشسه‌ده بوش؟ نی‌قدر کیته، اورمانده شول قدر قاراڭغیلانا، چغالماسدی بوطوب قویبلاشا؟ بیچاره بالا، قورقا قورقا بواسه‌ده همان بارا، یعلغان آغاچدرغه، آغاچ تولریمنه آبنوب یغلا، تەگەرەب یومارلانوب کیته، لکن، همان آچق کورنمی، اورماننك چیتی ملانی یوق کبی طویلا ایدی.

برکت بیرسون، اوط!... ئەنە یلتراب کورینه!

بیچاره‌قرال، اوطنی کورور کورمەس، سویلەب نتره‌آلماساق بردرجەده شادلانغان، اوطقەتوغری، صافلانوبراق بارا‌شلاعان، کیلوب، یتەرییتمەس، آنڭ کچکنه بر آلاچقدن یالتراب کورنگانن آڭلاعان ایدی.

کچکنه بر آلاچق. اوطی‌ده ناچارغنه‌کورنه، آلاچق‌اچنده. دعا وعبادت طاوشی بار!

بالا، تەرەزه یانینه باروب، تەرەزەگه منه، یورطنڭ اچن قاری: طارغنه بر بوله؛ ایدەنی‌ده بالچق؛ پوچماقده بر صالام توشەك؟ آڭا قارشی، بر طقتا

اوستونده: چیلەك، میسکه، ایکی-اوچ چولمەك تزلوب طورا؛ بولمەنك باشلیچه بوزینتی، ناچارغنه یانا تورغان بر شەمنك شەولەسی بەن یقترلغان، استینەده حضرت عیسینك قادافلانغان صورتی بلەن بیزەکلەنگان بر صلیب آصلغان، آنك قارشوسینەده بـر قارت تزلەنوب دعا وعبادت ایتە؛ آنك یاننده، آغاچ یاشچیك اوستونده، آچق بر کتاب، وبر آدم باشی سویەگی کورنمکده ایدی.

قارت: اوزون بویلی، چەچ وصاقاللاری‌ده بیك اوزون وآغارغان. اوستینەده صارق تیریسندن بر کییم کیگان ایدی.

قرال اوز اوزینه:

- «بو کشی، راهب ایکان. مونه یخشی!.. اول، بلکه یخشی کشیلر!» دیوب اویلانا ایدی.

قارت عبادتینی بتردی. ملای تەرەزه قاغا. ئوی اچندن طنق بر طاوش:

- «کر! لکن ئنك طنچلان، قورقما! بو مقدس بر اورن! دیوب جواب بیرگاندن صوك، قرال ئویگه کروب، ایشك یننده توقتی. قارت اوزینك یانا تورغان کوزلری بلەن قرالنك باشندن آیاغینه قدر قاراب چقدن صوك:

- کم سین بولای؟

- مین قرال!.

قارت سوینگان طاوش بلەن:

- «رحیم ایت فیمتلی قونق!» دیگندن صوك، قرالنی بـر یاشچیك اوستینه اوطرتدی، اوزی پوچماقدن بوچماقغه مارشلاب یوری، صوکره قرالغه: «رحیم ایتکز! رحیم ایتکز!» مونده بیك کوب کشیلر کیلورگه تلەدی. اما مقصودلارینه یته آلمادیلار. ئەمەك کییمده بر قرالنك مونده کیلووینه چن کوکلدن سوینوب، کیلووینی‌ده تبریك ایتەمن.

درستی سین‌ده دنیادن ویاوز خلقدن آیرلماقچی‌سك‌در!؟ یـاری بیك یاخشی! مونده عبادت ایتەرسك، مقدس کتابمز انجیل شریفنی اوقورسك. ئولەنلر وئولەن طامرلاری بلەن کیچنورسك. اوزجانك قونولووی توغریسنده اویلارسك! سینی مونده هیچ کم کیلوب طابماس.» دیگاندن صوك، قرال اوزینك مونده نیچك کیلگانن ومونده قالورغه تلەمەدیگن بر‌ەر بر‌ەر قارتغه

سویله‌مکچی بولوب تورغاننده قارت، نی بولسه مرلدانوب، قرالغه سویله‌رگه وقت بیرمه‌دی. صونگره قارت، قرال یانینه کیلوب:

— «طنگلا!... مین سینگا اوزمنینگ یاشرن سرلرمنی آچیم!» دیوب، آوزینی قرالنینگ قولاغینه قویدی. امـا سویله‌میچه ینه قوزغالوب، ته‌ره‌زه‌دن باشن چیقاروب، بیلک اوزاق یاق یاغینه قاراب طنگلی باشلادی. باشن ینه آلدی. ینه قرال یننه کیلدی. آوزینی قرالنینگ یوزینه یاقنلاشدروب:

— «مین فرشته» دیدی. مونی ایشتکاندن صونگ بالا قورقدی، قلتری باشلادی. صونگره اوز اوزینه:

— «نیک صونگ مین قاچقن وتله‌نچیلاردن آیرلدم؟ مونه کیره‌ک بولسه حاضر آدمنده ناچار بر اورنده صاتشقان بر قارتقه قونقغه کیلوب کردم!»

قارت، بالانینگ قورقغانن کوروب:

— «قلتریسنگ؟ سنینگ اوزنگنی دامر کوکلده کبک کوره‌سانگ. مونده‌ن بیش یل ئلک مونده مینم یانیمه مقدس روحلار کیلدیلر. آلار مینی، فرشته یاصادیلار. بیر قولنگنی مینگا! قورقما، نیک قورقاسنگ؟ مینم قولمنی مقدس فرشته‌لر طوتدی. مین بر وقت آلتون کییمر بیله‌ن یوردم. اللهنی کوردم.» دیدی وتوقتادی. صونگره وحشیانه قچقروب:

— «درست، مین فرشته! اما مین پاپا بولاچق ایدم. لیکن بیچاره، قرال بیزنینگ ماناستیرنی واتدردی. بیچاره مین مادخنی قووب ییبه‌ردیلر. یورتسز قالدردیلار!» دیگاندن صونگ، قارت نی بولسه مرلدانا، یودرقلاری بیله‌ن ماتنگلایینه صوقا، کمنی بولسه قارغی ایدی.

قارتننگ باشنده‌گی مجنونلک، آخری بر آز بته باشلاغاندر: تازا آدملر کبک سویله‌نه باشلادی. قرالنی اوط ینینه‌راق کیتروب، اورندقغه اوطرتدی. آننگ کچکنه یومشاق قوللارنه‌غی یارالرینی ده توزه‌تدی. صونگره آش حاضرله‌دی. قرال بیله‌ن بیلک آچق سویله‌شه، قایچ غنده باشندن صیپاب سویوبده قویا ایدی. بالاده، بو یاخشی کونگللی باباننی بیلک یاراتقان ایدی. آش بتدی. قارت، اوزیننگ کچکنه قوناغنی ایکنچی بر دوامه‌گه چقاروب اوز یوشه‌گینه یاتقزدی، اوزیننگ بالاسی کبک قدرله‌ب اوستینه یابدی، باشندن سویدی «کیچه‌نگز طنچ بولسون اوغلم!» دیگاندن صونگ اوز دوامه‌سینه چقوب اوطردی.

٥ * ٤

تونننگ یارتیسی اوزغان، بابای، یانا تورغان اوچاغـی یانینه اوطرغان، نی‌بولسه‌مولدانا، یودرغی‌بلەن ماشکلایینه صوغاایدی. صوکره نی‌بولسه اویلاب طابقاندی بولـوب، اورنندن سیکروب طورا، ئەدوآرد یانینـه چغوب آنی اویاتقاندن صولك:

— سین قرال مونی؟

— أیبو، قرال؟

— نیندی قرال!

— انگلتره قرالی.

— انـگتره قرالی؟... گینریخ ئولدی ئەلله؟

— ئولدی، ایلی!، مین آنگ اوغلی.

قارتنگ یوزی چاتدی، قاشلری بوروشدی. سوبەك قوالاری‌نی سلتەدی. شفوداغان تاوش بلەن:

— «سین، قرالنگ، کلیسەدن ماناخلارنی قاولاغانن ایشتـکانسنگدر بیت؟»

بالا جواب بیرمی، ینه بیك قاتی بر بوقیغه طالا. بابانینگ یوزی کوله، پوچماقنی قارمالی باشلی، نی بولسه ازلی، قایچاغندە توقتاب، نی بواسه طـکلی؛ بالانگ توشەگینه تابا قاراب:

ـ « بارنده‌ده، آنگ آتاسی عیبلی! درست مین حاضر درشته، اما اگرده قرال بولماسه، مین پاپا بولغان ایدم.» دیگاندنصوڭ، ینه ازلەنه. آخری ایـکی بر پچاق وقایراق تابدی. اوط یانینه اوطروب، پچاقنی آقرننه قایری باشلی.

طشده اوکروب ایسکان ییل، آلاچقنی بر آز تیربەتە. طچقنلارده اوزلرینگ قـاراکغی یورتلارندن چغوب، بولمه بوینچه یومشاق بومشاقفنه یاصوب یورمکدەلر ایدی.

قارت، هیچ نەرسه کورمی، هیچ بر طاوش ایشتمی، قایچاغندەاوزینگ قـاراکزن ـ (قایش) کبك بارماعینی پچاقنگ بوزینه قویوب، آنگ کیسکنلـگینی قاراماقده، سوینـگان بر طاوش بلەن: «ـ مونه ایندی‌بولدی!. اوتدی! (٭)» دیوب قچقرغان ایدی. بالا، قیملداغاندی بولدی. قارت، قولنده پچاقینی کوتەروب، قرال یانینه باردی. توشەگی یانینه تزلەندی. بالا، ینه

(٭) اوتدی: کیسکین بولدی ـ کیسەرگه یارارق.

قیملدی. کوزلرن آچدی، ینه یومدی. ماناخ، طن آلمی طکلاب تورا. صوکره توروب کیته‌ده نی بولسه ازلی باشلی. آخری، بر باو کیسه‌گی تابوب، قرالنك آیءن به‌یلی. بالاسیزمی قارت، بالانك قولینی به‌یله‌مکچی بولا. آنك قوللارن ینه‌شه کمتر ورگه تله‌سه‌ده، بالا، سزگاندی بولوب، قوللارن تارتا.

«قارت شوندوق، بالانك قوللارن قصوب به‌یلی.. »

قارت بیك اوزاق عدابلاندی، اما، بوش. توغریدن توغریغنه به‌یله‌سه، بالانی اویانرغه حسابلی. آخری یوقوسی بله‌ن، بالا، قوللارینی اوزی اوك یانه‌شه قویا، قارت شوندوق، بالانك قوالارن قصوب به‌یلی، باونك براوچی بله‌ن، باشندن آلوب، ایپه‌گن قسوب به‌یلی، اما، ئدوآرد، هیچ نه‌رسه بلمی، ئولگاندی بولوب یوقلی ایدی.

XVIII ماناخ مایلص‌نی آلدی.

قرت، بالا یانندن، اورلاشقان ماچی کبك آقرنغنه باصوب کیتوب، کچکنه ،واسکامیه کیتروب، بالانك توشه‌گی یانینه ینه‌اوطرغان‌ایدی. قارت، بالا یاننده اوطرا، آشا کولومسره‌ب قاری، پچاغنی آقرنغنه قایری ایدی.

کینه‌ندن، بالانك کوزلری آچلغانن، اوتکن پچاقغه امیلسز امیلسز قاراغانن کوردی. بالاغه قاراب ینه کولومسره‌ب:

ـ سبن، قرال گینریخ اوغلی، توبه قیلدگمی ئەلی؟

بیچارە بالا چاپالانا، نی بولسە سویلەمکچی بولا، اما، آوز بەیلەنگن. قارت ینه:

ـ «تاغی بر توبە ایتوب ودعاقیاوب قل! صوڭ ساعتلرڭ کیلوب یتدی!» دیدی.

بالا، بوتون گاودەسی بلەن قالتری، یوزی ئولاك بوزی کبك آغارغان ایدی. بیچارە بالا، بوتون قوّتی بلەن چاپالانوب قاراسەده، بوتونلەی بوشقه عذابلانا ایدی. قارت کولە، باشن سلکوب، آشقمی غنه پچاق قایری ایدی.

ئەدوآرد، چاپالانا چاپالانا آرغان، قیملدامی ب شلاغان، مونلاری بونچه معصوم کوز یەشلری ده آغوب تەگەرەب توشمکده ایدی. طاڭ آتا باشلاغان، بابای ده، قایراوینه توقتاو قوماندا سینی بیروب، یغلاب یاتا تورغان معصوم بالانڭ یانینه تزلەنگان، قورقنچ کوزلری خائن خائن قاراماقده ایدی.

چو!... نەرسە اول؟... اویینڭ یانندوق بر طاوش!.. قارتنڭ قولندەغی پچاغی یرگه توشه. بالانی، صارق تیرسی بلەن بورکاب، اورنندن تورا، قورقوودن قالتری ایدی. طشده طاوش قوّتلەنه. چقرشالار، ازغشەلار، بلکه صوغشالارده. بیك قزو آطلاغان آیاق طاوشی ده بولدی: کم بولسە یوگره. شوندوق ایشکنی ده شاقلداتالار.

ایشك آرتندن:

ـ «ئەی سز! آچکز ئەلی! تیز!.. شیطان آلساچی اوزگرنی!» دیگن طاوش کیله. قرال سوینوب کیته: مایلص گیندون طاوشی! آنڭ چن دوستی مایلص کیلگان!..

فرشته، تشلرن شغردانا. یوقی بولمەسینڭ ایشگن یایوب، اوزی ایشك یانینه بارا. قرال، مایلص نڭ کرمیچه آنڭ تەرەزه آرتندن:

ـ «سلامتمی مقدس آتا؟ قایده ملای؟ بر موندە مینم بالانی!» دیگن سوزن ایشته. قارت:

ـ نیندی مالای، بخشی آدم؟

ـ نیك نیندی مالای؟ آلداما مینی قارت! آلای کوب سویلەشورگه مینم وقت یوق! اول بالانی، میندن اورلاب کیتکان کشینڭ آرتندن، مونه سینڭ شوشی اویڭ یاننده یتشدم! آلار: بالانڭ اوزلرندن قاچوب کیتکانن،

اوزاریده آنڭ ازی بلەن مونده قدر کیلوب، أزنڭ شوشنده یوغالغانن، سویلیلر. آنڭ یالچق اوستونده بلنوب قالغان ازلرن، اوزیمه کورسەتدیلر. مین آلارنی قیناب ییبەردم. سین اوزڭ، مقدس آتا، آلای. یالغانلاما! یخشیلق بلەن بیر آنی میڭا؟ قایده ئلا؟ جواب بیر!

قارت ـ حاضر آڭلادم، سین ـ تنگی ناچار کیملی قرالنی ازلی تورغانسڭدر؟ درست اول مونده، مینم یانمده کیچەلەدی. اما، مین آنی بر اش بلەن ییبەرگان ایدم، حاضر قایتور.

مایاص: نیچك؟ بیك تیز؟ آرتندن بارورغه بولماسمی؟

قارت ـ مالای، تیز قایتور.

مایاص ـ آلایسە، مین آنی کوتوب تورام.

بو وقتلرده، بیچاره بالا، صارق تیریسی آستنده، ی قدر چاپالانوب اڭغراشوب، طاوشینی مایاصقه ایشتدرورگه تلەسەده مایاص ایشتمی، چونکه بوقی بولمەسینڭ ایشگی یابق ایدی. آلایده کیسەك کیسەك، مایاصنڭ قلاغینه بر تاوش کیله، آنی بلمك بولوب باق یاغینه قارای، اما، اول اڭغراشقان طاوشنڭ، قایسی یاقدن کیلگانن آڭلامی ایدی. آخری، مایص چدامیچه:

— بو نیندی طاوش؟

قارت: قایسا طاوش؟.. مین بر نەرسه ایشتمیم!

مایاص: «مین، هر وقت ایشتەم! مونه تاغن ایشتله! بو، ییل طاوشبه توگل. نی بولسه، بر یاراماس اش بولورغه کیرەك، ئەیده آچ ایشگكنی قاریق!» دیدی.

قرال سوینه، یڠەده نفراق اڭغراشوغه کرشد، اما، آوزی بیك نق بەیلەنگان، آنڭ اوستەوینه، قالن یونلی صارق تیریسیده، طاوشنی بیك آچق ییبەرمی.

قارت، مایاصنی طنچلاندرماقچی بولوب:

— احتمال اورمانده بەر اش بولسه! آلایسە، ئەیده مالاینڭ قارشیسنه بارىق. مین سینی اوزانیم آنڭ یانینه بارورغه!.

بالا، ینه قورقا. اول، آلارنڭ ایو یانندن نیچك اوزغانلارن، نی سویەشکانلرن آیاق تاوشلارینڭ آقرنلانغانن، هر برن آڭلاب یاتا ایدی. اول، ینه یالغز قالدی. قورقا، واوز اوزینه شوشلای اویلاد:

— « چن دوستم، توغری خدمتچم مایاص‌نی بنه آلدادیلر! مؤنه قارت قایتور... اول وقت، اش... خراب دیمك!» بالانك، طنق بته باشلی. بنه‌بیك نق چاپالانا. آخری، اوستونده‌گی صارق نیریسی بر یاقغه توشوب کیته. هر یاق طنچ. کینه‌ندن، ایشك شفرداب آچلا! بالانك بوتون گاوده‌سی صالقنلانوب کیته. بوغازنده، پچاقنك صالقن طبیعتی سیزلگندی طوبؤلا. قورقووندن کوزلرن بوما، آچا. اوزبنك توشه‌گی یاننده: دژون کتی بلەن، ۋانکەنی کوروب بر آز سوینه. «اللهغه شکر!» دیمه‌کچی بولسه‌ده قچقرا آلمی.

برمینوب اوزار اوزماس، قوانناك آیاق وقوللاری بغاوڈن قوتولا، کاتی بلەن ۋانکه‌ده آنی قولندن توتوب، اورمانغه کروب کیته‌لر.

XIX قرال ئه‌دوآرد قاراقلقده عیبلەنه

بختسز ئه‌دوآرد، ینه قاچقنلار شایکه‌سینه ئله‌گه. اوزینی همان ایسکیچه حقارت ایته‌لر. بیگره کده، کاتی بلەن ۋانکه.

بالاده، آلارنڭ حقارتلرینه، باطرلارچه جواب، بیره، قاچقنلار آراسنده، آنی قزغانوب یاقلاوچیلارده آز بولسه‌ده بار ایدی.

قرالنی، ۋانکه بلەن برگه تله‌نورگه، اورلاشرغه قوشلار، اما، آنڭ قبول ایتو احتمالی یوق، آلارغه همان قارشی کیتمکده ایدی.

بر نیچه کونلر اوردی. ئه‌دوآرد، الاردن قاچارغه بی قدر طرشسه‌ده بولمی — بونچی کوندن باشلاب، ۋانکه‌نی آنگا قراول یاساغانلار ایدی.

کونلرنڭ برنده، کیچ ایدی، ۋانکه، قرالنی حقارت ایتمکچی بولا، — آنڭ کیملرن تارتا، آیغن چالا، قرال، سیزمه‌گانگه صالنا. اوچنچیسنده ۋانکه نفراق یابشه، اما، قرال، برکوسەك آلوب صالوب بیمەره، ۋانکه‌یغلوب ته‌گەره‌ب کیته. قاچقنلار مونی کوروب، بیك قاتی قچقرشوب کولگانلر ایدی.

ۋانکه عارلەنه، اورندن توروب، قرالغه یاتشا، مؤنه صوغش باشلانا! اون مینوت صوغشدن صوڭ ۋانکه ییکلە، یارالی حالنده بر اورنغه باروب اوطرا. خلق ۋانکه‌دن کوله، قرالنڭ باطرلغنی کوروب آفرین اوقی، قولندن توتوب قدرلی اورنغه — آتمان بلەن رەتدن اوطرتالر. آتامان: قرالنی حقارت ایتمه‌سکه، آنی «قرال دو — دوه» آتاماسقه قوشا.

شول کوندن باشلاب، اول باطر بالای، قاچقنلار یاراتا وسویه باشلاب، حقارتلونیده طاشلاغنلار ایدی. اما، ۋانکه، بوقدر خورلقنی اونوتورمی؟— اول اوزینڭ کوڭلنده، قرالغه ئه‌لله نیندی اوصاللق، ویارماس فکرلر صاقلی ایدی. بار اوییی، قرالنی بیچکده پالیتسیه قولینه ئله کدرو ایدی.

نیچك اویلاسه، شولای اشلرگنده بوالدردی:

کونلرنڭ برنده، قرال، ۋانکه بلن بر آولنڭ اورامنده بوریورایدی. ۋانکه‌نڭ اوینده، بیجکده قرالنی توتدرو، آنی قاچودن صاقلاو، قرالنڭ معصوم فکرنده‌ده: ۋانکه‌دن قاچوب، بوبلادن قوتولو ایدی.

مۆنه بر خاتون کیله. قولنده کارزینکه‌سی بار، کارزینکه اچنده بر تورگه‌ك، ۋانکه آنی کورگچ سویوب اوز اوزینه:

— دیری، مجنون قرال! مۆنه کور ایندی: بیچك آودارورمن بو اشنی اوزگه!» دیگاندن صوڭ، قرالغه قاراب:

— «مینی آزراق کوتوب تور، حاضر کیلورمن» دیب، تگی خاتون آرتندن آقرنغنه باصوب کیتکان ایدی. قرال سوینه، قاچارغه وقت، شونلوق یوگره باشلی. لکن بولورمی؟... حیله‌کار ۋانکه، خاتوننڭ کارزینکه‌سندن تورگه‌گینی آلوب، ایسکی بر یورغان کیسه‌گینه تورده، قولتغی آستنه قصدروب، قرال یانینه کیته. خاتون سیزمیده قالا؛ اما، کارزینکه‌یه کیلگاندن تیگانگه، قاراسه، تورگه‌ك یوق!

اخاتون چقرا:

ۋانکه تورگه‌کنی قرالغه بیروب:

«ئه‌یده یوگور مینم آرتمدن. ۋورنی توتگز!، دیب چقرا» دیگندن صوڭ، بیك قاتی یوگروب کیته، بارا تورغچ، بر تقرقغه کروب بوغالا، بر اورنغه کروب اوزینڭ دشمنی باشنه کیله‌چك بلانی تماشا قیلوب تورا ایدی.

قرال، اشنڭ کم باشینه توشکانن سیزوب آچووندن، تورگه‌کنی بیرگه طاشلی، قرال یانینه، خاتون وبر بیچه کشی‌ده کیلوب یته. خاتون بر قولی بلن قرالنڭ یاقاسندن بوغا، بر قولی بلن تورگه‌کنی بیردن آلوب، طاوشی چققان قدر چقرا ایدی.

قرال چقرا:

— «بیه‌ر مینی ذه‌سز خاتون! سینك تورگه‌گه‌نی مین آلمادم بیت!» دیسه‌ده، آنك سوزینه کم اشانسون؟ آلارنی خلق چولغاب آلا، آلدینه کون آلیاپقچ به‌یله‌گان بر تیمرچی چغوب اوزینك قالن و بلحراق یوزرقلری بلن، کچکنه ڤورنی، بیك یخشی ڤویره‌تمه‌کچی بولوب تورغانده، نیندی بولسه‌ده بر اوزون قلج تیمرچینك قولینه صزغروب توشه، تیمرچی‌ده بیك تیز آرتقه چیگله بالاعه صوغا آلمی. (قولی آورتقاندرشول!) صوگره، قلج خوجه‌سی خلقغه:

— «بیك قزولانم‌گز افندیلر! بالای حکم ایتمك سزنك اشگز توگل! آنی، زاقون اوری قارار، اما، سین شفقتلی آنا، حاضرگه بیبه‌ر اول بالانی!» دیدی. تیمرچی، بوغیرتلی عسکرنی کورگاچ قورقا، آورتقان قوان اشقی آلاجغینه کروب کیته. خاتون استه‌راستده‌مه‌س بالانی بیبه‌ره. خلق، بویله‌گوسز عسکرگه، وحشیانه قاری، اما، آنك قولندن بالانی طارتوب آلورغه هرکم قورقا ایدی.

ثه‌دوآرد، سوینوب، مایاص‌نك قوچاغینه آطلا. صوگره آنگا:

— «آخری سین، نه مینم بلن، مینم قیمتلی مایاص! قوتقار مینی بو خلقدن، بو بالادن!» دیمکچه، کوزارندن‌ده یاشلری اقماقده ایدی.

XX قرال ثه‌دوآرد حکم‌ده.

مایاص، قرالنك قولاغینه:

— «قورقما ڤاشه ڤیلیجستڤا، طابان اوزیمه هربری نوزه‌لور، اما، آرتق طاوشلانما!» دیمکده، پالیتسه‌یسکی‌ده کیلوب یتمکده ایدی. پالیتسه‌یسکی کیلوب یته‌ر بیته‌س، قولینی، قرالنك یلکه‌سینه قویا، بو ایسه، انگلتره خلقی عادتنچه، آنی حکمگه چاقرمق ایدی.

مایاص، پالیتسه‌یسکی‌گه:

— «بالاغه تیمه‌وگنی اوتنه‌من. اول اوزیده توغری بارا بلور. کیت اوزك آلدن، بزده سینك آرتکدن بارورمز» دیگاندن صوڭ، پالیتسه‌یسکی بلن خاتون آلدن، آلار آرتندن قرال بلن مایاص، آلار آرتندن‌ده بیك کوب خلق اورام بویلاب بارماقده ایدی.

قرال، خلقنك وپالیتسیه‌نك بوشینه آچولانماقده، مایاص‌ده آنی، شوشی سوزلر بلن طنچلاندرماقده ایدی:

– «سېن – قرال، بزنڭ مملكتكه، زاقون سېندن طارالا، سين، خلقنڭ اوزڭنڭ زاقونڭا باش صالوون تېبسڭ، شولاى بولغاچ، سيڭاده اوزڭنڭ زاقونڭا راضى بولورغه توغرى كيله توگلمى ۋاشه ۋېلبجستۋا!؟»

قرال – «سېن، درست سويليسڭ مايلص! موندن آرى مين، بر نەرسه سويلەمەچك توگلمن مين-قرال، زاقوننڭ كياشمەگان ييرلرن اوزم كورسەتورمن. شولاى توگلمى؟»

مايلص: «– البته، البته، غاصودار!» ديگانىدن صوڭ، اوزلرينى ميراۋاى صوديەنڭ زالنده كورگانلر ايدى.

خاتون، صودده، بو كچكنه تلەنچى نڭ، اوز بنڭ تورگه گينى كارزينكه سندن اوغرلاب كيتوون، – آنڭا شاهد اولارەق: اورامده، اول وقتده بو مالايغه باشقەنڭ بولماون دعوا ايته. تورگه كنى سوتكاچ، اچندن سيمز بر دوڭغز بالاسى كيلوب چقا. صوديه اوزيده آبدراب قالا. مايلص ده، بالانى نيندى بر قاتى جزا قارشى آلاچاغن آڭلاب قورقا، توسلرى آغارا.

صوديه، بر آر، نەرسه بولسه اويلاءندن صوڭ، خاتوندن سورى:

– «اوزڭنڭ بو دوڭغز بالاڭنى، نى بهاعه قويباسڭ؟»

خاتون – «بر صوم ايللى تين! آرتق قويوب بوامى!»

صوديه، خلققه قارى، صوڭره پالبتسەيسكينى چاقروب:

– «چغار بو خلقنى ده ايشكنلى بيكله!»

خلقنى زالدن چغارالار. زالده: صوديه، عيبلى، عيبلەوچى خاتون، مايلص وپاليتسەيسكي لردن باشقەسى قالمى؛ ايشك بيكلەنە. صوديه خاتونغه:

– «قزغان بو بيچاره مالايغه. اوبليمنكه: آنى آچلق توشورگان بو اورلاو هنرينه. بو يىل، يارليلار اوچون نى قدر قاتيلق ايكانن اوزڭده بەسڭ. قرا اولدالانڭ بوزينه كه: بوزنده هيچ بر اوصاللق اثرى يوق، اما، آچلق ايسه، آنڭ بلەن بر توعان توگل سول! . اورلاغانلارغه، بزده زاقون بيك قاتى. كم ده كم، بر صومدن آرتق نەرسەنى اورلاسه، اوزينى آسارغه توغرى كيله.» ديدى.

صوديەنڭ بو سوزلرينى، قرال ايشتكاچ، نيشلەرگه بلمى. بوفاتى زاقون آنى عجبلەندره همده قورقوتا، بر نەرسه سويلەمەكچى بولا، اما، مايلص نڭ كوز قصولارى، اوزينڭ آنڭا بيرگان وعدەلرى، آنى سويلەودن توقتاتا ايدى.

صودیه‌نڭ سوزندن، خاتونده‌اثر له‌ندی، هیچ صبری قالمادی. جنله‌نگان کشی کبك اورنندن سیکروب کیتدی. بوتون گاوده‌سی بلان قالتراب:

- یارب! مین نبشله‌دم! مینم اوچون بالانی آصولارن تله‌میم. صاقـلاڭز اوزمنی بو گناهدن! زنهار اویره‌تـڭز مننی نبشله‌رگه کیره‌گن!

صودیه - دوگنفز بالاسینه، بر صومدن کیم بها قویا آلورمن. ته‌لیگه قدر، سین ئه‌یتـکان بهانی برتاقولغه یازمادم.

خاتون: آلایسه، الله‌اوچون‌یازڭز: مین چوچقه بالاسن اسمی تیبیگه‌گنه بهالیمن! یاری، شولای بولسون‌ده بو بالای‌غنه آ سه سونلار. موندی آور گناهنی مینم وجدانم قبول ایتمی.

مایاص، سوینچلدن، اوز ینڭ صودیه زالنده ایکاننده اونوتقان ایدی: اون قرال یاننه باروب‌آنی‌قوچاقلاب‌اوبکان، خاتونده صودیه‌گه تشکر ایتوب، زالدن چغوب کیتـکان.

صودیه، برتاقولغه نی بولسه یازغاندنصوڭ، اوزینڭ حکمینی چقروب اعلان ایتدی:

«مالای بیدی ته‌ولك چیرتوفـکه‌ده اوطرا، اوطروب چقغاندن صـوڭ صوعلو جزاسی!»

مراب، مونی طـڭلاغاندنصوڭ، نی بولسه چقرماقچی بولسه‌ده مایلص‌نـڭ اشارتن آڭلاب توقتاغان ایدی.

مایص، قرالنڭ قولندن طوتدی. پالیتسه‌یسکیده آلارنی تورمه‌گه قدر آلوب باراچق‌ایدی. اورامغه چغارچقماس، قرال مایلص‌قولندن اچقندی‌ده، آچولانغان بیك قاتی طاوش بلان:

- «ئه‌الله سین - مینی - تورمه‌گه کرور دیب اویلیسڭ!» دیگاچ، مایلص، قرالنڭ قولاغینه:

«- طـڭلا سوزمنی عاصودار! زنهار چقرما! یوقسه اشنی‌بوراسڭ صبر ایت. نیچاك‌ده اشنی توزه‌تورگه طرشرمز. الله حضرتی رحیملیدر» دیدی.

XXI قرال ئەدو آرد ایرکندە؛

قاراڭغیلانا باشلاماقدە، قشقی تون حکم ایتمکدە ایدی. اوراملار طنچ، باری صوڭغە قالغان یولچیلر آز آز اوچرامقدە، هیچ کشی وبورت فلان بولماغان آچق بر اورنغە کیلوب یتکانلر ایدی.

مایاص، قولینی، پالیتسەیسکیناڭ جیلکەسینە قویوب، آنـڭ قولاغینە:
- توقتا ئەلی برکنە مینوتقە! بزنـڭ سویلەشکانمزنی هیچ کم ایشتمی. سیڭا ایکیگنە سوز سویلەمەکچی بولامن.

پالیتسەیسکی - توقتاغە بولمی!-توتما مینی!- کورەسنکە تون بولغان!

مایاص: - سیندن اوتنەمنکە: بو بالای ییبەرسەڭ ایدی! اول، ۋور توگل. موی اوزاوستیمە آلامن. پاکلش قنە توغری کیلوب آڭا ۋوراق اسمنی بیرگانلر، اول خاتوننڭ شاهدلری دە یوق ایدی. ییبەرسەڭ بالاینی!

پالیتسەیسکی قچقروب:
— نیچك قـورقمی ئەیتەسـڭ میڭا بـو سوزڭنی؟ زاکون اسمینە، اوزڭنی دە یابوب قویارمن!

مایلص - صبر ایت، طاوشلانما، آشقما؛ یاخشی اویلاب قارا: سینڭ عقللی ویخشی آدم ایکانڭنی، مین سینڭ قیافنڭدنوك آڭلیمن. درستی، اوزڭنڭ دە خاتون وبالالارڭ باردر؛ آلار اوچون، سن، اوزڭنڭ ترکلگڭنی باغشلارغە دە راضیسك‌در؛ اما، قارا ئەلی: بو بیچارە بالانڭ، آتا آناسی وتوغانلاری دە یوق بیت. آنی هیچ کم ئزلەمی، آنڭ اوچون هیچ کم قایغرمی . هـم، احتمالکە اوزڭنکیلردە موندی بربلاغە اوچرارلار. آلارغە دە شولای سینڭ کبی شفقتلی آدملر یاردەم ایتەر وقوتقارورلار. سین، بـو بیچارەنی بردە قزغانمیسکموی؟

پالیتسەیسکی توقتاب وبر آز یومشاب:
— درست! مینم اوزمنڭ دە شوشی مالای کبك - تمام مونڭ بلەن بر یاشدە بولور - بر مالای اوسە، اما، نیقدر بویکی وشایان بر بالا اوزی! اوزمنی دە بیك سویەدر. خاتونمدە یومشاق کوڭللی وشفقتلی بر آنادر. اگردە بو کچکنە قاچقننی کورسە، آی ئویگە کرتمی وتوبدرمی قالماس ایدی. ئیخ سیندە کم، مینم بالالارنی ایسکە توشردڭ! بیچارە بوبالاغە، تورمە یخشی بر اورن توگل شول ایندی، آندە اوزینی یخشیلقغە دە اویرەتمیلر.

بو بالانڭ قوتولوُوينه بيك يـاردەم ايتەر ايدم‌ده، نى چاره‌كه، اوزيمه آورلق كيلوودن قورقام.

مايلص – يوق، برده آورلق كيلمەس افندم! مالاينڭ، اوزڭدن قاچوب كيتكانن، مينم‌ده آنى، سيندن كوچلەب آلوب كيتوومنى سويلەرسڭ. توغريسنى ئەيتكانده، سين ميكا قارشى توورولق توگل بيت! كورەسنكه: مين نيندى نارا و كوچلى كشى! اگرده تلەسەم، مـالاينى، سيندن توب توغريمنه آلوب كيتەر ايدم، اما، الاى يحشى توگل.

پاليتسەيسكى – يارى، يارى، آلا بير مالاينى‌ده كيتكز! خيرلى بوب! اما، كم بولسه كورگانچى تيزوەك صزگز.

مايلص – بو يتيم بـالانى قزغانديغڭ اوچون، مكلرچه تشكر اوزگه قورقما، مونڭ اوچون هيچ نەرسه بولماس اوزگه. مالاينى، صودوقتنده، صوديه اوزيله قزغانغان ايدى، شونڭ كبى، آناڭ مينم آلوب كيتوويمه‌ده بر سوز ئەيتمەس! پاليتسەيسكى شوندوق بر ياقغه طايدى، مايلص بلەن قرالده بردۆورنيك‌كه كروب كيتكانلر ايدى.

XXII مايلص اوز سراينده.

مايلص، دۆورنيك يورطينه كرگاچ، قـرالنڭ تـاماغن تويدروب يـال ايتدردى. لوندون كوپرى يانندە صانوب آلمان ياكى كييملرن كييرتدى. صوڭره، ايكنچى كون مايلص ايكى ايشەك صاتوب آلوب ايەرله‌كاندن‌صوڭ، قرال بلەن، اوزلرينڭ اوزون قولاقلى آطلرينه آطلانارەق، آقرنغنه، گبندون سراينه توغرى يوللانغانلر ايدى. مايلص، مالاينى عقلسزعه حسابلاسەده، آنڭ تلەوينه هيچ قارشى كيلمى، همان آڭا حرمت كورسەته، زورلى، اولندون كوپرى بانندەعى مسافر خانەده بولغان كبى، بوآولده يوقلاغانده‌ده، قرالنى توشەككه يانتقزوب، اوزى ايشك يانينه قورى ايدەنگه، يورغانغه توريلوب يوقلاغان، قرال آشاغانده، آنـڭ اورندعى آرنده آياق اوستى تورغان، يوقلاغانده چيشندرگان، تورغاچ كييندرگان ايدى. يولده بارغانده، قرال مايلص‌دن آيرلغاچ، اوزينڭ نيلر كورگانن، مايلص‌ده، اوزينى ماراحنڭ نيچك آلداغانينه قدر كورگان حاللرن سويلەمكده ايدىلر.

«ئەنە بزنك آول ..»

وشوشی رەوشچە بارا تورغ‌ج، کچکنه برطاولك باشندن بر نیچە یورت کورنگان، مایاص، قولی بلن اشرت ایتوب «ئەنە بزنك آول!» دیب، کچکنه قرالغه، اوزلرینك آولینی واوزینك سرایی قایسی اورنده ایکان کورسەتکان ایدی.

مۆنه آولغه کیلوب یتدیلر: زور بر باقچەغه کروب، آندن، زور بر طاش یورتنك باصقچی یانینه کیلوب توقتاغاچ، مایاص ئلك اوزی توشه، صوڭره قرالنی‌ده ایشەگندن کوتەروب توشورگاندن صوك، کیك طاش باصقچدن سرایغه کروب کیتدیلر. مایاص قرالنی، قولندن توتوب، سرای‌نك زور بر بولمەسینه آلوب کره، انده یازو ئوستەلی یاننده، کم بولسه بر کشی یازو یازوب اوطرا ایدی. مایاص، قرالنی بر اورنغه اوطرتقاندن صوڭ، اوزی بوب توەری، تگی ئوستەل یاننده‌غی یەش کشی یانینه بارزوب:

— «مۆنه ایندی بز، شکرلر بولسون، کورشدك! کیل قوچقلاشیق، مینم سویکلی برادرم غیو!... چاقر تیزرەك ئەتینی! بیك صاغندم اوزینی! آنك سوزلرن ایشتەسم، نورلی یوزن کورەسم کله!» دیگاچ، غیو، کینەتدن ورقغاندی بولوب سیکروب کیته. صوڭره مایاصنی سوزوب سوزوب قاراب:

— سینکٔ باشکٔ خسته بولورغه اوخشی بیچاره کشی! بو دنیاده، بیک کوبنی کورگان کشی بولورغه اوخشیسکٔ! مونی‌ده اوزکٔنکٔ یوزکٔ واوستکٔده‌گی کییملرکٔ کورسه‌ته. ئه‌لله سین مینی طانیسکٔ؟

مایلص ـ نیک طانوماسقه سینی مین؟ سین بیت، غیو گیندون!

غیو ـ سین اوزکٔ کم صوکٔ ؟

مـایلص ـ مین کم ؟.. ئه‌لله طانومیسکٔ؟ مین بیت ـ سینکٔ برادرکٔ مایلص گیندون!

غیو، اوزینی سوینگانده‌ی کورسه‌توب:

ـ « آلدامی تورغانسکٔ دربیت؟ اللهٔ، شکر، اگر ده ئولکلرده، ترلوب قایتا تورغان بر عادت بولا قالسه! لکن، یاشکلی سویلیسکٔ دیب اویلیم: کیل ئه‌لی مونه یاقتیغه‌راق، یاخشیلاب قاریم.» دیگاندن صوکٔ اول، مایلص‌نکٔ قولندن طوتا، ته‌ره‌زه یانینه کیتروب، آنکٔ هر بر ییرن قاری باشلی، مایلص کواومسری، باشن سلکه، صوکره غیه‌گه:

— شولای، شولای، برادر! یحشی قارا، مین سینکٔ بر توعان قرنده‌شکٔ مایص. سینده سویکلی برادرم غیو! کیل اوبشیک سوینچمزدن!

مایلص، برادرینکٔ موینندن قوچارغه تلی، غیو آنکٔ قولن اچقندرا، باشن توبه‌ن ایوب:

— یوق، سین، مینم برادر توکل!

مایاص: نیک برادرکٔ توکل؟

غیو ـ اول خطده یازلغان سوزلر حق بولورغه کیره‌کٔ؟

مایلص ـ نینده‌ی؟

غیو ـ موندن ییده‌ی یل ئلک، بزگه بر خط کیلگان ایده‌ی. اول خطده بزنکٔ برادر مایلص‌نکٔ، قانلی بر صوغشده‌قاتی یارالانوب‌وفات بولووی، یازلغان!

مایلص قچقروب:

— سزنکٔ برادر سلامت! ئه‌تینی چاقر! اول مینی طانور.

غیو ـ بزده ئولکلرنی چاقرا تورغان عادت یوق!..

مایلص قایغروب:

— بیچاره ئه‌تی ئولده‌یمی؟ قایقی میکٔا، قایغی؟

مایاص‌نڭ ایرنلری قالتری؛ طاوشی‌ده کیسلگان ایدی. صوڭره بیك آقرن طاوش بلەن:

— آلایسه، یاشەنی چاقر! اول مینی البته طانور.

غیو: اولده وەات!

مایاص: بارب، قزغان مینی!... ایکسی‌ده ئولدیلر! ئەلله لیدی آنن‌اده؟

غیو: یوق، اول ایسەن گەلی.

مایاص: شکرلر بولسون! بار توغانم چاقر آنی تیز رەك، کیلسون! اول مینی طانومی قالماسی بلەن طانور. ایسکی خدمتکارلرنی‌ده چاقر. الارده طانورلار مینی!

— «آلار بارسی‌ده کوبدن ئولدی ایندی. باری: غریغوری، ۋاسیلی، ابۋان، یاکوف، ماریەگنه ایسەن. باری؛ آلارنی چاقرورمن.» دیگاندن صوڭ، غیو، زالدن چغوب کیتدی. آننا یانینه، ایکنچی بولمەگه چغوب:

— «مایلص قایتدی. سینی چاقرا. مین آنی طانوماغانغه صالندم. «بزنڭ برادر، صوغشده ئولدی» دیدم. صاق بول: سین‌ده آنی طانی کورمه! بوقسه ئولم سنگ!» دیدی آننا، باشدەراق، زوجینڭ بو قورقنچ جاناولارندن قورقسەده، صوڭره غیرتینه کیلوب:

— «ئوتر! أستەسەڭ ئوترورسڭ! سین خائن بلەن یاشاودن، ایندی مین کوبدن طویغانمن! اما، مایاص‌دن، قیمتلی دوست مایاص‌دن آیرلاچق توگل‌من!» دیدی.

غیو، آنناغه یوزرغن توبەب:

— یاری آلایسه، مۆنه کورورسڭ ـ یلصکنی، مایلصدن آیرلاسڭ کیلمەسه، سوزمنی طڭلاماساڭ، سینی توگل، مایلصنی اوز کوزڭ آلدنده ئوترورمن! آڭلیسڭ‌در؟

بیچاره خاتون، نیشلەرگه بلمی، چاق چق ایشتلگان بر طاوش بلەن:

— «یاخشی، وعده قیلیم اوزگه: مایاصنی طانومام» دیگاندن صوڭ، یوزن قوللاری بلەن قابلاب، یغلی باشلی.

غیو: «حاضر مایلص یانینه باریق. اما، آڭلا: چاقغنه طانوساڭده، ئولم سینڭ سویکلی مایاصڭا!» دیدی. اما، اول وقتده مایص، زالده، ایشکلی تورلی یورمکده وشوشیلای مرلدانمقده ایدی:

«اشکه یارامایغان، خائن بیش خدمتکار ایسه‌ن، اما، طازا کوڭللی وعقللی، بیکره‌ی خدمتکارنڭ برسی‌ده یوق! یارده ئولگان. عجب سوز! آڭلاشلماس بز اویندرما!..»

همان یورمکده، کچکنه قرالنڭ یارلغنی‌ده اونوتقان، اما، قرال، شوشی سوزلاری بله‌ن، اوزینڭ‌ده زالده ایکانن مایلصقه آڭلاتقان ایدی:

— قایغرما، مایلص! الله یارده‌م ایته‌ر اوزڭه!

مایلص، قرالنڭ آلدینه کیلوب:

— مین آلداچی، خائن توگل، ؤاشه ؤیلیچستوا! مونی، لیدی آننا کورسه‌تور. مین، ـ شوشنده، شوشی سرایده طودم. شوشنده اوسدم. مین ـ گل حقیقتنی گنه سویبم. هم باشقه‌لر اشانمسه‌ده، هیچ بولماسه، سین اشان ءاصودار!

قرال: «اشانام مین سیڭا، مایلص گیندون! سینڭ کبی آدمنڭ کوڭلنده، یالغانلاو کبی قباحت بر صفتنڭ بولنووی، عقلغه صیبا طورغان اش توگلدر!» دیمکده، ایشکده شعرداب آچلماقده ایدی. ایشك‌دن، قایغی بله‌ن طوتاشقان لیدی ـ آننا، آلار آرتندن‌ده، بر نیچه خدمتکار کرگان ایدی.

آننا خانمڭ کرووی آقرن، باشینی توبه‌ن ایگان، یوزی‌ده قایغولی صمان ئیدی. مایلص آنڭ قارشوسینه باروب:

— «مینم قیمتلی آنناچغم!» دیسه‌ده، غیو آنی چیتکه اتوب:

«کورڭز ئه‌لی بو آدمنی! آنی طانی آلاسزمی؟»

خانم، اویالغان، یوزی قزارغان ایدی. مایلص‌نڭ کوزلارینه توغری قاراب بر نیچه سیکوند، تیك طورغاندنصوڭ: یواش بر طاوش بله‌ن:

— «یوق، طانومیم آنی!» دیدی وآنده یورونی وجدانی قبول ایتمه‌دیگندن، چغوب‌ده کیتدی.

مایلص، اورندقغه اوطروب، یوزن قوللاری بله‌ن قابلی.

غیو، خدمتکارلرگه قاراب:

— «سز، بو کشی‌نی طانیسزمی» دیگاچ، خدمتکارلر بر طاوشدن:

— «یوق!...» دیدیلر.

غیو، مایلص‌قه قاراب:

«سینی مینم خاتونم طانوماغان کبی، خدمتکارلرمدن‌هچ بری طانومی» دیبون دیمه‌س، مایلص اورنندن سیکروب تورا، غیونی استیناءه‌اتوب، بوغازندن توتوب

— سیننك خاتونك؟.. آننا خانم. سیننك خاتونك؟ بیك یخشی آتیم سین خاتیننك اویندرما اشلری!: سین خطنی اوزك یازغانسك، ئه‌تینی آلداغانسك، سویکلم آننانی‌ده آلداب آلغان ایدك، حاضر، مینم یبرلرمنی‌ده آلماق بولاسك ایکان، سین قباحت؟» (قولاق توبینه) دوب!.. دوب!.. غیبونی ییبه‌روب:

— «الله‌دن قورق ایندی، بو قباحتنی یوکله‌رگه!» دیدی. غیبونك یوزی کوگه‌رگان، حالی بتکانگه‌اورندقغه اوطرغان‌ایدی. اول، خدمتکارلرینه مایلصنی طوتوب به‌یله‌رگه قوشساده، آلارنك برسی‌ده قیمللدامی. آرالارندن برسی:

— «آننك قلچی بار بیت، بارین! اما، بزنك برمزده‌ده قورال یوق!» دیگاچ، غیبو قچقروب:

— قلچی بار؟ دواسه نی!... شونك اوچون‌ده بیت اول یالغز، اما، سز نیچه؟... ئه‌یتکاسز سزگه، حاضر به‌یله‌گز توتوب!

مایلص، قلچن طوتوب:

— یاعلوب قارا‌گز، اوزگزنك اندگزگه، برگز ایسه‌ن قالماس!

غیبو، خدمتکارلرینه:

— «کیتگز موندن قورقاقلار! تیز قوراللانگز، قابقانی صاقلاگز! مین حاضر صاقچیلارنی چاقرتام!» دیگاندن صوك زالدن چقماقچی بولا، ایشك یانندە طوقتاب مایلص‌قه:

— سین طاوش چغارما هم قاچارغه اویلاما!

مایلص: قاچارغه؟.. نیك مین قاچیم؟ مین بیت مایلص گیندون، ـ گیندون سراییننك همه آتی توتون یبرلرینك جن‌خوجه‌سی! مین اوزیورتمده. همه شوشنده قالاچقمن!

XXIII مایلص و آننا خانم.

قرال همان، نیك اوطرا نی بولسه‌ اوبلی ایدی. صوگره باشن کوته‌روب مایلص‌قه:

— «مونه مین ـ نه‌رسه اویلیم، مایلص گیندون!: بو کشی، بزنك ایکیمزنی‌ده طوتدرور. مین ـ اوچ توزلی تل بله‌ن، بر خط یازیم: یودانچه، انگلیزچه، لاطینچه‌ده، سین ایرته‌گه ایرتوك، اول خطنی آلوب، طوب طوغری لوندونغه بارورسك. قارا، آنی، ده‌ده غیرتمورننك قولینه بیرورسك. اول، خطنی

اوقوغاچده، مینم رسم خطنی طانور. مینم یازو ایکانین باور. شوندوق مینی آلورغه کشی ده ییبه‌رور.» دیگاندن صونگ، قرال، قولینه قلم آلوب، خط یازارعه اوطرا.

مایلص، آنینگ یازوون قاراب اوز اوزینه:

— «قارا، نی بولسه طرمالی! طاراقان آیاغی کبی بو صزقلارنی. لاطینچه یاخود یونانچه‌دی تورغاندر!... اما، بونینگ اوزی ده صانکه‌چن قرال! بو قیافت، بو قیلانشلارنی، قایدن ونیچك اوره‌نگان صونگ بو؟» دیوب مراللانماقده ایکن، مالای ده یازوب تمام ایتمکده ایدی. صوکره مایلص، بنه مرالدانوب:

— «آننا خانم مینی طانوغاندی کوریله، اما، اوز بنی طانوماغان کبی کورسه‌نه بوغای! اول، مینی نیك بلمه‌سون! طاوشمنی ده نیك طانومه‌سون؟ اول آلای، یالغان سویله‌و کبی بر قباحتنی یوکلی تورغان خاتون توگل ایدی. احتمال که، غیبو، آنی، مینی طانوماغانغه صالونورغه قوشقاندر. اولده آننگ سوزینی طنگلاغاندر. آنی ازله‌ب طابارغه‌ده، توعرسنی صوراب بلورگه کیره‌ك!» دیگاندن صونگ، مایلص ایشك‌گه طابا بارا باشلاغان وشول آراده، قایغولی بر قیافتده، یوزی آغارغان، آننا خانم اوزیئولی ایشك‌دن کیلوب کرگن ایدی. مایلص، آنی کورگچده، آننگ یانینه بارا، آننا اوطرا، مایلص‌قه‌ده اوطرورعه قوشا، آننانینگ صالقن ـو معامله‌سنی کوروب عجبلنگان مایلص، اوطرغان ییرنده قاطقان قالغان ایدی.

آننا، مایلص‌قه قاراب:

— «مین سزگه شونی ئه‌یتورگه کیلدم: موندن توروب‌گز! قورقنچ بر حل قارشولی اوزگزنی، اما، وزگزده، مرحوم مایلص‌قه بیك اوخشاغانسز!» دیدی. مایلص: — مایلصقه اوخشاغانغنه توگل، مایلص گیندوون اوزی بیت مین، لیدی — آننا!

آننا: «مین اشانامنکه: توغری سویلیسز. سز، مایلص‌قه بیك اوخشاغانسز. احتمال، مایلص گیندوون اوزی سزدرده. اما زوجم، سزنی، اوزینگ برادری دیوب طانومی. اول سزنی، «عقلسز ویاراماس بر کشی» دیب اعلان ایته. شونی‌ده آنگلاگزکه: موننده سزنینگ فایده‌گزعه سویلوچی بر کشی بولسون طابلماس. وییرده‌هر کم غیونی خوجه دیب بله. هر کم آننگ سوزیچه یوری. آندن هر کم قورقا. اشانگز میکی!» دیگچ، مایلص قایغولی بر قیافت بلهن:

— «اشانام سزگه!» دیدی.

آننا - «ینه ئه‌بته‌م: چه‌گز مونده‌ن! بو کشی، خراب ایته‌رسزنی! آنك، بیك اوصال وطنش بوره‌لك ایـکانن مین بله‌م بیت. اول، سزنك اوز ییرینی آلورغه تله‌ب، یورنیده‌ده رخصتسز کروب، اوزینی طالارغه یابشووگزنی اعلان ایته. چغـگز تیزره‌ك، یوقسه خراب بولاسز. اگرده آقچه‌گز بولماسه، مونه آلـگز بویـابچقی‌ده، اورگز اوجون برنیچه خدمتچینی آلـگزده، آلار سزنی اوزاتوب ییبه‌ررلر. صزگز تیزره‌ك، ضررسز وقنده!» دیدی. مایاص یاتچقنی آلمی. آننانك یانینه اوق باروب:

— کورار بمه توعری قاراگز خانم!. مین - مایلص کیندونمی؟.. ئه‌لله توکلمی؟.. توغریغنه جواب بیرگز.

آننا - مین، سزنی بلمیم!

مایلص «آنط ایتـگز!» دیگاندن صوك، آننا، ایشتلور ایشتامه‌س بواش بر طاوش بله‌ن:

« - چه‌گز! وقتنی قاچرماگز .. چه‌گز!» دیمکده، زالعده صالداتلار کیلوب کرمکده ایدی. مایاص بله‌ن صالداتلار آراسنده، قچقرش وطارتقالاشو باشلاندی. مایلص‌نی وقرالنی‌ده ب‌ه‌یله‌ب، تورمه‌گه بوللادیلار.

XXIV تورمه‌ده.

تورمه‌دناك هر بوسه‌سی خلق بله‌ن تولغان، بزنك دوستلارنی‌ده، زورغنه بر بولمه‌نك استینه سینه ب ولاغانلار ایدی. الار ینده، یـاشلری، قارتلاری بیکرمی آربستانتدن عبارت نظامسز، هیچ توقتامی شاولاشوب یاتـا تورغان بر کامیانیه‌ده بر ایدی. قراب، اوزینی تورمه‌گه یابولار ینه‌آچولانماقده، انگلتره قرالی بولا توروب؟ خلقنك بو قدر وحشیانه معامله‌لورینه اوچراوندن شکایت ایتمکده ایسه‌ده، مایلص‌نك «تیك تور!» دیگان اشارت وکـوز قصولارینی کوردکده، آچـووینی یوطمقده، شکایتینی‌ده صوگره‌غه قالدرماقده ایـدی. مایلص‌قه کندسه لك: اوزینك گندون سراینده کورگان وحشیلکاری کوز آلدینه کیلـگاندده، یبنلارگه دیمی عدابلادا: بر آعارا، بر قزارا، بر کوگه‌ره ایدی. اول اوز یورتینه دیب قارتقان؟ اوزینی، هر کم سوینوب سوینوب

قارشولار، دیب اویلاغان ایدی. اما، کیر یسنچه: تورمه‌گه توشکان، لیدی آنده، درست؛ عقللی، اوزینك نشانلوسی-لیدی آمناده، طانوماغانغه صالنغان ایدی.

آریستانتار، تورمه‌چی آرقلی، آراقی آلدروب اچوب ایسرگاچ بیك آرتق شاولاشقانغه بلکه صوغشوب بتکانگه کوره، بزنك دوستلارننك، برچی کیچکی بوقولاری، بیك طنچ بولماغان ایدی. تورمه‌چی کیلوب، ایسرکلرنی اوزینك قاپچیسی بلەن ادبله‌ندرگاچکنه طوش باصلغانغه، طنچ یوقلی آلغانلار ایدی.

آریستانتلار، مایاص‌نی، کشی‌بیرن یه‌ق اورنده‌ب طرلانوب دعوافیبوون عیبلەب حقارت ایتسه‌لرده، آرالاریده قارت بر آریستانتقه، گیندون سرایی توغریسنده بر آز معلوماتی بولغانغه مایاص‌نی یاقلی، صبر ایتەرگه اوگتلەب، کوڭلن یوواتا ایدی. بو قارت، قای چاغنده، یاش ویاش‌قرال توغریسنده تورلی خبرلر سویله‌گانده، تورمه‌ده‌گی چن قرال، قارتقه:

— «یاش قـرال؟... اول نیندی یاش قـرال» دیوب فچقرغاچ، قـارت سویله‌مه‌که باشلاب:

— «بزث ورب رکنه. مه‌دوآرد ![۱] مجی بیت! «ونه چـن یخشی درب! الله، طفچلق بیرسون اوزینه! ایك نازا بوره‌کای، سویکملی بر انکلیز. ئاگره‌ك آنی

عقلسز دیوبده سویله‌گانلر ایدی. صونگ خبرلرگه قاراغانده، ترلووی آنگلاشلا. آندی یخشی وعقللی قرالنینگ اوزاق بـاشاون و کوب زمانلر پادشالق ایتوون تلهب خلق هر کون دعا ایته دیلر. باش قرالنینگ برنچی اشی اول‌ک، آنانگ ایلک شعفتلی بر قرال ایکانن آنگلانا: اول، تخت که اوطرور اوطرماس، ئوترلورگه حکم ایتلـگان، قـارت گیرتـوغ «نـارمولك»نی عفو ایتکان، ئوتروورگه ایراك بیرمه‌گان دیلر. حاصر قرال، خلق‌نینگ ترکلـگینه‌اوگ یسز ایلگ قاتی‌زاقوبلارنی‌ده آلشدرماقچی بولوب تورا ایکان!» دیدی.

بو خبرلر، چن قرالنی. تمامیله عجبله‌ندرمکده. آنانگ توغریسنده شولای اویلانماقده ایدی:

– «یخشی وایلک سویکملی انگلیز، دیب‌شول‌مالاینی ئه‌یته‌لرمیکان: آنگا مین اوز کیممنی بیروب، اوزمده‌آنانگ ئه‌ره‌کارینی دؤارس‌ده کیگان‌ایدم؟ نیچك‌صونگ آنی‌بوتونله‌ی‌سیزمی‌تورالو. آنانگ، چن‌قرال‌توگل‌ایکانین، قیلانش تورشندن، سویله‌وندن، سرای‌عادتلرن بلمه‌وندن‌نوك آنگلارعه کیره‌ك‌ایدی‌بیت!؟

مالای، تله‌نچی قرال توم توغریسنده، کون تون اویلانا، نی قدر قانی اویلانسه، شول قدر باشی آورتا، شول قدر یوقلی آلمی، تورمه‌ده اوطرو، کونه‌ره آلماسق بر عذاب کبی‌طویولا ایدی. مابلص‌ده‌آی، بر تورلی بواسون طنچلاندرا آلمی ایدی.

قرال بله‌ن ره‌تدن، ایـکی خاتون‌ده بوغاوده اوطرمقده، اول آلار بله‌ن دوستلاشماقده، آلارنی یاراتوب قزغانماقده ایدی. کونلرنینگ برنده قرال، اول خاتونلردن، اوزلرینینگ نی سببلی تورمه‌ده اوطرولارن صورادقده، خاتونلر: انـگلتره کلیسه‌لرنده اوقولا تورغان نه‌رسه‌لرنی بلمه‌گانلری اوچون، تورمه‌گه یابلدقلرن سویله‌گاچ، قرال فچقروب:

— «مونگ اوچون کشینی‌تورمه‌ده اوطرتالارمی؟ لکن، احتمال تیز چقارورلر سزنی، اما، سزدن آیرلوب قالو، مینم اچون بیك کونگلسز بولاجق!» دیدی.

خاتونلر، بر سوز ده‌شمی نیك تورمقده ایدیلر.

قرال، آلارنینگ قایغرغانلرن کوروب:

– «سزگه جزا بولماسمر بیت؟» دیسه‌ده، خاتونلر بر جواب بیرمی، قرال ینه صوراب:

— «سۆيلەڭز! ئەلھەسزگە بەرەر جزابيرەلەچك؟ ئەللە صوقدراچقلر اوزگزنی؟..» ديگاندن صوڭ، خاتونلر:

— قايغرما عقللی وياخشی يورەكلی بالا! خدای بزگە ياردەم ايتەر، جزاغە توزەر وچدارمز!

قرال: آلايسە، سزگە جزا بيرەچكار ابكان؟ يارب عمو ايت! سزدن اوتنەمنكە، يغلاماكز! سزنڭ گناەسز كوزياشلرڭزنی كوروركە بولدرا آلميم! مين قونقارورمن سزنی. صاقلارمن اوركزنی جزادن وسو وحشی آدملرنڭ عذابندن!» ديدی، ايكنچی كون اسرەبە بلەن اويانديقە، قرال، تنگی خاتونلرنی ياننده كورمەگاچ، سوينوب، شوشی رەونچە اويلاغان ايدی:

— «شكر بولسون! آلارنی جزا رعاملر ايكان!»

صوڭرە ينە قايغروب:

— اما، مين اوزم همان تورمەدە!

بر آزدن، تورمەچی اوزينڭ پەموشچنيگی بلەن تورمەگە كروب، آريستانتلرنی ايشك آلدنە چغاروب قوشقان، مونی ايشتكاچ بزنڭ كچكنە قرالدە: اوزينڭ يقتی قوياشنی كوروب، تازا هوا ابسنە چگنی اويلاغانغە، بيك سوينگان ايدی.

قرالنی، بغاوندن اچقندرغاننر، اوّلدە گيندون بلەن براكە آريستانتلر آرتنچە، ايشك آلدنە چقغان، تورمەنڭ ايشك آلدی، طاش قويما بلەن ئەيلەندرلگان؛ آريستانترده آرقالرينی قويماغە قويوب تزلگانلر ايدی.

آريستانتلرنڭ آلدندن، اوزون بر باو صوزلغان، آلارنڭ آلدنده صالداتلر؛ ايشك آلدی اورتاسنده حقارت باعتاسی، آخرەدە قرالنڭ خسرت دوستلری، ايكی خاتون ئەيلەنگان ايدی.

آلارنی كورگاچ قرال بيك قيغرغان. وشولای اويلاغان ايدی:

— «آلارنی ييەرمەگەنلر ايكان قارا!.. بزنڭ حريستان دنياسندە خاتونلرنی صوقدروب عذابليلر، اما مين - اوزم قرال بولا توروب، آلارغە ياردەم ايتەرگە قولمدن كيلمی! ليكن بولار بركون، آلارنی عذابلاوچيلرنی ياخشی اوق اوبرەتەچكمن!»

قايقا آچلا. ينە بيك كوب خلق كرە. كوروسی كيلگانلری تگی خاتونلر طرفينە آوشقاندە، خاتونلر قرالنڭ كوزندن قابلانا. ياس كرە، اولە

خلق آراسنده یوغالا. نی بولسه بر تورلی حاضرلەنو باشلانسا. خلق طـارالا، اورنلی اورنینه ییرلەشه ، قرالنڭ کوز آلدینه شوسـدی قزغانـچ بـر کارتینا کیلوب چغادر، که قرالنڭ چەچلری تورە طورا: خاتونلرنڭ یەنـەشە تیرەسنه، بیك کوب چبق واوطنلار اوُیولگن؛ نیندی بولسه بر کشی، اول چبقلارعه اوط تورتوب یابلیە قچی بولوب طورا. بیچاره خاتونلار، باشلارن صالندروب یوزلرینی قوللاری بلەن قابلاغانلار . صاری باقن، اوزینڭ اوزون تلی بلەن چبقلارنی یالی، چبقلار چترداب یانا باشلی. زەڭگەرتوتون‌ده بیك قوبی بولوب هواغه کوتەرلمکده ، اقرن ایـکان ییل بلەن بولغانا بولغانا ، قورقنچ بر کارتینا کورسەتمکده ایدی. پاپاس، قوللارن کوك طرفینه کوتەروب، دعا ایتمەگە حاضرلەنگانده ، بزنڭ کچکنه قرالده ، خاتونلارنڭ یوزینه معصومانه قاراماقده ، دورلەب یانا تورغان دنیا جهنمی اوطینی کوردکده ، یوزی آغاروب، نیشلەرگه بلمی أستیناء تابا یوراوب، شوشبلای اویلانماقده ایدی:

— «شوشی قورقنچ بر مینوتده کورگانیم، عمرم بولدقچه شمدن چغاچق توگلدر. یـرب! صوفر بولووم، شول وحشیانه حزانی ورودب ملك أوش آرطقدر!»

مابلص، قرالنڭ بوحالینی کوروب شوشبلای اویلانماقده ایدی.

— «شکرلر بولسون ، مالاینڭ حستەلگی کیته، باشنده اوّلگی حستەلگی بولسه، «مین قرال!» دیوب قچقرور، خاتونلارنی ییبەرورگە قوشار ایدی . کورەسن تیك تورا، خستەلگی نه دیمك!» شول کوبده تورمەگه، شقه یاقی آریستانتلارنیده کیترگنلر ، بزنڭ قرالده آلار بلەن بیك کوب سویلەشکان، آلارنڭ بیرگان جوابلارندن‌ده، حکملرت بیك کو سنالەجیانت، ظلم وخطالقلارنی سیزگن، آلارنڭ حکایەلری، آنك معصوم یورەکرینی بحشی توق تلگان ایدی.

مابلص‌دن، اوزلرینڭ تورمەدن تیزرەك قاچوب چغولارن صوراماقده، آنگا قاراب شوشی سوزلری سویلەمکده ایدی:

— «مین جانـر، بیك تیز اوزمنڭ تخت که اوطرووم‌نی استیم، بو بیچارەلارغده یاردەم ایتوب آلارنڭ دشمانلارینی اویرەتورگه تلیم!»

مایلص: «بیچاره‌ئالانڭ خسته‌لگی کینه باشلاغان ایدی، اما، بوحکایه‌لر، ینه آنڭ عقلینی بولغانا باشلادی!» دیوب اویلابـه قده، قرال ینه شوشیلای سویله‌نه‌کده ایدی: . . . .

— «من بوقاتی ووحشی زاقونلارنی آلماشدرماقچی بولامن! حاضر مین — بیك یخشی آڭلیم، که قراللارغه، بالا وقتندنوق، اورار یننڭ خالقینڭ ترکاگن آڭلارغه وبلورگه، اوز خقینه لایق زاقونني اویره‌تورگه، یخشی خلقلی، یومشاق یوره‌کلی بولونی اوقورغه تیبش ایکان!»

XXV مایلص‌نڭ جزاسی.

مایلص توره‌ده یاتودن بیك طویغان، توره‌دن قوتولسه، تلیه‌سه نیندی جزا بیرلسه‌ده راضی بولغان ایدی. . . . .

آخری، آنڭ بوزور سوینچینه قارشی، آنی حکم‌گه چاقردیلار، اوزینی، بیلگوسز برقاحقن، دیب اویلادقلارندن، گیندون سراین طالارغه یابشوده عیبله‌ب، آنی، ایکی ساعت، حقارت باغاذسی یانینده. قالمده اوطرورغه حکم ایتکانلر؛ مایلص، سودنڭ بو طوغری بولماوی، حکمینه آچولانوب، اوزینڭ دعواسنده بیك ق توره قده ایسه‌ده، سوزینی قولاقغه آلوچی کورامه‌گان ایدی.

مایلص کبی برقاحقن بیلن دوستلق ایتکانی اوچون، قرالنڭ اوزینی‌ده چاقغنه شول جزاغه حکم ایتمه‌گانلر، باری یاش بولغانی اوچون‌گنه قزغانوب ییبه‌رورگه قوشقانلار ایدی.

مایلصنی، صالدانلار قبنی‌قبنی، جزا اورنینه کیترگانلر، آنی کورورگه بیك کوب خلق‌ده جیبلوب کیلگانگه، مایلص، قرالدن آیرلغان، اوده اوزینڭ چن‌دوستی مایلص گیندوننی، کوزندن یوغالتوب، حق آرتندن بارماقده ایدی.

خلق توقتی. مالای‌ده اورتاغه کره‌که‌جی بولوب آچق ازلی. آخری‌نڭ مشقت بیلن اورتاغه کرور کرمه‌س‌ده کوروب: اوزینڭ توغری صاحبسی وچن‌دوستی مایلص گیندون داغانی نوبنده اوطرا، ایاقلری قاپده، جیبهان خلقده آنی مسخره ایته؛ آرالاردن بروجدا سزراغی، قولنده‌غی بر یومرقاسینی، مایلص‌نڭ موینینه آتا، یومرقه موینغه یه‌رالگچ صطنه‌ب، هر بریاقغه‌ده‌ بولوب کیتکان، بونی کوروب خلق بیك نق چقروب کولگن ایدی.

قرال، پالیتسه‌بسکی یاننه بارا، آشا آچولانوب :
— « بو، میغم توغری صاچم! بیسه‌رگز آنی ! بیث مین . . . » دیسه‌ده « مایلص آشا ایرك بیرمی قچقروب :
— « تیك تور، الله حقینه! اوزگه‌ده جزا بیرورلر! . . .
طـکلاماگز آنی اول، حسته وعقلسز بالا! » دیگاچ، پالیتسه‌یسکی:
— « درست، مین آنك سوزن طـکلامیم؛ اما ، آلایده، اوزینی بر آز ئویره‌تسه‌ك یامان بولماس. آزراق سرورگه کره‌ك بو زادورمالارغه!» دیگاندن صونك، باشقه پالیتسه‌یسکی‌گه قاراب :
— « بیر ئه‌لی برایکینی بو کچکنه عقلسزغه! باشینه عقل کرسون آزراق!» دیبور دیمه‌س، ئه‌دوآردنی طوتالار، آنث آلارغه قارشی توروره کوچی یتمی، اول انگلتره قرالینی بوقدر حلق آلدنده قیناب حقارت اینوارینه اشانمق استه‌می .
مایاص قچقروب :
— « بیبه‌رگز ئلای! کوره‌سزکه، اوب کچکنه‌وبومشاق! سه‌گزبه‌علماگز آشا، آنث حزاسنی‌ده اوزم کوتره‌م ! » دیمك‌ده، بوآراده، عبوگینلن‌ده ککیلوب بیتمکده ، اول، مایص‌نث سوزلرن ایشتر ایشتمه‌س ، اوصل کولومسره‌ب :
— « یبه‌رگز اوب تایچی بالانی ! آنث اورینه، بیرگز بویکتکه یسارتی دیسته قامچی! اما، صارایلانماگز!» دیدی. ئلا، مایص‌نی باقلاماقچی بولغان ایدی، فبو آشا قاراب:
— « یاری باری سویه‌شه‌لای! شونی‌ده آگلا: سینث هر بر سوزك اوچون، ایسه‌شکه آلتی حق! »
بیچاره مایص‌نث آیقلرن قیدن چعارالار. کیملرینی صالدروب، یمرگه ینقرالار، قمچی جزاسی باشلاب . بیچاره ئه‌دوآرد، اوزینك قاغولی یوزی بلان چینکه قاری. کوزلرندن یه‌شلری آغا، اوز اوزینه:
— « مینم عقللی مایص! . . . بیچاره! سینث مقدس خدمتلرگنی هیچ وقته اونوتمام! . . . » دیمکده، چبـق جزاسی‌ده دوام ایتمکده ، مایلص هرچبقنی طاوشسز، کامل صبر بلان اوزدرمقده؛ بو وقتقه قدر، مایلص‌نی حقارت ایته

تورغان خىق دە، مايلص نكْ، مالاى جزاسىنى اوز اوستىنە كوتەروب، نى قدر ياخشيلق ايتووينە، بوقدر آور جزانى دە كامل صبرلق بلەن اوزدرووينە حيران قالماقدە، حقارتلرن طاشلاب، مايلص نى قزغانماقدە ايدى.

جزا تمام بولا. مايلص نى ينە قلبقە اوطرتالار. اينىدى آنى، هيچ كم حقارت ايتمى، قرال مايلص يانىنە كيلوب، آنكْ قولاغىنە:

— «سين ـ عقللى، وشفقتلى آدم! مين سينى، خلق آلدنىدە زورلاب، اوزكە زور درجە بيرەم!» ديگاندن صوڭ، اول، بيردەگى چيقلرنكْ برسن قولىنە آلا، آنى دە مايلص نكْ قانلى بيلكەسىنە قويوب:

— «انگلترە قرالى ئەدوآرد، سيگا، عراف تىتواينى تقديم ايتە!» ديدى. مايلص، قرالنكْ بو مرحمتينە تشكر ايتە، سوينە، اما، بنە اوز آلدينە كولە، اوب، آرقالارى قانلانوب يارالانوب بتكان مسخرە باغاناسى داننىدە قالىدە اوطرا، اما، تلەنچى تربالا، اوزىنە غراف تيتوان تاغا!.. قزق بت!

XXVI مايلص، ئەدوآرد بلەن، لوندونغە كيتەلر.

جزا بتە. مايلصنى قلبدن چغاروب ايركنگە بيبەرەلر. اوزبنكْ قلچى دان ايشەكلوينى دە قولينە طاشلالار. اوزينە، بو اراگە كيلوب هيچ وقت كورنمەسكە قوشالر. دوستلر، اوزار نكْ اوزون قولاقلى آطلرينە آطلانوب، بولغە قوبالالار؛ دوستلار كوزدن يازا، خلق طوشلانمى اوزاتوب قالغاندنصوڭ، هر كم اوز يورتينە كروب يوءلا، مايلص دە شوشى رەوشچە اويلى:

— هنيشلرگە؟.. قايدە بارورغە؟ كمدن باردەم استەرگە؟» كينەتدن، تگى ياش قرال وشەفقتلى انگليزايىنە توشە. آنكْ مظلوملر حقندە بولغان مرحمتنى اويلى. مونە طوب توغرى شوندە بارماقچى، اوزينكْ اشى توغريسندە قرالغەسويلەمكچى بولا، اما، صوڭ قرال يانينە نيچك كرورگە؟ بوندى ئەرمەك كييملى بر كشينى، طوب توغرى قرال يانينە نيك كيرتسونلر؟

كيب اولانا تورغاچ، ايسينە: آتاسىنكْ دوستى، سر قارت مارلا توشە وشوشلاى اويلانا ايدى:

— «بو، قارت مارلا، قرال كانيوشنيلرينكْ باش ناظرى اوب ميكا باردەم ايتە آلور!»

مایلس، توقتاب، اوز اوزینه:

— « توقتا، ایك ئلك، ملایدن صوزارغه كیره‌ك: آنك اول قالاغه باراسی كیلورمی، بوقمی! اول بیت آنده، نی قدر یودرق ونی قدر حقارت ونی‌قدر آچلقلار كورگن، آندی آچی عذابقه احتمال قایتاسی كیلمه‌س شول‌له مایاص، ئه‌دوآردن:

— «قایده بارورغه قوشاسز عاصودارم!؟» دیوب صوراغاچ، ئه‌دوآرد:

— «البته لوندونغه!» دیوب جواب بیرگان، قرالنك بو سوزلری، مایاصنی همده عجبله‌ندرگان، همده سویندرگان ایدی.

۱۹ نچی فیۋرال، ایرته بلن ساعت ۱۰ده، لوندون كوپری ینینده‌ده كیلوب یتكانلر ایدی.

ایرته، تومنك كورودتسیه‌سی (*) بولاچق، اورامالارغه خلق جیلغان، هر ییرگه، اوطلار یاغلغان، خلقده سوینچ، هر كم ایسرك ایدی.

بزنك مایاص گیندون بلن قرالده، اول خلق‌غه قوشلغانلار؛ بر آز برگه‌ره‌ك یورسه‌لرده، صوكره، خلق بیك طغز بولغانده، آیرلشقانلار، دوستلر، بر برسن یوغالتقانلار ایدی.

XXVII تومن نیشله‌دی صوك؟

چن قرال، ئه‌دوآرد، بو قدر جزا، بو قدر مسلئ تورلی اوڭایسزلقلار كوروب عذابلانوب یورگان وقتده؛ بزنك صنعی قرال تومده قرال‌توركلگینه عادتله‌نوب یتكه‌ن ایدی:

اول ایندی، ناچ لستوادن، آلیاوت ولوردلاردن هیچ قورقمی باشلاغان، یاقن دوستی مارلادن‌ده، اوزینه كیره‌ك بولغان عادتلرنك هربرن اویره‌نوب ئولگورگان، سرای خنفی‌ده، قرالنك توشوكه باشلاوینه سوینوب:

— « الله‌غه شكر، قرال حضرتلرینك خسته‌لگی كوندن كون بتدا!» دیگان كبی سوزلرنی سویله‌مكده ایدی.

قرالنك اشی، حاضر تمام جایلی: كیچ بولسه اوزینی بیك زورلاب توشه‌كگه صالالار. ایرته تورسه ینه كیندره‌لر، لوردلار برله‌ن برلكه طعام اوسته‌لینه باروب اوطرو نیقدر كوڭلی! لوردلارنك‌ده « ـ قرال كیله، قرال!

---

*) قرالنك تخت‌كه اوطرو رسمی.

سول! » دیوب پشداب، آشا یول حاضرله‌ب تورولاری، بی قدر حضور! اوستونده ایلك قیمتلی قرال کییمی، نیندی، کییم حاجت بولماسون، حاضر ئولگوره! امـا، آنڭ یوره‌ك وکوڭلی همان شول معصوم کوینجه، آلشغانی یوق!.. بحتسز وبیچاره‌لرنڭ حالینه هر وقت کوز صالا، خلقنڭ طورمشینه تیرس کیسگان زاقونلارنی آلماشدرا، بو توغریده هیچ کمدن قورقمی، لوردلار قارشی کیته‌رگه تله‌سه، آنڭ الارغه، بر اوصال قاراوی یینه ایدی.

باشه‌راق یرینس ئه‌دوآرد توغریسنده اویای، آبی فاىتور دیب کونه.

بعض وقتده آنڭ بولای بوغالوب کیتووینه بیك اچی یوشا، آنی بیك قزعانا ایدی ایسه‌ده، صوڭره اول آنی بوڭڭله‌ی اونوتقان ایدی.

آنا وآپالارنڭ اونتلو احتمالی بولماغانغه، قای وقتده الار اوچون بیك خفالانسه‌ده، لورد غیرتموردە، مونی آشا عقلسزلق دیب کوُرسه‌تکانگه، اول توغریده‌ده صبر ایته ایدی. آخری، آلار توغریسنده اویلانو وسویله‌نونیده طاشلاغان ایدی.

۱۹نچی‌فیوْرال، تون‌اورتاسنده، توم کانتی، دوْار یس‌ده، قرال توشه‌گنده طاتی یوقوسندن اویانغان، خدمتینه‌ده بر نیچه لورد تیلوب یبتکان ایدی. اول، ایلك رختلی بر بالا ایدی: ایرته‌گه آنڭ کوروناتسیه‌سی بولاچق، - انگلتره تختینه اوطرو رسمی یاصالاچق ایدی.

نه‌ق شوشی ساعتده، انگلتره‌نڭ چن قرالی ئه‌دوآرد، آچ یالانغاچ وآرغان حالنچه، لوندون کوپری یانده، اوزینڭ چن دوستی مایلص‌نی یوغالتوب حیران بورمکده ایدی. خلق آنی، اوزی بله‌ن برلکده «وئه‌ستمینسترسکی آبباتستوا» غه طابا آلوب بارماقده، آنده‌غی اشچیلرده، اوزلرینڭ ایرته‌گه بولاچق کوروناتسیه اوچون حاضرلکارینی بتروب توره‌قده ایدی.

XXVIII قرال پراتسیصیه‌سی.

ایکنچی کون ایرته بله‌ن، لوندوننڭ هربر اورامی، خلق بله‌ن تولغان، قرالنڭ کیلووی کوتله ایدی.

تایمس نهرنده، ینه بیك زور قرال بارکه‌سی تورا، آنی‌ده مڭلرچه کیمه چولغاب آلغان ایدی.

تومِ کانتی‌گه‌ده . اوزینڭ لورد وناچالنیکلاری بله‌ن برلکده کویه‌گه اوطروب، توئیر باشنیه‌سینه قدر یوزه‌رگه آندن، بوتون قالا اوراملارن ئه‌یله‌نوب، اوئه‌ستمینسترسکی آببانستوا‌غه قدر باروره طوغری کیله ایدی.

بو آببانستوا: باشنیه‌لری بیك کوب، ئه‌لله‌نیمه زورزاللاری بار؛ ئه‌یله‌نه‌سنده‌ده بر نیجه کلیسه، ایسکی وزور بر ماناستیر ایدی. بو آببه‌تستوانڭ، زور بر زالنده، ایسکی زمانلاردنبیرو، انگلتره قراللارینڭ تختکه اوطرو رسمینی یاصیلار وئوتکان قراللارده، آنده‌غی کلیسه‌لرده صاقلانا ایدی.

تومِ کانتی، اوزینڭ ناچالنیکلری بله‌ن، توئیر باشنیه‌سینه کیلوب بیته‌ر بیتمه‌س، باشنیه‌نڭ هر بیرینه قویغان زور طوبلار، بر طاوشدن شارتلاغان، آنی‌ده کربیپوست طوبلاری قارشولاب بنه شارتلاغان، بوتون قالا دررر، سلکنگان ایدی.

توئیرده، تومِ، اوسنی آلتونلی وبیرگه قدر صالونغان یاپون بله‌ن یابلمش بیك یخشی وماتور بر آطقه آطلانغان، آنڭ آرتنده لورد غیره‌ورده‌ده شوندی آطده؛ قاسره‌ده قرالنی صاقلاوچیلار؛ آرتنده اوزارینڭ قللاری بله‌ن آیاوتلار، آلار آرتنده‌ده ناچالنیکلار، اورام طولوب یوره‌کده ایدیلر.

اورام صاین خلق طولغان، خلق قرالنی بیك سوینوب قارشولی، تومِ کانتی بولنی کوروب سوینووی ء‌دتدن طش دیوربك ایدی.

«قرال بولوب، خلق طرفندن سویلو، نیقدر کوڭللی!» دیب اویلانماقده، خلقغه، باشی بله‌ن اشارت ایتمه‌کده، قایچاغنده خلقنی سوینده‌ره تورغان سوزلرنی‌ده سویله‌مکده ایدی.

بونه کینه‌تدن، خلق آراسنده ایکی بلا کورنه: کییملری ناچار وتتلوب بتکان. بولار، تومنڭ تله‌نچی ایپده‌شلری! آلارنی کورگاچ، تومِ، اوّاگیلدنده قورلانوب قوقرایا. آنڭ اوستینه، آلار تومنی طانوب‌ده قویسه‌لر!... نیقدر کوڭللی بولور ایدی!.. اول تله‌نچی تومِ. اوزن قرالی، ئه حاضر! چن قرال! اڭا حاضر، غراقلار، بایه‌رلار، کنه‌زلر حدمت ایته. هم بوتون انگلتره خلقی‌ده آنڭ قولی آستنده یاشی! !

« وقتیله توم، خلق‌غه، باکَی غروش آقچه‌لار طاشلی. »

وقتیله توم، خلقعه، باکَی غروشلق آقچه‌لار طاشای، آنی‌ده خلق طالاشاجیبا ایدی:

• هربر ئوی توبه‌سینه، هربرته‌ره‌زه‌گه فلاکلر آصلغان. بوتون اوراملا قیمتلی پالاصلار بله‌ن توشه‌لگان ایدی.

توم کانتی‌ده :

« بولار بارده مینم شرفمه بیت! » دیوب اویـلانماقده ، سوینچندن موینلاری قزارماقده، کوزلاری‌ده فال طاشی کبی پارلامقده ایدی. بر وقت توم، آنجه طاشلارغه دیب قولینی کوته‌رگان ایدی، خاقنلق‌ایلك آرتلاغی‌صفنلل اوزندنده بایتاق‌غنه یراق، ناچار کییملی، آق‌وآرق یوزلی فقیر برخاتوننی کوروب بیك عجبله‌نـگان، کوزلرینی آلا آلمی قاراب قالغان ایدی. توم ، اول یوزنی طانی، اول عقللی وقایغولی کوزلرنی بیك بله‌ایدی؛ اول‌خاتون: تومنلئ بیچاره شفقتلی آناسی ایدی .

قولینی ترسـکلری ایله‌ن برابرگاه کوزلرینه قدر کوته‌رگانن، اوزی‌ده نیدن ایکانن آڭلامیچه، شول مینوتدوق قولینی خاتـون طرفینه صوزوب - « ئه‌نی!... مینم سویکلی ئه‌نی!» دیوب قفرغان ، عجبله‌نگان خلق‌ده اول طرفقه تابا قاراغان‌ایدی. خلق بولغانا، آلده‌غیلارده‌آرتقه تاباآوشا، خاتون‌ده خلق آراسنده یوغالوب کیته .

توم آنی، اوز یانـنه کیتورورگه قوشارغه تله‌سه‌ده اما ، قایا؟ خاتوننلئ قایده کروب یوغالغانن اوزیده بلمی .

تومنلئ سوزینه، هیچ کم اشانمی، خلق آوزندن یواشچه باری شوشی سوزلرگنه ایشتله ایدی :

- « قرالنلئ کوزنه کورنه. آڭا ، اوزینـلئ مرحوم آناسی کورنـه تورغاندر! »

توم، اوزینلئ قایغولی کوزلری بله‌ن همان شول طرفقه قاری، بوتون شادلقلاری یوغالوب کیته، یوزنده قایغو اثری کورله .. لورد‌غیرتفورد ، قرال یانینه کیلوب آنلئ قلاغینه :

— غاصودار، حاضر بولای‌اویلانوب‌قایغرا تورغان‌وقت توگل، خلق‌سینلئ یوزگده‌گی قایغواثرینی کوره، سوبنچ‌طاوشلری‌ده یوواشلانا! طـڭلاغاصودار مینم کیڭشنی: خلققـه کراـوب قارا، بوکورنـو، اوزڭنی شول قـدراوك وروچی‌مونی ڤاشه ڤیلچستوا؟

توم‌غیرتفوردقه قایغولی برفورماده قاراب:

— «بو، کوزکه کورنو توکل، بلکه چن وتری ئه‌نی اول مینم، مین- قرالیچه‌نی-مرحوم قرالیچه‌نی توکل، بلکه اوزمنی طودروب، تله‌نچی آلاچغنده تربیه‌له‌ب ئوسدرکان، شفقتلی برخاتوننی کوردم! سین نی اوبلیسك میلورد غیرتفورد؟»

لورد غیرتفورد اوز اوزینه:

— «یارب عفوایت! قرال‌ینه‌صاتاشا باشلادی!» دیمکده، پراتسیصیه‌ده همان آلغه تابا بارمقده، اوزلری تله‌که‌ن اوراملرنی‌آقرنلاب کیچمکده‌ایدی.

تون، لوردنك سوزن طکلی! اوزن‌ینه آچق کورسه‌ته، خلقغه کولوب قاری، قیمتلی‌بوله‌کلر طاشلی‌اما،جانی‌همان‌قایغورماقده، خلق‌ده‌قرالنی‌اوّلگیچه:

— «یاشاسون ئه‌دوارد، انگلتره قرالی!» دیب، سوینگان طاوش بله‌ن قارشیلاماقده ایدی.

XXIX کوروناتسیه.

تونتك ۳ساعتی، ینه طوب شارطلی. ایندی خلق، «واوئه‌ستمینستـرسکی آبباتستؤا» یانینه جیبلا، اورن آلورغه تله‌ب خلق بیك ایرته جییلغان، قرال کیلگانچی ۷—۸ساعت کوته‌رکه توغری کیله.

همان قارانغی بولغانغه اوطلرده سونمه‌گه‌ن ایدی. آبباتستؤانك هر بر زالی، قیمتلی کیندرلر بله‌ن زینتله‌نگان، استیناسی بوینچه‌ده هرکشینك‌اوز درجه‌سینه کوره تورلی‌غاللیریه یاصالغان، زالده‌غی‌اوریلر آلپاوتلروبیکه‌لر اوچون حاضرله‌نگان ایدی.

زالنك اورتا بربیرنده تخت، ایـك قیمتلی بر صوفتا بـله‌ن یابلغان، تخت‌نك دورت باصماقی بار. تخت، وآیاق آستنده‌غی کچکنه اسکامیه، آلتون پارچه بله‌ن قابلانغان، زالغه، آلپاوتلر وبیکه‌لر، تورلی تورلی مانور کییملرده، کونتك ۷ساعتی تولغانده کروب تولغانلر، هربرنده آلتون تاج بار، انگلتره خلقینك عادتنچه، اول تاجلرنی، قرال بله‌ن بروقتده کییه‌چکلر ایدی. کونتك ۱۰ساعتی‌ایدی. تورلی‌قویاش‌زالنی‌وآنده‌غی بیکه‌لرنك‌آلتونلی کییملرینی، کوزلرنی قاماشدرو درجه‌ده یافترتا؛ بر ساعت اوزار اورماس، طوب شارطلی، اوزینك پراتسیصیه‌سی بله‌ن قرال حضرتلری‌ده کیلوب ییته... ییتدی.

قرال، توب توغریغنه کرمی ئه‌لی، آنڭ اوستینه مانتی ـ کیبرته‌لر. بر آزدن زالغه، دعااوقریارەق، رئیس‌روحانیلر کروب، تخت‌نڭ آرتنده‌اورن آلالر. آنده،غیرتفورد وباشقه سرای‌لوردلاری، اوزلرینڭ ئوستەل‌فوراللری بلەن قرالنی صاقلاوچیلرده تورا ایدی.

مؤنه، موزیکه اوینی، ایشکده‌توم‌کانتی کورنه هم‌زالغەده کره.اوستنده، آلتون پارچەلی اوزون مانتی؛ هرکم آیاقغه قالقا.

توم‌کانتی‌نی، تختکه منده‌رەلر؛ موزیکه اوینی؛ بیك زور تـکلف وریالر باشلانا؛ توم، قایغولی وآغارغان ایدی . آرخیپیسقوف منده‌ر اوستۆنده‌گی، انـگلتره تاجینی آلوب؛ قالترامقده بولغان، قرال تومنڭ بـاشی تـوبه‌سنده طوتوب تورا. هرکم اوزینڭ کچکنه تاجینی باشی‌اوچنده طوتوب، کیبه‌رگه حاضرلەنوب تورا. هرطرف طنچ ایدی.

شول مینوتده، زالغه، ناچار کییملی بربالا کیلوب کره. آنڭ کرگانن هیچ کم کورمەگان ایدی. مالای قولن صوزوب:

ـ «انـگلتره‌تاجینی، اول‌یالغانچینڭ‌باشینه کیبرتورگه مین‌رخصت‌ایتمیم! قرال اول توگل، مین!» دیدی.

مونی ایشتور ایشتمەس، خلق‌آچولانا، مالاینی‌ده برنیچه قول‌توتاباشلی. قرال مانتی سنده‌گی توم‌کانتی، آلغه تابا باروب:

«تیمه‌گز آنگا! اول، چنلنوق قرال!» دیگاچ، لوردلار وبۆتۆن جمعیت حیران قالا؛ بو اش آچقده‌می، ئەللە توش کوره‌لرمی؟ هیچ کم آنگلامی‌ایدی.

لورد غیرتفورده خلقغه قاراب:

ـ « طـگلاماگز افندیلر! قرال حضرتلری ینه خسته‌لانا ـ باشلادی! طوتـگز شول قاچقننی!» دیگاندنصوڭ، خلق، ئەدوآرد اوستینه طاشلانـا. توم، آیاق تیبوب، بیك قاتی طاوش بلەن:

ــ «آنگا تییه‌رگه رخصت یوق! سوزمه قارشقان کشیگەده ئولم! اول ـ چن قرال!» دیگاچ، قوللار اچقنا؛ هیچ کم قیملدامی، هیچ کم‌نی اشله‌رگه‌نی سویله‌رگه بلمی شاق قاتوب قاراب تورا.

ناچار کییملی بالا، تختکه طوغری بارا، توم کانتی‌ده آنی، سوینـگان وشادلانغان بر قیافت بلەن قارشولی، مالاینڭ آلدینه تزلەنوب:

— «بيوك غاصودار! فقير توم كاننى، كوچ حال ايله كوته آلدى سينى! الله، سز قرال حضرتلرن كوروني، ينه نصيب ايتدى. شكرلر بولسونكه تمام‌وقتنه قايتوب ييتدڭز!» ديدى. لورد غيرتفورد، مالايني سۆزوب قاراماقده، باشقه كشيلرده عجبله‌نوب قاراب تورماقده، وشولاى اويلانماقده ايديلر:

- «بو بالالار، برى برينه بو قدر اوخشارلار ايكان!»

لورد غيرتفورد، برآز اويلاب تورغاندنصوڭ، زورلاغان بر قيافت‌بله‌ن ئه‌دوآردقه قاراب:

— «بر نه‌رسه توغريسندن صورارغه رخصت ايته‌رسزمى؟»

ئه‌دوآرد جواب بيروب:

— «صوراميلورد!» ديگاچ، لورد غيرتفورد: مرحوم قرال توغريسندن، پرينسسه‌لر توغريسنده صورى. بالا، قورقمى، آيرم آچق جواب بيره، باشقه دۋاريس‌حاللرينى‌ده يازودن اوقوغاندى سويلى، آنه‌نيندى‌بولمه‌لر بار، بولمه‌لرنى فورماده جبيشدرلغانلار، هر برنى تمام توغرى كيتروب ئه‌يته ايدى

هر بر كشى عجبله‌نوب:

— «عجب! آڭلاشاماس بر اش!» ديب مرلدانماقده ايدى. لورد غيرتفورد، صوراونده دوام ايتوب:

— «موننڭ بله‌نگنه اش بتمى ئه‌لى، حكومت پيچه‌تى قايه؟ مونه شونى ئه‌يتسه‌ڭ، اول وقت سينڭ، پرينس اوئيلسكى ايكانڭكه اشانورمز!» ديدى. لوردلار، باشلارن سلكه، مالاينڭ دعواسنى بترملك اوچون، اوزلرى‌ده شونى ئه‌يتمه‌كچى بولوب تورا ايديلر. مالاى، چاق چاق قيافتن بوزمادى. صوڭره لورد دژون‌غه قاراب:

— «ميلورد دژون! بار مينم كابينيت كه، صول طرف‌ده‌غى پوچماقنڭ صايغاغى باشى توغريسنده، استيناگه بر قاداق قاقلغان بولور. قاداقنى قوباروب آلگزده آنڭ آستندن پيچه‌تنى قاراڭز، طاباسز! آنى، اوزمدن وياساغان اوستادن باشقه هيچ كم بلمى، بار كيتركز!» ديگاچ، آنڭ بوسوزلرندن، بيگره‌كده دژون‌نى اسمى وفاميليه‌سى بله‌ن بلووندن هر كم عجله‌نگان، لورد

دژون، بارماقی بولوب، اورنندن قوزغالسەدە، قرالنڭ قوشووی بولماغانن اویلاب، ینه اورننده قیملدامی توراقده ایدی.

توم کانتی، لورد دژونغه قاراب:

—«نیشلەب توراسڭ تاغی؟ بار ایندی، قرال قوشا بیت سیڭا باروغه!» دیگاندن صوڭ، لورد دژون، بیك تیز چغوب کیتکان؛ هرکم طنن یاشروب اشنڭ آخرینی کوتوب تورغانده لورد دژون‌ده بورلوب قایتوب کرگان؛ تومغه قاراب:

— «ۋاشه ۋیلیچستۋا حکومت پیچەتی آنده یوق!» دیوب قچقرغان ایدی. مونی ایشتکاندن صوڭ، خلق ئەدوآردنی ینه سوزه باشلاغان ایدی. لورد غیرتفورد، آچووی بلەن قچقروب:

— «قاولاڭزبو کچکنه تلەنچینی! اویرەتڭز اوزینی بیك یخشی قامچی‌بلەن!» دیگاچ، صالداتلار ئەدوآردقه نابا بارا باشلی؛ توم کانتی آیاق تیبوب:

— «کیتڭز آندن! کم بواسون، آڭا چاقننه بارماق بلەن قاغلسەده ئولم!» دیدی صوڭره توم لورد دژوندن:

— «یخشی‌ازلەدڭزمی؟» دیب صوراغاچ، لورد دژون:

— «یاخشی ازلەدك ۋاشه ۋیلیچستۋا! اول بیت کچکنه برنەرسه توگل، آنڭ بولافکه کبی بیك تیزگنه یوغالووی ممکن توگل، اول یخشی اوق زور وتوگەرەك بر آلتون کیسەگی!» دیگاچ کینەتدن تومنڭ کوزلری یالتری باشلاب، شونلوق:

— «توقتا، مین بلەم آنی! اول توگەرەك وقالن برنەرسە؟

شولای! منه نەرسه ایکان اول حکومت پیچەتی! آنڭ نیندی نەرسه ایکانن نیك میڭا ئەیتمەدڭز موڭارچی؟ ئەیتسەڭز، مین آنی کوبدن طابوب بیرگان بولور ایدم بیت سزگه؛ مین آنڭ قایده ایکانن بلەم، اما، آنی ایڭ ئلك‌اول اورنغه صالوچی مین توگل ایدم!»دیدی.

لورد غیرتفورد:

— «صوڭ کم، غاصودار؟»دیب صوراغاچ، توم جواب بیروب:

— «ئەنە اول ـ انگلترەنڭ چن وئاقوننى قرالى! صوراڭز اوزندن، اول سزگە آنڭ فايدە ايـكانن سويلەر وينە اشانـڭزكە، اول، انـگلترەنڭ چن قرالى!» ديگاندن‌صوڭ، توم كانتى، ئەدوآردقە قاراب:

— «اويلاب قارا غاصودار! سين، مينم ئەرمەكلرمنى كيگان كوندە، اوزڭنڭ نيشلەگانڭنى اونوتماغانسڭدر بيت؟ ايسڭدەمى: مينى حقارت ايتكان چاصاواى صالداتقە جزا بيرورگە چغوب كيتكان ايدڭ؟» ديمكدە، هر كم طنن چغارمى ومالايدن كوزن آلمى قاراب تورماقدە ايدى.

مالاى، باصقان يېرندە حركتسز تيك تورماقدە، اون مينوت چاماسى بر وقت، طاوشسز طنسر اوزملقدە، مالايدە همان اويلانماقدە ايدى. آخرى، باشن سلكوب، يواش بر طاوش بلەن:

— «يوق... پيچەت توغريسندە هيچ نرسە اويلى آلميم!» ديگاچ، توم، ئەدوآردنى طنچلاندروب:

— «اولقدر قايغرماڭز غاصودارم!؛ سزنڭ اش، همان يوغالوب بتكانى يوق ئەلى. يخشى طـڭلاڭز سوزمنى، هم اويلاب قاراڭز: ايسڭدەمى، بـز سزنڭ كابينيتدە سويلەشدڭ؟ ـ مين سيڭا، اوزمنڭ آپالار، ئەبي توغريسندە، ايبدەشلر بلەن بولغان اوينلر توغريسندە سويلەگان ايدم؛ سزدە مينى آشاتقان واچرتكان ايدڭز؟» ديمكدە، مالايدە، ايسنە توشكانن، باش بلەن اشارت ايتوب آڭلاتماقدە، خلقدە، صوڭ درجەلردە عجبلەنوب قاراب تورماقدە، هر كم كامل اخلاص بلەن طـڭلامقدە ايدى. توم، صوراوندە دوام ايتوب:

— «صوڭرەبز، اوينابقنە، كييملرمزنى آلشدردق؛ كوزگى يانينەباروب بيك اوزاق قاراب توردق، بر برمزگە تماميلە اوخشاومزغە حيران بولدق؛ شول وقتدە، سين، مينم قولمدە، كچكنە بر جراحت كوروب، آنـڭ نەرسەدن ايكانن آڭلاغاچ، قولمنى جراحتلەگان چاصاواينى ئويرەتمك اوچون، ايشكدن آچولانوب چغوب كيتكاندە، حكومت پيچەتى ديب ئەيتلە تورغان اول نەرسەنى دە قولڭزدە توتقان ايدڭز! ايسڭدەمى؟ آنى قايدە يەشرگان ايدڭز؟» ديبور ديمەس، ئەدوآردنڭ يوزى يافتردى همدە سوينوب شادلانغان بر طاوش بلەن:

— «آڭلادم، آڭلادم! بار، لورد دژون: سين حكومت پيچەتينى، اسنباگه

آصلغان، ريتسارسكى پير چاتكه اچندن قارا! آنى شوندن طابارسك!»ديگاندنصوك، طوم بيك سوينوب قچقروب:

— «شولاى، شولاى ۋاشه ۋيليچستۋا! حاضر، هر كم اشانور، كه سين زافوننى قرال!... تيز بول، ميلورد دژون!» ديدى. هر كم، اوز آرا سويله‌نه باشلى، زالده، سوز آڭلاشلماس بر طاوش حكم ايتمكده، بر آزدن طاوشلر آقرنلانمقده ايدى. مۆنه زالغه، لورد دژون كيلوب كره: قولينى يوغارى كوته‌رگان. قولنده حكومت پيچه‌تينى قصوب توتقان.

خلق، شادلانغان بر طاوش بله‌ن:

— «ياشاسون انگلتره‌نڭ چن قرالى!» ديب قچقرمافده، موزيكه يا ڭادن بيك كوڭللى اوينامقده، خلق‌ده ياولق بولغاب قچقرشماقده، سوينشمكده ايدى.

زالنڭ اورتاسنده، ناچار كييمده، انگلتره‌نڭ چن قرالى ئه‌دوآرد باصوب تورماقده، آنـڭ ئه‌يله‌نه‌سينه‌ده خلق تزله‌نـوب، اوزينى زورلامقده صوڭره هر كم تورغان ايدى.

توم كانتى، ئه‌دوآرد يانينه كيلوب:

— بيوك غاصودار! حاضر اينـدى، مۆنه آل اوزڭنڭ قـرال كييملرڭنى‌ده، بير بو فقير تومغه اوزينڭ ئله‌نچى ئه‌رمه كلرن!

ئه‌دوآرد، تومغه تاىا بورلوب، دوستلارچه:

— مينم چن وسويكلى دوستم!ـ‌ميگا ايندى، شونيغنه ئه‌يت: مينم بوپيچه‌تنى قايده ياشرگانمنى نيچك بلدڭ؟

توم ـ مين آنى، برنيچه مرتبه اشده قوللاندم، واشه‌ويليچستوا!

قرال ـ سين آنى، اشده قـوللاندڭ؟ آلايسه، پيچه‌تنڭ قـايده ايكانن، نيك ئه‌يتمه‌دڭ؟.

تـوم ـ مين ـ آنى ازليلر ديوب بلمه‌دم..موڭافدر، مين آنڭ حكومت پيچه‌تى ايكاننده بلمى ايدم. آنـڭ، نيندى قيافت ونى ره‌وشده ايكانن ميندن صوراوچى‌ده بولماغان ايدى واشه ويليچستوا!

قرال ـ آلاى ايكان، يارى، صوڭ آنى‌سين، نيندى، خدمته قوللاندڭ؟

توم ـ «......» قزاروب كيته، توبەن قاری.

قرال ـ ئەيت دوستم، نيك قورقاسڭ ، حكومت پيچەتی بلەن نيشلەدڭ؟

توم اويالوب:

— «مين، آنڭ بلەن، چيكلەوك واتدم!» ديوب جواب بيره. مونی ايشتكاچ، هر كم قچقروب كوله، تومنڭ شوشی صوڭ جوابندن، آنڭ چن قرال توگل ايكانن آڭليلار.

تومنڭ اوستوندەگی قرال مانتيسنی آلوب، ئەرمەك اوستوندن ئەدوآردقه كيبرتەلر. مونه پاڭادن كوروناتسيه باشلانا، دعا اوقولا، موزيكه اوينی، انگلترەنڭ تاجينیده، آنڭ چن قرالی ئەدوآرد كييه. خبر بوتون قالاغەتارالا. پاڭادن بەيرەم باصالا.

XXX ئەدوآرد ـ قرال.

مايلص گيندون نيشلی صوڭ؟ خلق آنی دوستی قرالدن آيرغان، كچكنه قاراقلارده كسەسن تازارتقان ايدی. مايلص اوز اوزينه:

— «مونسی اول قدر قايغی توگل، اما، تگی بالانی تاباآلسام يارار ايدی. قايده يوغالدی صوڭ اول؟ احتمال، اوزينڭ آلاچقينه كيتكاندر. ئەرمەكلرينه قاراغانده ، آنـڭ اورنی، تلەنچيلر اورامنده بولـورغه اوخشی، آنی شوندن ازلەرگه كيرەك ـ بلكه بيك تيزده تابارمن خلق ق‌ده. بالاده شونده بولورغه كيرەك. اول اوزينه قرال اسمنی طاغارغه بيك‌سويه ايدی.» ديمكده، بالانی ازلەمكده، اما، نی قدر ازلەسەده تابا آلمی آبدراب قالماقده ايدی.

كيچكه قدر ازلەگان، تمام آرغان، كسەسنده‌گی آقچەلاری‌ده اوچوب بتكانـگه، گيروی مايلص تماميله آچقمان ايدی . امـا، نيشلەرگه؟ كيبمارنڭ برەرسن صاتارغه ديسەڭ: تتلوب بتكان چوپرەكنی كم آلسون؟ قلج صاتارغه ديسەڭ: قلچدن باشقه نيچك يوروگه؟ خير صوراشرغه ديسەڭ : تلەنو كبی بر قباحتنی، مايلص كبی بر گيروينڭ قبول ايتووی، ممكن بولا بلورمی؟

شوشی رەوشچه يوری‌تورغاچ، كيچ بولغانغه، بريورتنڭ قويماسی بوبينه

یاتوب آچ کوینچه یوقلاغـان. ایرته توروب، تـایمس نهرنده بیك یخشی یوزوب، بر آز صوده اچکاندن صوڭ شول آچ کوینچه ئوك لوندون اورامی بلەن دۋاریس‌قه قدر باروب بیتکان‌ایدی. آنگا حاضر، مارلا بلەن کورشرگه، آندن اوتنچکه آچه صورارغه کیره‌ك. یوقسه، تلەسه‌ڭ آچقه ئول!

اما، مارلانی‌نیچك کورورگه؟ مۇنه‌شونسی چیتن! توب توریغنه‌دواریس ایشك‌آلدینه کرورگه‌ده بولمی‌شول! مایلص نیشلەرگه‌بلمی دۋاریس تیره‌سنده یورمکده، کوننڭ‌ده ۱۱ساعتی ایدی. مۇنه، صالداتـلار اوزوب بارا! آفیتسەر مایلص‌نی کورگاچ شیکلەنه، آنی‌توتارغه قوشا. طوتالار. نیگه بولای، دۋاریس یاننده‌کوب چولغانا؟ . . . بیچاره مایلص، اوزینڭ‌حالینی‌آنگلاتمق بولسه‌ده، آفیتسەر، آنگا سویلەرگه وقت بیرمی .

آفیتسەر، صالداتلارغه آنڭ قلچن آلورغه وکسەلرن تنتورگه قوشا . قلچن آلالار، تنتیلر؛ امـا ، کچکنه برکاغدگه یازلغان یـازودن باشقه ، بر نەرسەده چقمی .

آفیتسەر، یازونی ئەیلەندره ئەیلەندره قاری باشلی .

مایاص، بویازونڭ گیندون سراینده‌یازلغان، اوزینڭ کچکنه دوستی مالای قرالناڭ، طاراقان آیاغی کبی یازووی ایکانن آنگلی .

یازونی اوقوب قاراغاچ، آفیتسەرنڭ توسی بوزولا.

آفیتسەر ـ « مونه کیره‌ك بولسه تاغن بر یاڭا قرال کیلوب چقدی ! ییبەرمەگز ئەلی سزبوقاچقننی، مین ـ بویازونی‌قرال حضرتلرینه کورسەتەم!» دیوب، دۋاریس‌قه کروب کیتکان ایدی .

مایلص، اوز اوزینه :

— « بتدم دیمك ! بوعقلسز یازو آرقاسنده ، طاغانغەده آصلورمن ایندی آخری! اما، بیچاره بالا، میندن باشقه بۇتۇنلەی خراب بولور ایندی!»دیوب اویلانماقده، آفیتسەرده چغوب کیلمکده، مایاص‌ده اوز باشینه کیلەچك‌بلانی کوتوب تورمقده ایدی .

آفیتسەر، صالداتلارغه، مایلص‌نڭ قلچینی اوزینه‌بیرورگه قوشا، اوزی مایلص‌قه قاراب، زورلاغان برقیافت بلەن :

— «رحیم ایتـگز، سیر، مینم آرتدن!» دیگاچ، مایلص ینه اوز اوزینه :
— «بوصوك ساعتلرمده، بویاوز کشی مینـی حقارت ایته ایندی! برەرنی اچقندرور ایدم ایندی مین آڭارغه، اما، جزاغه بارام یارامـی !» دیوب اویلانمقده، قرال باصقچی بلەن دۋاریس‌فه منوب بارماقده ایدی..
آمیتسەر، مایلص‌نی، بربولەگه کرتدی. آندەغی سرای خدمتکارلری آنی زورلاب قارشی آلدیلار. صوڭره آنی، زور برزالغه کرتدیلر، زالنڭ ایکی یاق یـولی بوینچه تزلـگان ناچالستۋا، اول اوزغانـده آنی سلاملاب قالماقده، اول اوزوب کیتەر کیتمەس، آرتندن «قارغا قورقتقچی» دیوب کولمکده ایدی. بیك کیك بر باصقچنی منگاندنصوڭ، مایلص‌نی، ینـەده بر زور زالغه کرتەلر، آنـدەده، یول بوینچه زور کشیلر تزلـگان ایـدی. خدمتکار، مایلص‌نی، زالنڭ اورتا بر بیرنده قالدروب‌چقوب کیتکان، آندەغی لوردلارده مایلص‌نڭ باشندن آیاغینه قدر قاراب کولمکده ایدی.
لوردلارغه قارشی، تخت اوستنده، باش قرال اوطرا، قرال آلـدینه قاراغان، نیندی بولسه برلورد بلەن سویلەشمکده ایدی.
مایلص، لوردلارنڭ حقارت ایتوب کولووندن بیك بورچولا، آنڭ تیزرەك قرال بلەن سویلەشەسی کیله.
شول آراده قرال‌باشینی کوتەره، مایلص‌دەآنڭ ماتور یوزینی‌کوروب آلا. کوزینی آلا آلمی، عجبلەنوب تورا.
کوڭلندن شولای سویلەنه ایدی.
— بو نیندی اش !! یورتسز وعقلسز کچکنه برتلەنچی قرال ـ انگلتره تختنده اوطرا؟ ئەللە صوك بو، مینم توشمدەمی کوریله؟
بیك عجبلەنه، بوقرالغه، برزالغه، برلوردلارغه قاری، اویلانا :
— «درست، تلەنچی مالای، مایلص‌نڭ عقلسز کچکنه دوستی، انگلتره تختنده اوطرا! صانکه چن قرال !»
کینەتدن بورلوب، برنرسه طابقانـدی، استینا یانندەغی اورندقلار آراسندن برسینی یاقالاب، زالنڭ اورتاسینه کیتره، اوزی‌ده شونده اوطرا، لوردلار آڭا طاشلانوب، تورتکەلی باشلیلار.

« طور عقلسز! قرال یاننده اوطروب توروورغه ممکنمی ؟» دیگان طاوشلار ایشتله.

بو طاوشنی ، ئـه‌دوآدده ایشته : باشن کونه‌ره ، اورندقـده اوطرغان مایلص‌نی کوره، طبیعی طانی. صوڭره قرال قولن کوته‌روب خلقغه :

ـ «تیمه‌ڭز! آنڭ پراۋاسی بار اوطرورغه!» دیب قچقرغاچ، عجبله‌نگان خلق، مایلص‌دن قول تارتا.

قرال، مایلص‌قه قاراب:

ـ الله‌غه‌شکر! سینده‌طابلدڭ، مینم‌ف[illegible]ی‌چن‌دوستم مایاص! مینم‌توغری خدمتچم! مین سینی بیك کوبدن بیرلی کوتمکده‌ی دیگاندن صوڭ، قرال خلقغه قاراب:

ـ «لوردلاروبیکه توتاشلار! مونڭ: مینم‌سویکلی دوست‌وتوغری صاقچم، مایلص گیندون‌ایکانن، بوکون هربرڭزگه اعلان ایته‌من. درست بو، مایلص گیندون، گیروی وسویکملی برانگلیز!: اول، اوزینڭ‌قرالینی‌ایك قورقنج وقزغانچ بلالردن، هم‌ده ئولم‌دن قوتقاردی!که، مونڭ اوچون مین آڭا ریتسارلقنی تقدیم ایتدم. ینه‌اول، اوزینڭ سویکلی غاصوداری‌نی، حقارت باعاناسندن قوتقاروب میڭا کیله طورغان چبق جزاسنی‌ده اوزی کوتەردی. مونڭ اوچون‌ده مین آڭا: «انگلتره پثه‌ری» زۋانیه‌سینی هم‌ده «کینتسکی غراف» تیتولینی بیره‌م. بایلق هم‌ده یير بیرله!. مونڭ صوڭنده: آڭا وآنڭ بالالارینڭ، بالالارینڭ آراسنده بولغان هربر زورلارینه، انگلتره قرالینڭ پریسوتستۋاسنده اوطروب تورو پراۋاسنی بیردم. بوپراۋا آنـدن وآنـڭ نسلندن، انگلتره‌ده قراللق بتمیچه توروب آلناچق توگل‌در!» دیدی‌سەخلق آراسنده، بایارلار ره‌تنده، غیو گیندون بلان‌خاتونی آنناده بارایدی. آلار، اوزلرینڭ ایمینیه‌سندن، مونده کوروناتسیه‌گه کیلگانلر؛ امـا، صوڭغـه قالغانلار ایدی. زالده، مایلص‌نی کوروب بیك عجبله‌نگانلر، ئه‌لی قرالغه، ئه‌لی مایلص‌قه قاراب قورقشوب‌تورماقده ایدیلر. اما، مایلص آلارنی‌کورمی، آنڭ کوزی، باری قرالده‌غنه واوز اوزینه شویله سویله‌نمکده ایدی:

– «یارب عفوایت!... بوتلەنچی، هممەعقلسزمالای! ئەمین آشاوزمنك ییرلرم بلەن ماقتاوب اوطرغان بولام! آنی اوزیمە اوغل‌ایتوب تربیەلەمکچی بولام! آنی، ئەرمەگندن وآچلقدن باشقە نەرسە کورمەگان دیب اویلیم! مۆنە کیرەك بولسە سیگا براشتوکە!»

مایلص اورنندن سیکروب توروب، قرال یانینە بارا، آنك قولن‌طوتا واوبە، آنك قراللغینە آنط ایتە وزالدن چغوب کیتە.

قرال، کینەتدن، آندە غبو گیندونی‌دە کورە، آچووندن یوزی‌قزارا، کوزلری یانا. صوگرە قاتی آیاق تیبوب:

– «آلگز بورازبوینیکنك زۆانیەسن، آلگز قولندن آنك اورلاغان ییرلرن! یابگز اوزینی حاضر تورمەگە، یاتسون‌شوندە، اشن‌مین‌قاراغانچی!» دیب قچقردی. غبونی‌دە بیك تیز زالدن اوزاتقانلار ایدی.

صوگرە، قارا، اما، ماتور کییمدەتوم‌کانتی کوریمە، قرال‌آلدینەتزلەنوب، قرالنك قولن اوبە، آندن راضیلق اوتنە. قرال، کانتی‌گە دوستلارچە:

– «مین، سیندن بیك راضیمن دوستم توم کانتی! سین، –شوشی‌بو نیچه
ی اچنده، حکومتنی، چن قرال کبی کامل توغریلق بله‌ن اداره قیلدڭ!
ی قدرده شفقتلی ونی قدرده عالیجناب سین دوستم! حاضر سین، آناڭنی
وآپالارڭنی‌ده طابدڭ، یاری، بزده آلارنی اوز تربیه‌مزگه آلیق!» دیگاندن
صوڭ، قرال، خلق‌غه قاراب:

— «لوردلار وبیکه طوتاشلار! پرپیوتده تربیه‌له‌نمکده بولغان یتیملرنی
هر برڭز بله‌سزدر. مین آلارغه، یخشی معلملر قویارمن. آلارغه‌ادب‌اویره‌تورلر.
آلارنڭ جانلارن تربیه‌له‌ب، اوزلرن چن کشی یاصارلار.

توم کانتی‌ده آنده برنچی معلم، هم‌ده معلملرنڭ ناظری بولور، اول،
رنیچه آیلار قرال بولوب توردی. شونڭ اوچون‌ده آڭا باشقه تورلی‌آتلیچییه
یرله: قاراڭز آنڭ کییمینه! اوستونده قرال کییمی! اول کییمده‌یورورگه،
ڭارغه‌غنه رخصت ایتله، تاکه هر کم، آنڭ انگلتره قرالی بولوب تورغانن
ڭلاسون. اوزینڭ‌ده نی قدر عالیجناب وچن معصوم کوڭللی بر بالاایکانن
ڭلاغانسزدر! بیك آصاتلق بله‌ن‌گنه قولینه توشکان انگلتره قراللغینی،تییش
کشیسه بیرورگه نی قدر عالیجنابلق کیره‌ك؟ ایاڭ تازا یوره‌کلی بر بالا
ولماسه، اول مینی موندن قودرورو قراللقنی‌ده اوزنده قالدرور ایدی.
باشاسون بو کبی ذاتلار؟ مین آڭارغه حاضر «قرالسکی ڤاسپیتانیك»
ڤانیه‌سنی‌ده‌بیره‌م. آنی‌اوچراغانده‌هر کم‌زورلاب سلاملارغه مجبوردر!»دیدی.

توم کانتی تورا، سوینچندن یوزی قزارغان، کوزلاری فال طاشی کبی
چلغان ایدی. قرالنڭ قولن ینه اوبدی، زالدنده چغوب کیتدی. اوزینڭ
ور سوینچنی اورتاقلاشماق اوچون، آنا وآپالاری یانینه فایتدی.

خاتمه

صوڭره نیشلەدیلر؟

غیونڭ اشی قارالدی: اوزینڭ غیبن آنتانی‌ده کوچلەب تاندرغانن اقرار ایتدی. مـایلص ولیدی آننـا، غیوگه، جزا بیرلەمەونی اوتندیلر. آنی ایرکن‌گه ییبەردیلر. اول خاتونن طاشلاب چیت ایللرگه کیتدی، شونده ئولدی.

مایلص (کینتسکی غراف) غیونڭ خاتونی آننا بلەن نکاحلاندی. طویدن صوڭ، بو ایکی یاش، گیندون سراینه کیتوب، آنده ینەدن بیك زور طوی یاصادیلار. عمرلرن طنچ وراحتلکده اوزدردیلار.

توم‌نڭ آتاسی، دژون کانتی: یوغالدی، قایده ایکانی بلنمیچه بتدی.

قرال ئەدوآرد، تورمەده عیبسز یاتا تورغانلارنڭ اشلرن قاراب، بیك کوب بیچارەلرنی قوتقاردی.

قرال، اوزینڭ کورگانلرن، اوّلندن آخرینەچە، هر وقت سویلی، سوزلری هر کمنی اثرلەندره، توم کانتی بلەن مایلص گیندون‌ده قرالنڭ برنچی سویکلی دوستلاری ایدی. بر نیچه آی قرال بولوب انگلتره حکومتنی اداره قیلوب تورغان، خاققه بیك کوب ییگللکلر یاصاغان، توم کانتی‌نی اوچراغانده، خلق آنی زورلاب سلاملی، قرال قدری‌ده قدرلی ایدی.

قرال ئەدوآرد VI نچی بیك کوب پادشالق ایتمەدی. باری اون آلتی یل‌غنه پـادشاه بولوب توردی. انـگلتره قراللاری آراسنده ایـڭ عقللیسی وخلق اوچون‌ده ایڭ شفقتلیسی ایدی. مرحمتلی بویاش قرال، بیك کوب بختسز وبیك کوب بیچارەلرنی، ظالمارنڭ بغاوندن اچقندرغان، اوزینڭ تلەنچی کییمنده وکچکنه قاچقن اسمنده سیاحتی وقتنده، خلقنڭ قزغانچ ترکلگن اوز کوزی بلەن کورگانـگه، صوڭ مینوتلارینه قدر خلقنڭ راحت یـاشاوینه خدمت ایتـکان؛ خلقنڭ تورمشینه تیرس کیلگان کوب آور زاقونلارنی بوزوب توزەتکان ایدی.

برادران کریمفلر کتبخانه‌سنده صاتلمقده بولغان رومان وحکایه‌لر :

یارلیلار یاکه اویده‌ش خاتون یارلیلقنی چندنده قزغانچ ایتدروب، باتلاما سووق کوتلرده کوز آلدمزده عذاب چیگوب یورگان توبه‌ن درجه فقیراشچی خلقلارنی قزغاندررلق رەوشده شاعرانه تصویر ایتکان رومان. مشهورشاعرلرمزدن مجید غفوری اثریدر. . . . . بهاسی

بخت نرسه‌ده؟ یاخود بختلی به‌ن بختسز عرری مشهورلیف طالستوی، مترجمی: داود افندی عبیدی جنابلریدر. اوز قولی برله‌ن اوزکوچی برله‌ن طرشقان کشینی برنچی بختل کشیلر ایکانن تصویر قیلغان رومان. . . . . بهاسی

اونوتلغان جنایت یاکه اوتکاننی ایسکه توشرو قزغانیچ تصویرلر به‌ن اوتحکن قلمدن چققان اوقورغه اهمیتلی رساله. مجیدغفوری اثری. بهاسی

آلداندم یاکه خانملرغه هدیه دوستده طوطاش وخانملرغه آلداتماسقه اورنه‌ك بولورلق عبرتلی رومان. ترکیه‌دن مترجمی: احمدجان یکمییف. بهاسی

یامان آتالار ایر بالاسی بارکشیلرگه، البته آلوب اوقولازم. ظریف بشیری.

پرینس وتله‌نچی (پادشاه بالاسی به‌خیرچی بالاسی)(بو کتاب) مترجمی داود عبیدی اصلی انگلیزچه بولوب روسچه‌دن تاتارچه‌غه ترجمه ایدلدی. معارف نظارتینك انتخابی به‌ن شهر مکتبلری وآول قرائتخانه‌لرینه قویلمش رسملی رومان . . .

ملا بولام! ملا! قزقلی حکایه نجیب دوماوی اثری . . بهاسی

کم عیبلی ؟ " " "

طورمش صحیفه‌لری I " "

طورمش صحیفه‌لری II " "

طورمش صحیفه‌لری III " "

قبردن چغارلغان رشیده احمد جان یکمییف اثری